

12

MAKALE

Gümrük Risk Yönetiminde
İleri Analitik Yaklaşımlar: Veri
Madenciliği

22

MAKALE

5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele
Kanunu Kapsamında Gümrük
Kaçakçılığı Türleri

58

GÜNCEL

Gözetim Kavramı ve Gözetim
Uygulaması

60

GÜNCEL

Eksiklik/Fazlalık Takibatı
(Özetbeyan, Transit Rejimi, Tır
Karnesi)

GÜMRÜK SINAVLARINA HAZIRLIK

SORU BANKASI
3000 GÜNCEL SORU

Nadir SAYAR

Ticaret Başmüfettişi

ÇIKTI

www.gtmd.org.tr

ADRESİNDEN SATIN
ALABİLİRSİNİZ

I. ULUSLARARASI GÜMRÜK VE TİCARET KONGRESİ

1st INTERNATIONAL CUSTOMS AND
TRADE CONGRESS

www.gumrukticaretkongresi.org

Güvenilir, tecrübeli, kaliteli, etkin: Ekin!

Ekin, 1991 yılından beri Türkiye'nin önde gelen sanayi, ticaret ve yatırım şirketlerine yönelik gümrük müşavirliği hizmeti vermiş, deneyimli çalışanları, hizmet kalitesi, açıklığı ve uzun vadeli perspektifleri ile müşterilerinin güvenini kazanmış, iş ortakları ile birlikte sağlam ve istikrarlı bir şekilde büyümüştür.

Ekin Gümrük Müşavirliği

'İş Ortağınız'

Eğitim Mahallesi Muratpaşa Caddesi Nurtaş İş Merkezi No:1
Daire:23 KADIKÖY / İSTANBUL
info@ekingumruk.com Tel: (216) 330 51 01 (pbx)

PC Gümrük Külliyyatı

Gümrük ve Dış Ticaret Mevzuatı Bilgi Bankası

- Risk Havuzu ile İthalat/İhracat kritiğini GTİP üzerinden araştırma imkanı,
- Tarife Cetveli (Avrupa Birliği Tarife Cetveli Uygulamaları Dahil),
- Bağlayıcı Tarife Bilgileri (BTB'ler, Mülga/Mer'i dahil),
- Menşei, Kıymet ve GTİP üzerinden kişisel kritik arşiv sistemi,
- 250 Bin Kelime/Kavram İngilizce-Türkçe Terimler Sözlüğü
- Mer'i Mülga mevzuat metinlerinden atıf yapılan ilgili mevzuata link verilmiş, arama motoru kademeli kullanıma açılmış, anlık duyurular ana ekran üzerinden hizmete sunulmuş, kullanım filmleri ile faydada optimum seviye hedeflenmiş, mobil kullanım zenginliği ile "mevzuat cepte" sloganı ile her geçen gün gelişmeye devam eden MEVZUAT DANIŞMANINIZ.

Yeni Faaliyet Alanlarımız

MEVZUAT EĞİTİMLİ SORU BANKASI
Her daim güncel mevzuat anlatımlı soru bankasından 3 yıl mevzuat güncelleme takibine ne dersiniz?

GÜMRÜK TARİFE BİLGİ EDİNME
Yazılı GTİP taleplerinin karşılanması.

MÜTALAA / İTİRAZ / SAVUNMA
Bir de bizim fikrimizi alın!

Bir dünya mevzuat avucunuzun içinde!

**PC GÜMRÜK
DANIŞMANLIĞI**
www.pcgumruk.com

Program Yapımcısı
Osman ERDOĞAN
Gümrük Müdürü
osman-pw@hotmail.com

ARSLAN YAZILIM
www.arslanet.com

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Adnan GERÇEK - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet ULUSOY - Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA - Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Birol KARAKURT - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Cemil RAKICI - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Coşkun KARACA - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Ekrem KARAYILMAZLAR - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Emine KOBAN - Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Engin HEPAKSAZ - Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ - Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi
Prof. Dr. Erhan ÜYÜMEZ - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Ersan ÖZ - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih SAVAŞAN - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hakan SARITAŞ - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ŞEN - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Attila ACAR - Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim ORGAN - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. İlhan KÜÇÜKKAPLAN - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. İsa SAĞBAŞ - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal ÇELEBİ - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YÜCE - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TUNÇER - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Metin TAŞ - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mine YILMAZER - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Murat DEMİR - Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI - Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa MINYAT - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa YILDIRAN - Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Nagihan OKTAYER - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat SAYGILIOĞLU - Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ - Çankaya Üniversitesi
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan GÖKBUNAR - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Recai DÖNMEZ - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. S. Ateş OKTAR - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. N. Semih ÖZ - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Seyfi YILDIZ - Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Sevinç YARAŞIR TULUMCE - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Şaban NAZLIOĞLU - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Şafak Ertan ÇOMAKLI - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer BUDAK - Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Prof. Dr. Tank VURAL - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Temel GÜRDAL - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN - Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Yusuf KILDİŞ - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynep ARIKAN - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin Güçlü ÇİÇEK - Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Özyay ÖZPENÇE - Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Şaban ERTEKİN - Adnan Menderes Üniversitesi
Dr. Abdullah TEKBAŞ - Anayasa Mahkemesi Raportörü
Nadir ELİBOL - E. Gümrük Başmüfettişi
Dr. İrfan KALPALI - Ticaret Başmüfettişi
Mehmet ÖZKOÇ - Ticaret Başmüfettişi
Gökhan TERZİ - Ticaret Başmüfettişi
Muhammet KAYA - Ticaret Başmüfettişi
Samet ÖZTÜRK - E. Gümrük Başmüfettişi
Hayriye AKÇAYLI - Ticaret Başmüfettişi
Tarkan Mavili - Daire Başkanı
Murat PALAOĞLU - E. Gümrük Başmüfettişi
Hakan ATAY - Kahire Ticaret Ataşesi
Hüseyin YAREN - Daire Başkanı
Deniz Okan SAVAŞ - Ticaret Müfettişi
Göksel ÇETİNKOL - Ticaret Müfettişi
Ayhan TURNA - Daire Başkanı
Nevzat BOZKURT - Genel Müdür Yrd.
Levent ÖZKARDEŞ - E. Gümrük Başmüfettişi
Sercan BAHADIR - E. Gümrük Müfettişi
Fatih UZUN - E. Gümrük Müfettişi
Mustafa ALICI - Daire Başkanı
Evren KILIÇ - E. Gümrük Başmüfettişi
Vehbi GÜNAYDIN - Gümrükler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı
Veysel MADEN - Ticaret Müfettişi
Selçuk ÖZDAMAR - E. Gümrük Müfettişi
Güven YILDIZ - E. Gümrük Müfettişi
Faruk ŞEN - E. Gümrük Başmüfettişi
Cengiz SOYLU - Ticaret Müfettişi

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet ULUSOY - Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA - Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Birol KARAKURT - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ersan ÖZ (Editör) - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YÜCE - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Erkan ÜYÜMEZ - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. İrfan KALPALI - Ticaret Başmüfettişi/CBÜ Öğr. Gör.
Ömer AKÇAYLI - Ticaret Başmüfettişi
Sami CEYHAN - Ticaret Başmüfettişi

GÜMRÜK VE TİCARET MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ SÜRELİ YAYINI

Yıl: 9 - Sayı: 30 - Aralık 2022

ISSN 2667-7512

Gümrük & Ticaret Dergisi

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği Adına İmtiyaz Sahibi

Dernek Başkanı

Sami CEYHAN

Dernek Başkan Yrd.

Nadir ELİBOL

Editör

Prof. Dr. Ersan ÖZ

Editör Yrd.

Doç. Dr. Ulvi SANDALCI

Dil Editörü

Dr. İnci SANDALCI

Genel Sekreter

Ahmet METİN

Yönetim Kurulu Üyeleri

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Ferdi SEPETCİ

Mali İşler Müdürü / Mustafa Egemen KONAKLIOĞLU

Eğitim ve Mesleki Dayanışma / Hasan CEYHAN

Mevzuat İzleme ve Değerlendirme / Muhammet TURSUN

Tanıtım ve Haberleşme / Adem DEMİRCİ

Sosyal İşler Sorumlusu / Emre ÇELİK

Yayın Kurulu Üyeleri

Ersan ÖZ, İrfan KALPALI, Ömer AKÇAYLI, Ferdi SEPETCİ, Göksel ÇETİNKOL

Merkez

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği

Aziziye Mahallesi Şair Nedim Sokak No: 7/10 Çankaya / ANKARA

İletişim

Söğütözü Mah. 2179 Sok. No:2 Çankaya-ANKARA Tel: 0312 449 64 01-02 • Faks: 0312 449 65 05

info@gtmd.org.tr • www.gtmd.org.tr

İstanbul Temsilcileri

Hakan UÇAK & Faruk ŞEN & Adem DEMİRCİ

Yeşilköy Mah. Atatürk Cad. İDTM İş Blokları A1 Blok Kat:13 Bakırköy/İSTANBUL Tel: 0212 377 31 00-01-02 • Faks: 0212 377 31 25

İzmir Temsilcileri

Muhammet KAYA & Göksel ÇETİNKOL

Atatürk Caddesi No.107 Kat:6 Alsancak / İZMİR Tel: 0232 464 80 17-93 • Faks: 0232 464 01 49

Yapım

Alban Tanıtım

Tunalı Hilmi Caddesi Büklüm Sokak No: 45/3 Kavaklıdere / ANKARA Tel: 0.312 430 13 15- Faks: 0.312 434 04 13

www.albantanim.com.tr

Yayın Tarihi

Aralık 2022

Dergimiz üç ayda bir yayımlanan HAKEMLİ DERGİ olup, yayın kuruluna ulaşan makaleler değerlendirilmek üzere en az iki hakeme iletilmekte olup makalelerin dergimizin sonunda yer alan hakem kurallarına uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Kabul edilen makalelere hangi sayıda yer verileceği editörün yetkisindedir. Makaleleri yayımlanan yazarlara telif ödenmektedir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre tüm hakları Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneğine aittir. Dergide yayımlanan yazıların herhangi bir yayın kuruluşunca yayımlanması yayın kurulunun izniyle ve kaynak gösterilmesi kaydıyla mümkündür. Dergimizde yayımlanan yazılar yazarların kendi görüşleri olup, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneğini bağlamaz.

GÜMRÜK VE TİCARET
MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ

**SERTİFİKALI
EĞİTİM SEMİNERLERİ**

TEMA:
**DENETİMDE ŞEFFAFLIK VE
TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI**

Ankara, İzmir, Kocaeli
Bursa, Denizli, Samsun
EĞİTİM SEMİNERLERİ DÜZENLENDİ

**YAKINDA
GAZİANTEP,
İSTANBUL'DAYIZ.**

AMAÇ:

- Dış Ticaret Firmalarının gümrüklerdeki kolaylaştırıcı işlemlerden haberdar edilmeleri ve tüm maliyetlerini minimize ederek kolay ithalat ve ihracat yapmalarının yolunun açılması,
- YYS sürecinin basit anlatımı ile firmaların sürece adaptasyonun sağlanması ve YYS nin öneminin anlatılması,
- Her yıl yapılan Sonradan Kontrol firma denetimlerinin bizzat Müfettişlerce kurumlarla paylaşılması, sürecin daha saydamlaştırılması ve SK nın firmalara faydaları.

www.gtmd.org.tr

Üniversiteler ile Ticaret ve Sanayi Odaları **İŞBİRLİĞİYLE**

SUNUŞ

Değerli Okurlarımız ve Saygın Takipçilerimiz,

2022 yılının son sayısı olan ve emekle hazırlanan 30. sayımızla tekrar sizlerle birlikteyiz. Artık Virüs veya sağlığa dair herhangi bir gündemimiz yok lakin dünya gündemi çok çok hareketli. Dünya ticaretine olan etkilerinin keskin bir şekilde yorumunu yaptığımız husus şüphesiz “enerji”. Tüm dünya enerji kavramıyla yakından ilgileniyor, hem ısınmada hem üretimde hem tüketimde gerekli bir unsur. Rusya-Ukrayna gerilimi halen devam ederken özellikle Avrupa Ülkeleri, hem karşı karşıya olunan resesyon hem Rusyaya olan duruşları nedeniyle enerji kavramından çok daha fazla negatif etkileniyor diyebiliriz.

Diğer taraftan 2020-2021 de ekonomik büyümede nazlanan dünya ekonomileri 2022 de büyüyor. Türkiye ekonomisinde ekonomik büyüme açısından sorun yok, sanayi üretimi ve ihracat ivmeli, lakin dünya enflasyonu, tedarik zinciri problemleri döviz kurunda ciddi dalgalanmalara sebep oluyor, izliyoruz. TÜFE ve ÜFE’de problemler yaşıyoruz. Son açıklanan verilere göre TÜFE’de yıllık %84 ü aşan artış yaşanırken ÜFE’de yıllık %140 a dayandık. Yukarı yönlü fiyat hareketleri hem biz tüketicileri hem de artan maliyetler sebebiyle üreticileri etkilemeye devam ediyor. Gerek Rusya ile Ukrayna arasındaki savaşın yaptığı baskı, gerekse bir süredir kapanmalarla mücadele eden ancak yeniden canlanan talep ile birlikte yeni normalleşme sürecine giren Çin’in etkisi enerji fiyatlarında da yukarı yönlü hareketi beraberinde getiriyor. Bütün bunların ışığında, söz konusu ekonomik belirsizliklere karşı önümüzdeki dönemde büyümemizin sürdürülebilir olmasının ve nitelik bazında gelişim göstermemizin önemi ortaya çıkıyor. Dünyada resesyonun etkilediği ticaret fonksiyonları devam ediyor olmasına rağmen, bu süreçte yılın üçüncü çeyreğinde %3,9 büyüme katetmemiz kayda değer.

Küresel hareketliliği akıl almaz hızda seyreden konjonktürü çok dalgalı bu ortamda, Gümrük ve Ticaret Dergimiz desteklerinizle yayın hayatına devam ediyor. Her üründe daha da olgunlaşan, pratik, teorik ve akademik kalitesi sayıdan sayıya artarak gelişen ortak ürünümüz her sayısında yeni ve çeşitli konuları derinlemesine inceleyen makalelerle karşınıza çıktı ve çıkmaya devam edecek.

Dernek olarak akademik faaliyetlerimize ve bilimsel çalışmalara desteğe devam edeceğiz. Yakın zamanda yüz yüze etkinlikler yapmayı da planlıyor ve dörtgözle bekliyoruz.

30. sayımızda sizleri Gümrük Risk Yönetiminde İleri Analitik Yaklaşımlar: Veri Madenciliği, 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kapsamında Gümrük Kaçakçılığı Türleri, Endüstri 4.0 Sürecinin Beyaz Eşya Sektörü Üzerindeki Etkileri: Arçelik Örneği, Türkiye’de Vergi İnceleme Sürecinde İncelenecek Mükelleflerin Tespiti makaleleri yanında ilginizi çekeceğini düşündüğümüz daha birçok köşeye yer verdik. Sayımızda geniş bir kesimin ilgiyle faydalanacağı çok yönlü bir içerik hazırladık. Çeşitli alanlarda kaleme alınan makaleler ile geniş bir yelpazede pek çok değerli bilgiyi siz kıymetli okurlarımızla paylaştık. Yayımlanan makalelerimizi keyifle okuyacağınızı umuyoruz.

Faydalı olması dilek ve temennilerimizle yeni yılda yani 2023 te 31. sayımızda görüşmek üzere.

EDİTÖR

İçindekiler

MAKALE

12

ARAŞTIRMA

Ömer KOÇ, Ayhan TURNA

Gümrük Risk Yönetiminde İleri Analitik Yaklaşımlar: Veri Madenciliği

Advanced Analytics in Customs Risk Management: Data Mining

22

ARAŞTIRMA

Muhammed TURĞUT

5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kapsamında Gümrük Kaçakçılığı Türleri
Types Of Customs Smuggling Under The Anti-Smuggling Law No. 5

35

ARAŞTIRMA

**Dr. İsmail YOŞUMAZ
Prof. Dr. Belkıs ÖZKARA**

Endüstri 4.0 Sürecinin Beyaz Eşya Sektörü Üzerindeki Etkileri: Arçelik Örneği

The Effects of the Industry 4.0 Process on the White Goods Industry: The Case of Arçelik

46

ARAŞTIRMA

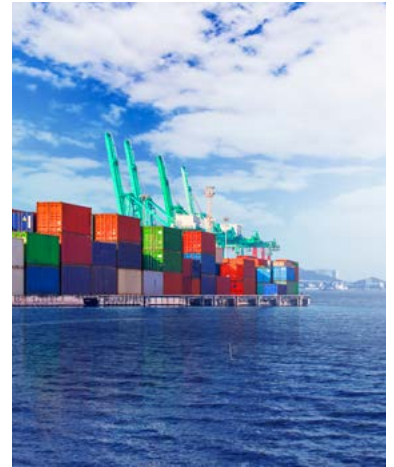
Dr. Öğr. Üyesi Fatih ÇAVDAR

Türkiye’de Vergi İnceleme Sürecinde İncelenecek Mükelleflerin Tespiti

Determination Of Taxpayers Of To Be Inspected In The Tax Inspection Process in Turkey

ARALIK 2022 - Sayı: 30

58

Hakan UÇAK

Gözetim Kavramı ve Gözetim Uygulaması

60

M. Burak TÜFENK

Eksiklik/Fazlalık Takibatı (Özetbeyan,
Transit Rejimi, Tır Karnesi)

66

Eyüp KARACA

Dr. M. Hikmet ÖZKAN

Dr. Muharrem YILMAZ

Mineral Yağlar İçin Katkılar

78

Hakan UÇAK

Gümrük'te Bunları Biliyor Muydunuz?

82

Esen ÖZDEN - Ferdi SEPETÇİ

T.C. Danıştay Yedinci Daire

63

Sercan BAHADIR

Türkiye'de Büyüme Yakalamak İçin Küresel
Değer Zincirinden Nasıl Yararlanılır?

76

Sercan BAHADIR

Gümrükte Gündem

80

Erhan ERBİL, Yasin ATALAY

Gümrük ve Ticaret Sözlüğü

84

Esen ÖZDEN - Ferdi SEPETÇİ

T.C. Danıştay Yedinci Daire

Ömer KOÇ¹ Ayhan TURNA²

1. Ticaret Uzmanı, T.C. Ticaret Bakanlığı, omer.koc@ticaret.gov.tr

2. Rehberlik ve Teftiş Başkanı V., T.C. Ticaret Bakanlığı, a.turna@ticaret.gov.tr

Gümrük Risk Yönetiminde İleri Analitik Yaklaşımlar: Veri Madenciliği

Özet

Dünya ekonomisindeki serbestleşme ve küreselleşme eğilimleriyle birlikte ülkeler hem ticareti kolaylaştırıcı uygulamaları gündemlerine almakta, hem de arz zincirinin daha güvenli hale getirilebilmesi için çeşitli çalışmalar yürütmektedirler. Tüm bu gelişmeler gümrük idarelerinde risk yönetimi kavramının önemini artırmaktadır. Bu çalışmada, ileri analitik tekniklerinden biri olan veri madenciliğinin gümrük risk yönetiminde kullanımı incelenmiştir. Çalışma sonucunda, gümrük idarelerinde gelişmiş bir risk yönetimi sisteminin olmasının ve bu sistemin yeni nesil teknolojilerle desteklenmesinin sağlayacağı faydalar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Risk Yönetimi, Veri Madenciliği, Gümrük.

JEL Sınıflama Kodları: C19, C82, H11.

Advanced Analytics in Customs Risk Management: Data Mining

Abstract

With the liberalization and globalization trends in the world economy, countries not only put trade facilitating practices on their agenda, but also carry out various studies to make the supply chain more secure. All these developments have increased the importance of risk management in customs administrations. In this study, the use of data mining, which is one of the advanced analytical techniques, in risk management is examined. As a result of the study, the benefits of having an advanced risk management system in customs administrations and supporting this system with new generation technologies are emphasized.

Keywords: Risk Management, Data Mining, Customs.

JEL Codes: C19, C82, H11.

1. Giriş

Küreselleşmeyle birlikte dış ekonomik ve ticari ilişkilerin artması gümrük idarelerini önemli ölçüde etkilemiştir. Dış ticaret hacminin artması ülkelerin kalkınmasında faydalı olurken, bir yandan da yasa dışı mal, araç ve insan hareketlerinde de çeşitliliğe ya da artışa yol açabilmektedir. Bu durumda ülkeler, bir yandan artan ticaret hacmine rağmen işlemlerin hızlandırılmasını ve kolaylaştırılmasını sağlamaya çalışırken bir yandan da yasa dışı ticarete set çekmeye çalışmakta ve bunu etkin bir risk yönetimi sayesinde sürdürülebilir kılmaktadır. Küresel ticaretteki artış trendi göz önüne alındığında, gün geçtikçe büyüyen veri hacminde başarılı analizler gerçekleştirebilmek için risk yönetiminin geliştirilmesi ihtiyacı doğmakta ve yeni nesil teknolojiler yardımıyla gerçekleştirilecek analitik yaklaşımların risk yönetiminde kullanılması büyük öneme sahip olmaktadır.

Günümüzde gümrük idareleri risk yönetiminde ve farklı alanlarda gelişmiş analitik teknolojileri benimsemeye başlamışlardır. Gümrük idarelerinin yaklaşık olarak yarısı büyük veri (big data), veri analitiği, yapay zeka ve makine öğreniminin bir kombinasyonunu kullanırken; şu anda kullanmayan gümrük idareleri ise gelecek için bu teknolojileri kullanmayı planlamaktadır. Gümrük idarelerinin çoğu, özellikle risk yönetimi ve profil oluşturma, kaçakçılık tespiti ve mevzuata daha fazla uyum sağlanması ile ilgili olarak gelişmiş teknolojilerin açık faydalarını görmektedir (DTÖ ve DGÖ, 2022: 3).

Bu çalışmada “risk yönetimi” ve ileri analitik yaklaşımlardan biri olan “veri madenciliği” kavramları genel hatlarıyla açıklandıktan sonra, risk yönetimindeki veri madenciliği çalışmalarının kazanımları incelenmiştir.

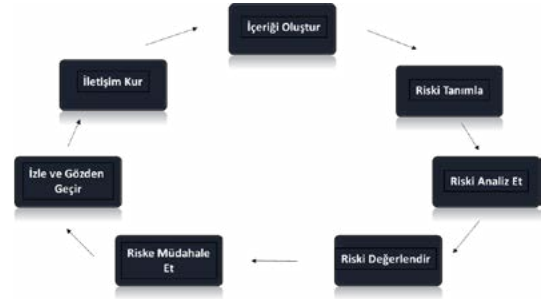
2. Risk Yönetimi

Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ); Uluslararası Gümrük Terimleri Sözlüğünde risk yönetimini “İdareler tarafından riski yönlendirmek ve kontrol

etmek için koordine edilen faaliyetler” olarak tanımlamakta; risk analizini ise “Tanımlanmış risklerin ne sıklıkla meydana gelebileceğini ve olası sonuçlarının büyüklüğünü belirlemek için mevcut bilgilerin sistematik kullanımı” olarak tanımlamaktadır (DGÖ, 2018: 31).

4458 Sayılı Gümrük Kanununda da Risk Yönetimi deyimi; riskin tanımlanması ve en aza indirilmesi için gerekli olan önlemlerin uygulanması amacı doğrultusunda yapılacak faaliyetleri içerecek şekilde tanımlanmıştır.

Şekil 1: Risk Yönetimi Döngüsü (DGÖ, 2011)

Şekil 1’de yer aldığı üzere risk yönetimi dinamik bir süreç içermekte ve sürekli olarak kendini yenileyen bir döngüden oluşmaktadır. Riskin analiz edilmesi kadar, gerçekleştirilecek müdahalenin etki analizinin yapılması, sonuçların sürekli olarak izlenmesi ve uygulamaların gözden geçirilmesi başarılı bir risk yönetimi için kaçınılmazdır.

Risk yönetiminde etkinliğin sağlanması, hem ticaretin kolaylaştırılması hem de güvenli kılınması için büyük öneme sahiptir. Etkin bir risk yönetimi ile birlikte gümrük kontrollerinin, mümkün olduğu ölçüde yüksek riskli sevkiyatlar üzerinde yoğunlaşması sonucunda düşük riskli sevkiyatların tesliminin hızlanması sağlanmaktadır. Bu sayede, ülkelerin gelişmiş bir risk yönetimine sahip olmalarının ticaretin kolaylaştırılması için de önemli bir unsur olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ülkelerin belirli uluslararası standartlarda risk yönetimine sahip olması geçmişten günümüze

çeşitli uluslararası anlaşmalara konu olmuştur. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün ilk çok taraflı anlaşması olma özelliğini de taşıyan ve 7 Aralık 2013 tarihinde kabul edilen Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasında risk yönetimine özel önem atfedilmiş ve bu çerçevede önemli hususlara değinilmiştir. Bu anlaşma 22 Şubat 2017 tarihinde üye ülkelerin 2/3'ünün iç onay sürecini tamamlamasıyla uluslararası alanda yürürlüğe girmiş ve bu sayede küresel ticaret sistemi önemli dönüm noktalarından birini yaşamıştır (Ticaret Bakanlığı, 2018: 8).

Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasının "Risk Yönetimi" bölümüne göre;

- Ülkeler gümrük kontrolleri için risk yönetimi sistemini kabul eder.
- Ülkeler risk yönetimini; keyfililiği, haksız ayrımcılığı ve dış ticarete konu örtülü kısıtlamaları önleyecek şekilde oluşturur.
- Ülkeler gümrük kontrollerini yüksek riskli işlemler üzerinde yoğunlaştırır ve düşük riskli sevkiyatların teslimini hızlandırır.
- Ülkeler, risk yönetimini uygun seçim kriterleriyle yapılan risk değerlendirmesine dayandırır.

Gümrük kontrolüne ilişkin standartlarda risk yönetimine atıfta bulunan önemli sözleşmelerden bir diğeri Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ) nezdinde oluşturulmuş olan Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (Revize Kyoto Sözleşmesi)'dir. Revize Kyoto Sözleşmesinde gümrük kontrolünün yapılmasında gümrük idarelerinin risk yönetimi yaklaşımını benimseyeceği; hangi kişi, hangi taşıma aracı veya hangi eşyanın muayene edileceği ve muayenenin kapsamını belirlemek için risk analizini kullanacağı hususları vurgulanmıştır.

Risk yönetimi, emniyet ve güvenlik yönüyle de uluslararası anlaşmalara konu olmuştur. DGÖ

tarafından 11 Eylül terör olaylarının ardından dünya gündeminde önemli bir yer tutan güvenilir ticaret ortamının sağlanması ve küresel ticaretin kolaylaştırılması amacıyla hazırlanan SAFE Çerçevesi'nde (Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade – Küresel Ticaretin Güvenliği için Standartlar Çerçevesi) yine diğer uluslararası anlaşma ve çalışmalarda olduğu gibi gümrük idarelerinin potansiyel olarak yüksek riskli sevkiyatları tespit etmek için otomasyonlu bir risk yönetimi sistemi kurması gerekliliğine yer verilmiştir. Emniyet ve güvenlik yönüyle konunun ele alındığı SAFE çerçevesinde, kurgulanan sistemin, hedefleme kararları alan ve en iyi uygulamaları tespit eden bir mekanizma içermekte ve bu çerçevede, gümrük idarelerinin, önceden verilen bilgiler ve stratejik istihbarat temelinde emniyet ve güvenlik konusunda potansiyel risk oluşturan kargo ve konteyner sevkiyatlarını tespit etmek için risk yönetimini kullanan otomatik sistemler geliştirmesi önerilmektedir.

Dolayısıyla her ülkenin mevzuat ihlallerini tespit etmek ve ihlal edenleri cezalandırmak için gümrük işlemlerini denetlemekle yükümlü olduğu bir gerçektir. Ancak, sınırlı miktarda mevcut kaynak göz önüne alındığında, tüm gümrük işlemlerini denetlemek ve tüm ihlalleri tespit etmek oldukça zorlaşmaktadır (Digiampietri vd., 2008: 181)

Uluslararası anlaşmalarda ifade edilen adil rekabet ortamının sağlanması için olduğu kadar ülkelerin mali çıkarlarını ve kamu güvenliğini/sağlığını koruması gerekliliği de etkin risk yönetiminin zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte, sadece risk yönetimi sistemine sahip olunması yeterli olmamakta, risk yönetimi sisteminin sürekli olarak geliştirilmesi, yeni nesil teknolojilerden faydalanılarak analiz kapasitesinin artırılması zaruri olmaktadır.

3. Veri Madenciliği

Günümüzde gümrük idarelerinin risk analizi çalışmalarında etkinliği artırma ve sahip olduğu yüksek ölçekli veriyi analiz ederek gerçek zamanlı

olarak daha riskli alanlara yoğunlaşma çabası, analiz çalışmalarında modern ve ileri analitik yöntemlerin kullanımını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu nedenle gümrük idareleri artık risk analizi çalışmalarında; veri madenciliği, büyük veri analitiği, yapay zeka ve makine öğrenimi gibi teknikleri kullanmaya başlamışlardır (DTÖ ve DGÖ, 2022). Türkiye de bu ülkelerden biri olmuş ve risk yönetimi sistemini güçlendirmek için sürdürdüğü çalışmalar kapsamında, 2018 yılında başlattığı Veri Madenciliği Projesi ile risk analizleri çalışmalarında analitik tekniklerin kullanımını sağlamıştır (COMCEC, 2018: 78).

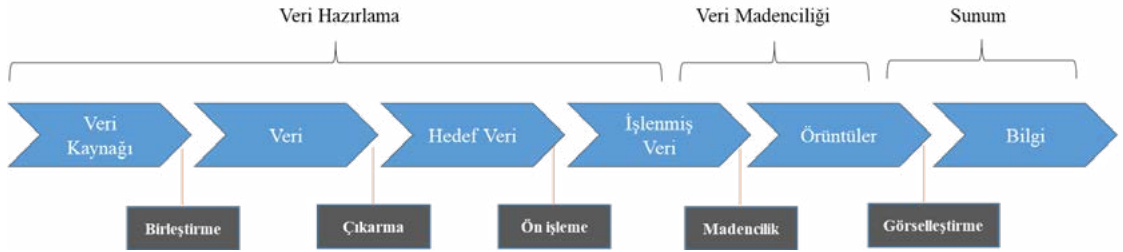
İleri analitik tekniklerden biri olan veri madenciliği, temel olarak, veri setlerinin içerisinde barındırdığı örüntülerin, ham verinin analitik yöntemlerle analiz edilmesiyle ortaya çıkarılmasıdır. Bir başka

ifadeyle veri madenciliğini; “veri”leri girdi olarak alan ve çıktı olarak ortaya “bilgi” sunan bir süreç olarak ifade etmek mümkündür (Weiss ve Davison, 2010: 1).

Gelişmiş istatistiksel modeller, görselleştirme, örüntü tanıma, bulanık mantık, algoritmalar ve makine öğrenimi gibi ileri analitik teknikleri içermesi nedeniyle veri madenciliği, büyük ölçekli veriden sağlıklı çıkarımlar yapmak için günümüzde veri analizinde sıklıkla kullanılmaktadır.

Veri madenciliği; büyük veri kümelerinden yeni, ilginç ve potansiyel olarak yararlı örüntüleri keşfetmeyi ve gizli bilgilerin çıkarılması için algoritmalar uygulamayı içerir. Klasik bir veri madenciliği süreci şekil 2’de yer alan adımları içerecek şekilde ifade edilebilir (Chen vd., 2015: 2).

Şekil 2: Veri Madenciliği Süreci

Veri madenciliğinde kullanılacak yöntem tanımlanan probleme ve veri setine uygun olarak belirlenir. Veri madenciliğinde kullanılan modeller, tanımlayıcı ve tahminleyici olarak iki ana grupta ele alınabilir. Tanımlayıcı modellerde, betimleyici yaklaşımlar kullanılarak veri setindeki örüntüler ve değişkenler arası ilişkiler ortaya çıkarılmaktadır. Tahminleyici modellerde ise; bir veri setindeki olayın sonuç değerlerinden hareket ederek model geliştirilmektedir. Oluşturulan bu model ile sonuçları bilinmeyen bir olayın sonuç değeri tahmin edilir (Sevindik vd., 2012: 187-188).

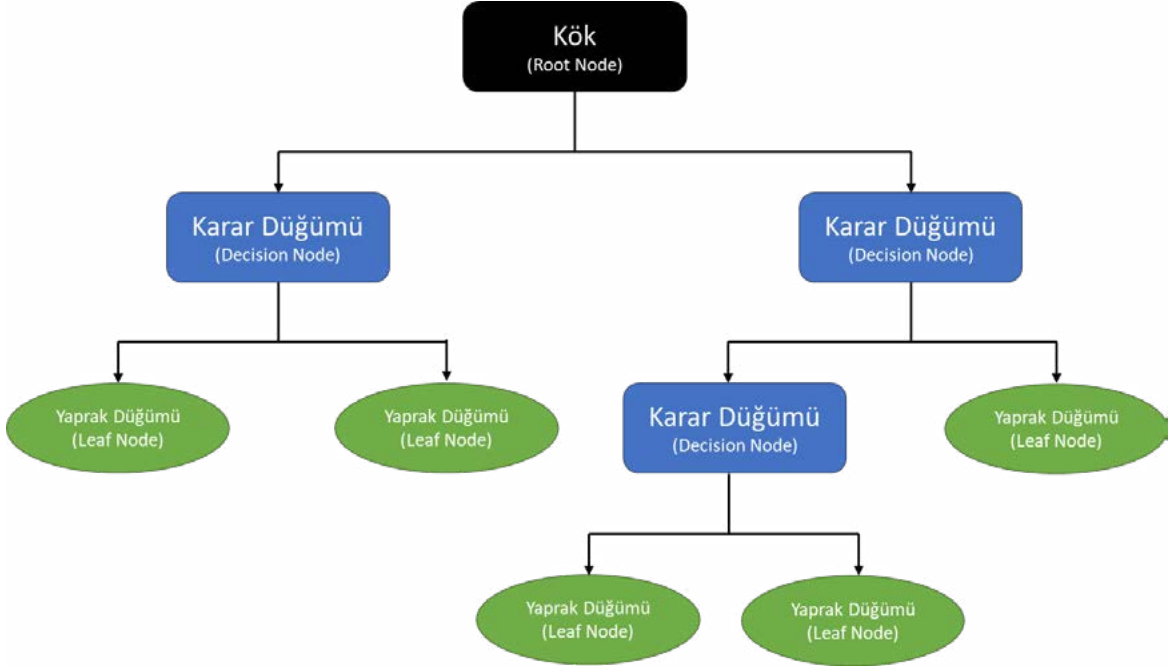
Kuşkusuz veri madenciliği, potansiyel olarak yararlı ve bilinmeyen bilgilerin keşfedilmesine olanak tanıırken, keşfedilen bilginin yeni ve faydalı olup olmadığı kullanılan veri setine, veri setinin kalitesine ve kullanılan analitik modele göre değişmektedir (Zaiane, 1999: 11-12).

Son yıllarda literatürdeki çalışmalarda ve uygulamalarda karar ağacı (decision tree), yapay sinir ağları (neural network), sepet analizi tekniği (market basket analysis) ve kümeleme analizi (clustering) yaygın olarak kullanılan veri madenciliği teknikleri olmuştur. Kullanımı, anlaşılması ve

açıklanmasının nispi olarak kolay olması nedeniyle uygulamalarda en çok tercih edilen yöntemlerden biri olarak karar ağacı öne çıkmaktadır.

Karar ağaçları, sınıflandırma ve regresyon problemlerine uygulanabilen yoğun hesaplama ihtiyacı barındıran bir yöntemdir (Rao vd., 2005: 303). Örnek bir karar ağacı yapısı Şekil 3'de yer almaktadır.

Şekil 3: Karar Ağacı Yapısı

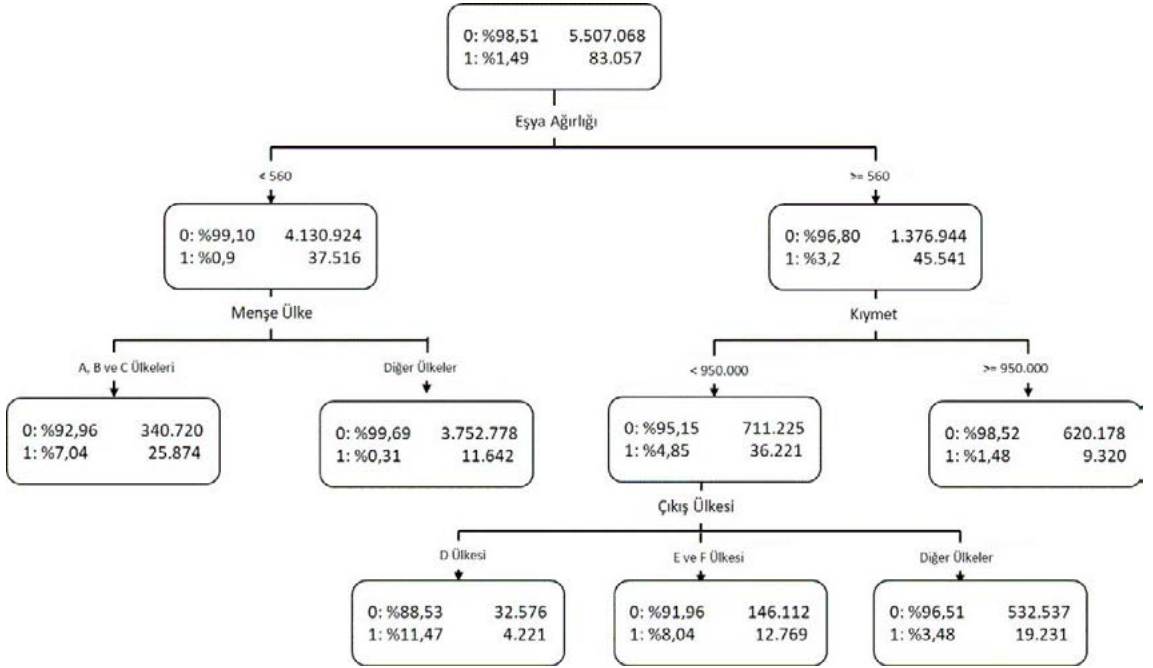

Karar ağacının yapısında her bir düğüm (node) bir niteliği temsil etmekte ve görünümü itibarıyla kök, dallar ve yapraklardan oluşan bir ağaç yapısındadır. Karar ağacı, benzer gözlemlerin bir araya toplandığı kümelerden oluşmuş olarak da düşünülebilir. Aynı düğümde olan gözlemler, o düğümün kurallarına uyan gözlemler olduğundan aynı sınıflandırma kriterine de uymuş olmaktadır (Berry ve Linoff, 1997: 251).

Gümrük idarelerinin risk analizi çalışmalarında da karar ağaçlarından faydalanılmakta ve bu çerçevede oluşturulan model ve kurallar risk analizi sistemine eklenmektedir. Dış ticaret ve gümrük veri setinin büyüklüğü dikkate alındığında etkin bir sonuç alabilmek için karar ağacında

kullanılacak değişkenlerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, risk analizi çalışmalarında kullanılan karar ağacı ile gözetimli öğrenme yaklaşımı kullanılmakta ve daha önce gerçekleştirilmiş usulsüzlüklerde benzer özellikler içeren gözlemlerin yoğunlaştığı düğümler tespit edilmektedir. Bu tespitlerden hareketle riskli alanlara yönelik bilgi sahibi olunmakta ve risk profili oluşturulmasında bu bilgiden faydalanılmaktadır. Nitekim, gümrük idarelerinin sahip olduğu veri setlerindeki eşya kodu, menşe ülke, kıymet, ağırlık ve rejim kodu gibi önemli alanlar, eldeki verilerden hesaplanan veya türetilen veri alanlarıyla da bir arada kullanılarak karar ağaçları oluşturulması mümkündür. Bu çerçevede oluşturulan örnek bir karar ağacı aşağıda yer almaktadır.

Şekil 4: Gümrük Veri Setinde Oluşturulan Bir Karar Ağacı Örneği¹

Şekil 4'te yer alan karar ağacında; 0'lar usulüne uygun olarak süreci tamamlanmış gümrük işlemlerini temsil ederken, 1'ler usulsüzlük tespit edilmiş gümrük işlemlerini temsil etmektedir. Bu çerçevede, eldeki örnek veri setindeki gözlemlerin %1,49'unda usulsüzlük tespit edilmişken, %98,51'inin gümrük işlemlerini uygun bir şekilde tamamladığı görülmektedir. Karar ağacında; ağırlık, kıymet ve ülke bilgilerine göre yapılan kırımlarla usulsüzlük içeren gümrük işlemlerinin yoğunlaştığı alanlar daha spesifik bir şekilde ortaya çıkarılabilmektedir. Nitekim çıkış ülkesi D ülkesi olan, kıymeti 950.000'den düşük olan ve eşya ağırlığı 560 veya 560'dan büyük olan gümrük işlemlerinin %11,47'sinde usulsüzlük gerçekleştiği, %88,53'ünde ise

gümrük işlemlerinin usulüne uygun tamamlandığı gözlemlenmektedir.

Buradan da görüleceği üzere, karar ağacıyla gerçekleştirilen ve genelden özele şeklinde sürdürülen analiz sonrasında daha riskli alanlara yoğunlaşılması mümkün kılınmakta ve risk analizi çalışmalarındaki seçicilik artırılmaktadır. Bir başka ifadeyle, eğer karar ağacı kullanılmamış olsaydı ve sadece iş bilgisinden hareketle önsel bir sınıflamaya gidilmiş olsaydı, eşya ağırlığı veya kıymete ilişkin yapılan nicel sınıflamalar spesifik bir şekilde belirlenemeyecekti. Buradan da görüleceği üzere, istatistiksel bir yaklaşım içermeyen ve önsel olarak belirlenen kriterleri içeren bir risk profili aracılığıyla riskli değerlendirilen beyannameler kontrole sevk edildiğinde, daha fazla sayıda beyanname gereksiz olarak kontrole yönlendirilebilecektir.

¹ Örnek veri seti gümrük beyannamesinde yer alan veri alanlarından hareketle ve risk analizi çalışmalarının gizliliği göz önünde bulundurularak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Veri madenciliği tekniklerinin kullanımı bu sorunu bertaraf ederek, risk değerlendirmelerinde bilimsel yaklaşımların kullanılmasıyla hedeflemelerdeki etkinliğin sağlanabileceğini ortaya koymaktadır.

4. Gümrük İdarelerinin Risk Yönetimi Sistemlerinde Veri Madenciliği Çalışmalarının Faydaları

Veri madenciliği gibi ileri analitik tekniklerin kullanımıyla dış ticaret işlemlerinde ülke menfaatlerini tehdit edecek gelişmelerin anlık olarak takip edilebilmesi ve bu gelişmelere karşı ivedi bir şekilde karşı pozisyon alma becerileri artmaktadır.

Ülkeler risk yönetimi sistemlerini güçlendirmeye çalışarak; deniz limanları, havalimanları, kara sınırları ve iç kesimlerdeki gümrük kontrol operasyonlarındaki etkinliği artırmak amacıyla veri madenciliği tekniklerini kullanmaya başlamıştır.

Veri madenciliği tekniklerinin risk yönetimi sisteminde kullanımı ile birlikte; farklı kaynaklardaki veriye aynı anda erişim, risk puanlama sistemlerinin kullanımı, risk analizlerinde seçiciliğin artırılması ve gerçek zamanlı olarak daha riskli alanlara odaklanılması kazanımları elde edilebilmektedir.

Bununla birlikte, risk analizi, gelişmekte olan ülkelerde gümrük sistemlerinin modernizasyonu için bir öncelik gibi görünürken, en etkili risk yönetim sistemlerinin istatistikî skorlama (puanlama) tekniklerini kullandığı görülmektedir (Laporte, 2011: 17).

Gümrük idarelerinde sürdürülmekte olan çalışmalar kapsamında; ithalat, ihracat, transit ve hızlı kargo işlemlerine ilişkin beyan bilgileri veri madenciliğine tabi tutularak bu büyük veri kümeleri içindeki anomaliler ve ilişkiler incelenmektedir. Analizler sonucunda oluşturulan model ve kurallar risk analizi sistemine entegre edilmektedir.

Yeni nesil teknolojilerin ve ileri analitik yaklaşımların kullanıldığı çalışmalar kapsamında; ilk olarak analiz edilen veri seti için veri kalitesi çalışmaları sürdürülmekte, betimleyici istatistikler elde edilerek dağılımlar incelenmekte, uç değer tespiti yapılmakta, anomali analizi gerçekleştirilmekte ve sonrasında modelleme çalışmalarına geçilmektedir.

Gümrük idarelerince risk yönetimi kapsamında sürdürülen analitik çalışmalarda sadece veri madenciliği kullanılmamaktadır. Veri madenciliğine ek olarak diğer analitik tekniklerden faydalanmak üzere, çeşitli veri setleri üzerinde metin madenciliği ve sosyal ağ analizi çalışmaları da yapılarak, buradan elde edilen verilerin doğrudan ya da dolaylı olarak diğer analizlerde kullanılması da sağlanmaktadır.

Bununla birlikte, gümrük idareleri risk analizleri kapsamındaki analitik çalışmaları gerçekleştirirken önemli bir dengeyi de göz önünde bulundurmaktadır. Bu denge Şekil 5'teki gibi görselleştirilebilmektedir.

Şekil 5: Veri Analitiği Dengesi (Labare ve Migeotte, 2020: 15)

Şekil 5'te yer aldığı üzere veri analitiği çalışmalarında; risk yönetimi stratejisi bu çalışmaların merkezinde konumlanırken, teorik risk modelleri, veri yönetimi

ve iş analizi de analitik çalışmaların diğer önemli aşamalarıdır. Risk yönetimi çerçevesinde yürütülen analitik çalışmalarda başarılı bir denge kurulması için sürece gümrük bilgisinin ve analitik bilginin dahil edilmesi kaçınılmaz olmakla birlikte, analiz edilecek verinin kalitesi de sağlıklı sonuçlar alabilmek için hayati öneme sahiptir.

Risk yönetiminde veri madenciliği tekniklerinin kullanımının faydalarını aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür;

- İdarenin analiz kapasitesinin geliştirilmesi
- Yeni nesil teknolojilere ve analitik yaklaşımlara ilişkin bilgi ve birikimin artması
- Seçiciliğin ve isabet oranının artırılması
- Geleneksel yöntemlere/araçlara göre daha hızlı ve analitik bir analiz sürecine sahip olunması
- Büyük ölçekli veriden klasik yöntem ve araçlarla keşfedilmesi güç olan bilginin elde edilmesi
- Analitik modellerin ve dinamik risk profillerinin oluşturulması
- Skorum yaklaşımının kullanılması
- İleri istatistikî yöntemlerin, makine öğrenmesi, bulanık eşleştirme vb. kullanımının yaygınlaşması
- Anomali tespiti, sosyal ağ analizi ve tahmine dayalı çalışmaların yapılması

Gümrük idarelerinde büyük miktardaki veriyi en etkin yöntemlerle analiz etme ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Klasik bilgisayar programlarının kullanımı ve manuel yaklaşımlardan oluşan eski metodolojiler ve teknolojilerin, modern veri madenciliği algoritmalarının kullanılmasını gerektiren çağdaş talepleri karşılayamadığı bir gerçektir (COMCEC, 2018: 95).

Bu nedenlerle, veri madenciliği tekniklerinin gümrük idarelerinin riski tanımlama, analiz etme ve gümrük kontrolleri konusunda daha iyi performans göstermesine yardımcı olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar sayesinde yasa dışı ticareti engellemeye yönelik sürdürülen risk analizi çalışmalarında etkinliğin artması sağlanmakta ve böylece gümrük kontrollerindeki fiziki kontrol oranları azalırken isabet oranı arttırılmaktadır.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınma öncelikleri; sürdürülebilir bir ekonomik büyümeye sahip olmayı, ihracatı artırmayı, yeni istihdam fırsatları oluşturmayı ve böylece refah seviyesini artırmayı içermektedir. Dünya ekonomisinde ülkeler arası mesafelerin gittikçe azaldığı günümüzde ülkeler bu hedeflere ulaşabilmek için ticaretin kolaylaştırılması çalışmalarını benimsemiş ve bu yönde çeşitli uygulamalar yürürlüğe koymuşlardır (Koç, 2016: 127). Bununla birlikte, uluslararası ticaretin büyümesi ve çeşitlenmesiyle birlikte yasadışı mal, araç ve insan hareketinde de ciddi artışlar gözlemlenmiştir.

Bu durum, ülkelerin ticareti kolaylaştırıcı yeni uygulamaları gündemlerine almalarına ve ticaret zincirini daha güvenli hale getirecek çalışmalara ağırlık vermelerine yol açmıştır. Nitekim ülkeler etkin gümrük işlemleri sayesinde yasadışı işlemleri önleyerek ve daha hızlı mal akışı sağlayarak milli hâsılayı artırabilmekte ve önemli bir fayda görmektedirler (OECD, 2005: 3).

Hem ticaretin kolaylaştırılması hem de ticaretin güvenli kılınmasının sağlanması noktasında önemli bir rolü bulunan risk analizlerinde, yeni nesil teknolojilerin ve ileri analitik yaklaşımların kullanılması artık kaçınılmaz olmuştur. Bu yaklaşımlardan biri olan ve günümüzde

gümrük idarelerince kullanımı yaygınlaşan veri madenciliği, gümrük kontrolleri konusunda daha iyi performans gösterilmesi yönüyle önemli bir katkı sunmaktadır. Nitekim klasik yöntemlere göre veri madenciliği tekniklerinin kullanımıyla riskli beyannamelerin daha etkin bir şekilde hedeflenmesi mümkündür.

Gümrük idareleri ülkelerinin mali çıkarlarını ve kamu güvenliğini korumak için risk yönetimi sistemini yeni nesil teknolojilerin sunduğu faydaları gözetererek sürekli geliştirmelidir. Diğer taraftan, kuşkusuz bu teknolojileri kullanmayan ülkeler için mevcutta sahip oldukları risk analizi sistemini yeni nesil teknolojileri içeren modern bir risk analizi sistemine dönüştürmek kolay olmayacaktır. Burada teknik destek alınması ve aşama aşama ilerlenmesi modernizasyon sürecinin daha sağlıklı geçebilmesi için tercih edilebilir.

Gümrük idarelerinde gelişmiş bir risk yönetimi sisteminin olması ve bu sistemin yeni nesil teknolojilerle desteklenmesi, hem risk analizi çalışmalarının en temel hedefi olan seçiciliğin ve isabet oranının artırılmasına yardımcı olabilecek, hem de farklı risk kriterlerinin birlikte ele alınabilmesi ile daha kapsamlı bir risk değerlendirmesinin gerçekleştirilmesini sağlayabilecektir. Dolayısıyla gümrük idarelerince, analiz kapasitelerini geliştirmek için, teknolojik yatırımların sürdürülmesi ve analitik tekniklerin kullanımı konusunda yetkin personel sayısının artırılması faydalı olabilecektir.

Kaynakça

1. Berry, M. ve Linoff, G. (1997), "Data Mining Techniques", Indiana: John Willey & Sons Inc.
2. Chen, F., Deng, P., Wan, J., Zhang, D., Vasilakos, A. V. ve Rong, X. (2015), "Data Mining for the Internet of Things: Literature Review and Challenges", International Journal of Distributed Sensor Networks, 11(8), <http://doi.org/10.1155/2015/431047>.
3. Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of the Islamic Cooperation. (COMCEC) (2018), "Facilitating Trade: Improving Customs Risk Management Systems in the OIC Member States", Ankara.
4. Digiampietri, L. A., Roman, N. T., Meira, L. A., Filho, J. J., Ferreira, C. D., Kondo, A. A ve Goldenstein, S. (2008), "Uses of Artificial Intelligence in the Brazilian Customs Fraud Detection System", In Proceedings of the 2008 International Conference on Digital Government Research (181-187).
5. DGÖ (1999), "Revize Kyoto Sözleşmesi", Customs Co-operation Council, World Customs Organization, Brussels.
6. DGÖ (2011), "Customs Risk Management Compendium", World Customs Organization, Brussels.
7. DGÖ (2015), "Küresel Ticaretin Güvenliği için Standartlar (SAFE) Çerçevesi", World Customs Organization, Brussels.
8. DGÖ (2018), "Glossary of International Customs Terms", World Customs Organization, Brussels.
9. DTÖ ve DGÖ (2022), "The Role of Advanced Technologies In Cross-Border Trade: A Customs Perspective", London: World Trade Organization.
10. Gümrük Kanunu, 04/11/1999 tarihli 23866 Sayılı Resmi Gazete, Ankara.
11. Koç, Ö. (2016), "Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünün Risk Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi, Türkiye ve Avrupa Birliği Uygulamaları" (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara.
12. Labare, M ve Migeotte, J. (2020), "Evaluating the Impact of Data Analytics on the Customs Risk Management Process: A Balancing Act" [PowerPoint slaytı], 15th Annual PICARD Conference, <http://na.eventscloud.com/ehome/picard2020/1096881>, 25/08/2022.
13. Laporte, B. (2011), "Risk Management Systems: Using Data Mining In Developing Countries' Customs Administrations", World Customs Journal, 5(1), 17-27.

14. OECD (2005), "The Costs and Benefits of Trade Facilitation", Policy Brief, https://unece.org/fileadmin/DAM/forums/forum02/presentations/session_ii/akleitz.pdf, 16/10/2022.
15. Rao, C. R., Wegman, E.J. ve Solka, J.L. (Ed.) (2005), "Handbook of Statistics 24: Data mining and Data Visualization" (303-329), The Netherlands: Elsevier B.V.
16. Sevindik, T., Kayışlı, K. ve Ünlükahraman, O. (2012), "Web Tabanlı Eğitimde Veri Madenciliği", Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 3(3), 183-193.
17. Şahin, M. (2018), "Karar Ağaçları ve Yapay Sinir Ağları Kullanarak Kasko Sigortalarında Risk Değerlendirme" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
18. Ticaret Bakanlığı (2018), "Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Beş Yıllık Eylem Planı (2018-2022)", <http://kolayticaret.gov.tr/userfiles/files/EylemPlanıFull.pdf>, 14/10/2022.
19. Weiss, G. M., ve Davison, B. D. (2010), Data Mining Chapter. "Handbook of Technology Management", John Wiley and Sons, <http://storm.cis.fordham.edu/gweiss/papers/data-mining-chapter-2010>, 03/09/2022.
20. Zaiane, O. R. (1999), "Chapter I: Introduction to Data Mining", CMPUT 690 Principles of Knowledge Discovery in Databases, University of Alberta, <http://webdocs.cs.ualberta.ca/~zaiane/courses/cmput690/notes/Chapter1/ch1>, 15/10/2022.

Muhammed TURĞUT¹

1. Gümrük İşletme Bölümü, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Tarsus Üniversitesi, Mersin, Türkiye, muhammedturgut@tarsus.edu.tr

5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kapsamında Gümrük Kaçakçılığı Türleri

Özet

Kaçakçılık fiilleri devletlerin mücadele ettiği önemli konuların başında gelmektedir. Son yıllarda küreselleşmenin artması ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte kaçakçılık faaliyetleri hızlı bir artış göstermektedir. Gerçekleşen her kaçakçılık fiili ülkelerin ekonomi ve güvenlik açısından zararlarının oluşumuna sebebiyet vermektedir. Ülkeye girişte veya çıkışta gümrük işlemine tabi tutulması gereken bir malın, yükümlülükler uyulmadan ticaretinin gerçekleştirilmesi devletleri doğrudan zarara uğratmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ülkelerin kaçakçılıkla ilgili sert tedbirler alması zorunlu bir hale gelmiştir. Özellikle yasal düzenlemelerin caydırıcı olabilmesi bu hususta önem arz etmektedir. Ülkemizde de kaçakçılıkla ilgili birçok yasal düzenleme bulunsa da temel kanun 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'dur. Bu çalışmada 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda yer alan gümrük kaçakçılığı suçları tespit edilerek incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaçakçılıkla Mücadele, Gümrük Kaçakçılığı, Kaçakçılık, Gümrük, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu.

JEL Sınıflama Kodları: K23, L38, L51, G38.

Types Of Customs Smuggling Under The Anti-Smuggling Law No. 5

Abstract

Smuggling acts are one of the most important issues that states struggle with. In recent years, with the increase in globalization and the development of technology, smuggling activities have increased rapidly. Every act of smuggling that takes place causes the formation of damages in terms of economy and security of the countries. The trade of a good that must be subject to customs procedures at entry or exit into the country, without complying with the obligations, directly harms the states. From this point of view, it has become mandatory for countries to take drastic measures regarding smuggling. It is especially important that legal regulations are deterrent in this regard. Although there are many legal regulations regarding smuggling in our country, the basic law is the Anti-Smuggling Law No. 5607. In this study, customs smuggling crimes in the Anti-Smuggling Law No. 5607 were identified and examined.

Keywords: Anti-Smuggling, Customs Smuggling, Smuggling, Customs, Anti-Smuggling Law No. 5607

JEL Codes: K23, L38, L51, G38.

Giriş

Uluslararası ticaretteki etkileşimin ve alışverişin hızlı bir gelişim göstermesi işletmeleri küresel pazarlardan daha fazla pay alma noktasında hevesli bir hale getirmiştir. Bu heves, hızlı kazanç elde etme, kolay yoldan para kazanma arzusunu da beraberinde doğurmuştur. İşletmelerin yanı sıra devletlerde küresel ticaretten gelir elde etmek ve ülke ekonomisini korumak için bu noktada etkin bir hale gelmek istemişlerdir. Devletler bu noktada çıkarmış oldukları yasal düzenlemelerle bu süreçleri kontrol altında tutmayı hedeflemişlerdir. Bazı kişi ve kurumlar ise daha fazla gelir elde etmek veya yasaklı ürünlerin ticaretini yapmak için devletlerin çıkarmış oldukları uygulamaları delmeye çalışmışlardır. Kaçakçılık fiili olarak adlandırılan bu faaliyetler ülkelerin vergi geliri ve güvenlik unsurları açısından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca kaçakçılık oranının belirli bir oranda olması ülkelerin uluslararası piyasalarda imajını da olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir.

Kaçakçılık fiillerinin cezalandırılması ve caydırıcı olabilmesi için kanun koyucular sürekli yasal düzenlemeler çıkarmaktadırlar. Bu yasal hükümlülüklerin ana amacı ülke içerisine giren veya çıkan tüm malların mevzuata uygun gerçekleştirilmesini sağlayarak gelir elde etmek ve kontrol altında gerçekleştirmektir. Ülkemizde de geçmiş yıllardan bu yana yapılan hukuki reformlarda kaçakçılık unsuru önem teşkil etmiştir. Ülkemizde Cumhuriyetin ilanından bugüne kadar beş adet kaçakçılık kanunu oluşturulmuştur. Son olarak 2007 yılında 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hazırlanmış olup günümüzde de halen bu kanun kullanılmaya devam etmektedir. Teknolojinin ve ticaretin sürekli değişmesi kaçakçılık faaliyetlerinin de sürekli değişimine zemin hazırlamaktadır. Bu hususta kanun sürekli güncellenerek değişiklikler yapılmaktadır. Kaçakçılık fiillerinde her ne kadar temel kanun 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu olsa da başta Türk Ceza Kanunu ve Gümrük Kanunu olmak üzere birçok kanundan yararlanılmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle kaçakçılık kavramı ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hakkında temel bilgiler verilmiştir. Daha sonra 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda yer alan gümrük kaçakçılığı suçları belirlenerek kategorilendirilmiş ve detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Gümrük kaçakçılığı suçları, ithalat kaçakçılığı, ihracat kaçakçılığı, akaryakıt kaçakçılığı suçları, tütün ve alkollü içkiye ilişkin suçlar olarak dört temel kategoride ele alınmış ve bu suçlar hakkında kanunun öngörmüş olduğu genel çerçeve verilerek açıklanmıştır.

1. Kaçakçılık Ve 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

Kaçakçılık kavramı, “Bir devletin yasalarına karşı gelerek yapılan ticaret” olarak karşımıza çıkmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2022). Hukuki literatürde ise kaçakçılık, “Devlete vermekle mükellef olduğu vergi ve resmi vermemek için hile kullanmak, alım satımı yasak maddeleri gizlice alıp satmak ve bu suretle menfaat temin eylemektir” olarak tanımlanmaktadır (Türk Hukuk Kurumu, 1991). Dünya Gümrük Örgütü'nün kaçakçılıkla ilgili yapmış olduğu tanım ise “Ticarî eşya sevkiyatı üzerindeki vergi, resim ve harçları ödemekten kaçınmak veya buna teşebbüs etmek, ticarî eşya için uygulanmakta olan yasaklama, sınırlama ve kısıtlamalardan kaçınmak veya buna teşebbüs etmek veya ticaret hayatında meşru rekabet ilke ve uygulamalarını zedelemek amacıyla haksız ticarî avantaj elde etmek veya buna teşebbüs etmek amacıyla, ticarî eşyanın gümrük işlemlerine tâbi tutulmaksızın sınırdan içeriye geçirilmesi veya sınırdan dışarıya çıkarılması, eşyanın özelliklerinin gümrük idarelerine yanlış beyan edilmesi, eşyanın düşük veya yüksek kıymetlendirilmesi, menşe şahadetnamesi ve tercihli kota rejimlerinin suiistimali, dâhilde ve hariçte işleme rejimlerinin suiistimali, ithal ve ihraç lisansı ile ilgili suiistimaller, miktarın veya kalitenin yanlış beyan edilmesi, sahte, taklit, korsan mallar, kayıt dışı işlemler, vergi iadesi ve geri ödeme uygulamalarında yanlış beyanlar, gerçeği yansıtmayan tasfiyeler” olarak tanımlanmıştır (Karakaş, 2004:203).

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda ise kaçakçılık tanımı ile ilgili net bir açıklama yapılmamıştır. Tanım olarak açıklamak yerine kaçakçılık fiilleri net olarak belirtildiği için böyle bir tanıma yer verilmemiştir (Şentürk, 2016:1). Kanunda belirlenen kaçakçılık fiilleri incelediğinde suç olarak belirlenen fiillerin genelde ekonomik ağırlıklı suçlar olduğu görülmektedir. Ekonomik değer yanında halk sağlığını tehlikeye atabilecek, temel hak ve özgürlükleri engelleyecek unsurlar da kanunda suç fiilleri içerisinde yer almıştır (Ertem, 2022:5).

Kaçakçılık fiillerinin cezalandırılmasının temelinde ekonomik düzeni bozucu bir eylem olması bulunmaktadır. Yerli üreticinin korunması için devletler bir takım korunma önlemlerine başvurmaktadır. Yurt dışından getirilmesi yasak olan veya vergisi ödenmemiş bir ürünü ülke içerisine sokmak, aynı şekilde ülke dışına göndermek, korunma önlemlerinin gerçekleşmesini mümkün kılmamaktadır. Kaçakçılık fiiliyle birlikte devletin ekonomik düzeni sağlaması için geliştirdiği politikalar başarısızlığa uğramaktadır. Ülkemizde bu problemlerin önüne geçilebilmesi ve kaçakçılık fiillerinin cezalandırılması için geçmişten günümüze geliştirilen çeşitli Kaçakçılık Kanunları bulunmaktadır. Cumhuriyet tarihinden bu yana ülkemizde kullanılan Kaçakçılık Kanunları Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1. Cumhuriyet Tarihi Kaçakçılık Kanunları

Tarih	Kanun İsmi
10.12.1927	1126 sayılı Kaçakçılığın Men'i ve Takibi Hakkında Kanun
15.06.1929	1510 sayılı Kaçakçılığın Men'i ve Takibi Hakkında Kanun
07.01.1932	1918 sayılı Kaçakçılığın Men'i ve Takibi Hakkında Kanun
10.07.2003	4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Yasası
31.03.2007	5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü üzere Türkiye Cumhuriyet tarihinde beş kez kaçakçılıkla mücadele kanunu düzenlenmiştir. Özellikle 1932 yılında oluşturulan 1918 sayılı Kaçakçılığın Men'i ve Takibi Hakkında Kanunu çok uzun süre yürürlükte kalmıştır. 2000'li yıllarda Türkiye'nin AB üyeliğinin hızlanması sonucu yeni kaçakçılık kanununun ihtiyacı ile yeni bir kanun ihtiyacı ortaya çıkmıştır ve 2003 yılında 4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Yasası yürürlüğe girmiştir. Türk Ceza Kanun'da ve Kabahatler Kanun'da yapılan düzenlemelerden sonra kaçakçılık kanununda da yeniliğe ihtiyaç duyulmuş bunun sonucunda da halen kullanmakta olduğumuz 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 31.03.2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Değişen şartlar ve gerekliliklere bağlı olarak düzenlemeler yapılarak kullanılmaya devam etmektedir (Ertem, 2022: 10). Bu kanunun amacı kanunun 1. Maddesinde *"kaçakçılık fiilleri ve yaptırımları ile kaçakçılığı önleme, izleme, araştırma usûl ve esaslarını belirlemek"* olarak belirlenmiştir. Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere bu kanunun nihai amacı, ülke içerisine girmeye çalışan veya ülke dışına kaçırılmaya çalışılan ürünlerin izlenmesi, tespiti ve önlenmesi gerçekleştirilerek devletin maddi zarar etmesinin önüne geçilmesi ve ülke güvenliğini sağlamaktır. Öte yandan kaçakçılıkla mücadelede, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu dışında Türk Ceza Kanunu ve Gümrük Kanunu başta olmak üzere farklı kanunlardan da yararlanılmaktadır.

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kaçakçılık fiilleri ve yaptırımları ile kaçakçılığı önleme, izleme, araştırma usûl ve esaslarını belirleme amacıyla 5 bölümden ve 27 maddeden oluşmaktadır. Kanunun birinci bölümünde amaç ve tanımlardan, ikinci bölümde kaçakçılık fiillerini oluşturan unsurlar ve yaptırımlarından, üçüncü bölümde usul hükümlerinden, dördüncü bölümde çeşitli hükümlerden ve son olarak beşinci bölümde de geçici ve son hükümler ele alınmıştır.

2. Gümrük Kaçakçılığı Türleri

Gümrük Kaçakçılığı, ekonomilerini kayıt altında tutarak büyütmeye çalışan bütün ülkelerin

yüzleştiği, kararlı ve net bir şekilde mücadele gerektiren önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Gümrüklerde kaçakçılık faaliyetleri, ülkeler arası ticaretin giderek yaygınlaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Ülkelerin kendi üreticilerini korumak ve gelir sağlamak amacıyla tarife, vergi, kota vb. politikalar uygulayarak, bazı ürünlere yasaklar getirdiği görülmüştür. Bu engellemeleri aşmak ve daha fazla gelir elde etmek isteyen kişiler **ülkelerine** kaçak yollardan mallar sokmak veya ülkelerinden kaçak yollarla mallar kaçırmak istemişlerdir. Oluşan bu faaliyetler gümrük kaçakçılığı kavramının oluşmasına sebebiyet vermiştir (Çopur, 2014:1).

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun mevcut şekli öncesinde Kanun kapsamındaki suçlar ithalat kaçakçılığı ve ihracat kaçakçılığı olmak üzere iki ayrıma tabi tutulmaktaydı. Fakat daha sonra yapılan birtakım düzenlemelerle bu ayrım genişletilerek gümrük kaçakçılığı türleri dört ana başlıkta ele alınması gerekmektedir. Bu başlıklar (Ertem, 2022:16);

- İthalat Kaçakçılığı
- İhracat Kaçakçılığı
- Akaryakıt Kaçakçılığı Suçları
- Tütün ve Alkollü İçkiye İlişkin Suçlar olarak düzenlenmiştir.

Şekil 1: Gümrük Kaçakçılığı Türleri

Kaynak: (Ertem, 2022:16)

2.1. İthalat Kaçakçılığı

4458 sayılı Gümrük Kanununa göre eşyanın mutlaka kanunda belirtilen rejimlerden birine uygun

olması zorunludur. Kanunda yer alan rejimlere yönelik gerçekleştirilmeyen herhangi bir eşyanın ülkeye ithal edilmesi ithalat kaçakçılığı suçunun oluşumunu meydana getirir (Ertem, 2022:17).

İthalat kaçakçılığı ile ilgili suçlar, gümrük işlemleri yapılmadan ülkeye girişi yasak olan madde, mal veya eşyanın ithal edilmesi veya ithal edilmeye çalışılması olarak tanımlanabilir. Bir başka tanımda ise *“Hukuk kurallarına aykırı şekilde, gümrük işlemleri yapılmaksızın ya da sahte belge kullanılarak ya da gümrük rejim kurallarının ihlali suretiyle eşyanın ülkeye sokulması, gümrük bölgesine bırakılması, gelen eşyanın yurt dışına çıkarılmış gibi gösterilmesi ya da kanun gereği ithali yasak olan eşyanın ülkeye sokulmasıdır”* şeklinde tanımlanmaktadır (Şentürk, 2016:78).

İthalat kaçakçılığının çeşitli ihlalleri bulunmaktadır. Bunlardan birinci ihlal, eşyanın gümrük işlemleri gerçekleştirilmeden Türkiye sınırları içerisine sokulmasıdır. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin ilk fıkrasında, *“Eşyayı, gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın ülkeye sokan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Eşyanın, gümrük kapıları dışından ülkeye sokulması halinde, verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılır”* şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir.

Eşyanın ithalinin gerçekleşebilmesi için gümrük mevzuatında belirlenen gümrük işlemlerinin tamamlanması gerekmektedir. Gümrük işlemleri ise, eşyayı taşıyan aracın Türkiye Gümrük Bölgesine gelmeden başlayan, eşyanın liman sahasına veya depolama yapacağı yere alınana kadar devam eden geniş bir süreçtir. Bu işlemler yapılmadan, eşya ülke içerisine gümrük idaresinden saklanarak, gizlenerek veya beyana tabi tutulmadan sokulduğu takdirde kaçakçılık suçunu oluşturmaktadır (Akçin, 2021:307).

İkinci ihlal ise, eşyanın yanıltıcı işlem ve beyanlarla gümrük vergilerinin bir bölümünü ya da tamamını ödenmeksizin Türkiye sınırları içerisine sokmasıdır (Şentürk, 2016:78-79). 5607 sayılı Kaçakçılıkla

Mücadele Kanununun 3. Maddesinin ikinci fıkrasında “Eşyayı, aldatici işlem ve davranışlarla gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmeksizin ülkeye sokan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir.

Eşya ’nın Türkiye içine yanıltıcı işlemler ve davranışlarla getirilmesi, sınır güvenliği açısından devletin imajını olumsuz etkilerken, ayrıca gümrüklerden elde edilen vergi ve benzeri maddi unsurların tahsil edilememesi sebebiyle de ülkeye mali olarak zarar yaratmaktadır. Aldatici işlem ve davranışlar gerçekleştirilerek, gümrük vergilerini ödmeden eşyanın ülke sınırları içerisine sokulması suçuyla korunan hukukî değer, devletin güvenliğinin sağlanması ve maddi yarar elde etmesi olarak tanımlanabilir (Aydın, 2011:168).

Üçüncü ihlal, transit rejimi çerçevesinde bulunan eşyayı ülke içerisinde tutmaktır. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin üçüncü fıkrasında “Transit rejimi çerçevesinde taşınan serbest dolaşımda bulunmayan eşyayı, rejim hükümlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde bırakan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir.

Serbest dolaşımda bulunmayan eşya, Türkiye Gümrük Bölgesinde bir noktadan bir diğer noktaya transit rejimi kapsamında taşınır. Bu kapsamda taşınan bir eşyanın başlangıç ve bitiş noktası ülke dışı veya ülke içinden herhangi bir nokta olabilir. Türkiye’den çıkarılmak üzere transit rejimi kapsamında eşyanın ülke içerisinden çıkarılmaması fiili kaçakçılık suçunu oluşturur (Akçin, 2021:308).

Dördüncü ihlal, ülkeye geçici giren eşyayı yurt dışına çıkarmış gibi göstermektir. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin dördüncü fıkrasında “Belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere ülkeye geçici ithalat ve dahilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, hile ile yurt dışına çıkarmış gibi işlem yapan kişi, bir

yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir.

Devletler dış ticarete, ihracatlarını arttırmak, mallarına uluslararası pazarlarda rekabet gücü sağlamak, pazarlarını büyütme ve ihracat yapacakları ürünlerini çeşitlendirmek için çeşitli politikalar izlemektedirler. Bu gibi durumlarda ülkesinde yer alan dış ticaret işletmelerini desteklemek için ekonomik etkili gümrük rejimlerinden yararlanmaktadırlar. Bu rejimlerin başında geçici ithalat ve dahilde işleme rejimi yer almaktadır. Devlet bu rejimde serbest dolaşımda olmayan ürünün ülke içerisine geçici bir şekilde girmesine izin verir. Bu rejimler kapsamında ülkeye getirilen eşyanın hile ile yurtdışına çıkarmış gibi işlem yapması suç unsuru oluşturmaktadır (Kaptan, 2007:168).

Beşinci ihlal, ithalat kaçakçılığı suçuna konu eşyayı ticarî amaçla satın alma, satışa arz etme, satma, taşıma, saklama fiilidir . 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin beşinci fıkrasında “Birinci ila dördüncü fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesine iştirak etmeksizin, bunların konusunu oluşturan eşyayı, bu özelliğini bilerek ve ticarî amaçla satın alan, satışa arz eden, satan, taşıyan veya saklayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir.

Suçun oluşabilmesi için Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nun 3. Maddesinde yer alan 1. ve 4. Fıkralarına konu olan eşyadan oluşması gereklidir. Kanunun ilgili maddesinden de anlaşılacağı üzere, herhangi bir gümrük rejimine tabi olmayan, sahte belge kullanarak ya da transit rejimi çerçevesinde ithal edilen veya geçici ithalat ve dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyaları kapsamaktadır. Eşya tanımı içerisine girmeyen malvarlığı değerlerinin bu suç kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı söylenebilir (Aydın, 2011:172).

Altıncı ihlal, özel kanunlar aracılığıyla gümrük

vergilerinden kısmen veya tamamen ödemedi ithal edilen ürünü, gerçekleştirilen amacı dışında başka bir şey için kullanma, satma veya bir başkasına devretme ya da eşyanın bu özelliğini bilerek eşyayı satın almak veya kabul etmek fiilidir. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin altıncı fıkrasında “*özel kanunları gereğince gümrük vergilerinden kısmen veya tamamen muaf olarak ithal edilen eşyayı, ithal amacı dışında başka bir kullanıma tahsis eden, satan veya devreden ya da bu özelliğini bilerek satın alan veya kabul eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır*” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir. Söz konusu suçun oluşması için, ürünün belli bir amaçla kullanılması için ithaline izin verilmiş olması, bir bölümünün ya da tümünün vergilerden muaf olarak getirilmesi ve bu getirilen ürünün ithal amacının dışında farklı bir amaçla kullanılması gerekmektedir (Yaşar, 2020:92).

Son ihlal, İthal Kanun Gereği Yasak Olan Eşyayı Ülkeye Sokma fiilidir. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin yedinci fıkrasında “*İthal kanun gereği yasak olan eşyayı ülkeye sokan kişi, fiil daha ağır bir cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. İthal yasak eşyayı, bu özelliğini bilerek satın alan, satışa arz eden, satan, taşıyan veya saklayan kişi, aynı ceza ile cezalandırılır*” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir.

Bu ihlal türünde eşyanın tabi olduğu rejim, gümrük vergilerinin ödenmesi durumu gibi unsurlar suçun oluşması için aranmaz. Bu suçun oluşabilmesi için kanunda yasak olarak belirlenmiş bir eşyanın ülke içerisine sokulmuş olması yeterlidir (Çilesiz, 2018:310). Ülke güvenliği, insan, hayvan, bitki ve çevrenin korunması gibi birtakım nedenlerle bazı eşyaların ithallerine yasak getirilmiştir. Bu yasaklamaların bir kısmı kanunlarla düzenlenirken bir kısmı da yönetmelik, tebliğ gibi idari düzenlemelerle koyulmuştur. İthal kanunen yasaklanan mallar ise Tablo 2’de görülmektedir (Akçin, 2021:311):

Tablo 2: İthal Kanunen Yasaklanan Mallar Listesi

Esrar ve müstahzar afyon
İpek böceği tohumu
Zirai amaçla kullanılan her türlü toprak, yaprak, sap, saman ot, tabi gübre
Oyun alet ve makinaları
Yasalara aykırı olarak bir fabrika veya ticaret markasını veyahut ticaret unvanını taşıyan ürünler
Sahte menşeli eşya ve zarflar
Ozon tabakasını incelten bazı maddeler
Bazı boyar maddeler
Kimyasal silahlar sözleşmesi ekinde yer alan I ve II sayılı liste kapsamı maddeler

Kaynak: (Akçin, 2021:311)

2.1. İhracat Kaçakçılığı

İhracat Yönetmeliğine göre ihracatın tanımına bakıldığında, “*Bir malın veya ekonomik değerinin yurtdışındaki ihracat mevzuatı ile Gümrük Mevzuatına uygun şekilde fiili ihracatının yapılması ve Kambiyo Mevzuatına göre bedelsiz ihracat hariç ihracat bedelinin yurda getirilmesi veya Müsteşarlıkça ihracat kabul edilen sair çıkışlar*” olarak tanımlandığı görülmektedir (Canitez, 2011:86).

Devletler açısından ekonomik kalkınmanın temelini ihracat oluşturmaktadır. Bu yüzden ihracatta gösterecekleri performansla büyük önem vermektedirler. Rekabetin yoğun olduğu günümüz dünyasında ülkeler, uluslararası pazarlarda kuruluşlarının daha fazla yer alması ve ihracatın için gelişmesi için çeşitli stratejiler ve politikalar izlemektedirler (Atayeter ve Erol, 2019:2). Bu politikaların kötüye kullanımının önüne geçilebilmesi için 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda ihracat kaçakçılığıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

İhracat kaçakçılığı ilgili kanunda yer alan birinci ihlal, ihracı kanunen yasak olan eşyayı ihraç etme suçudur. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin sekizinci fıkrasında “*ihracı kanun gereği yasak olan eşyayı ülkeden çıkararak kişi, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır*” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir.

İthalatta olduğu gibi ihracatta da ihracı kanunla yasaklanmış eşyanın ülkeden çıkarılması kaçakçılık suçunu teşkil etmektedir. İhracı kanunla yasaklanan mallar ise Tablo 3’de görülmektedir (Akçin, 2021:313):

Tablo 3: İhracı Kanunen Yasaklanan Mallar Listesi

Kültür ve tabiat varlıkları (Eski eserler)
Hint keneviri
Tütün tohumu ve fidesi
İhracı ön izne bağlı mallar listesinde yer alan türler hariç bütün av ve yaban hayvanları (canlı ve cansız olarak ve tanınabilir en küçük parçaları ile bunlardan mamul konfeksiyon)
Ceviz, dut, kiraz, armut, erik, porsuk, dişbudak, karaağaç ve ihlamur adlı ağaç türlerinin kütük, tomruk, kereste, kalas ve taslak olarak ihracı
Doğadan toplanan doğal çiçek soğanları
Odun
Siğla (liquidambar orientalis)
Yalankoz (pterocarya carpinifolia)
Datça hurması (Phoenix the ophrasti crenter)
Zeytin (tescili yapılmış ve Milli Çeşit listesinde yayımlanmış olan çeşitlerinin yurt içinde sertifikalandırılmış olanları hariç), incir (tescili yapılmış ve Milli Çeşit listesinde yayımlanmış olan çeşitlerinin yurt içinde sertifikalandırılmış olanları hariç), fındık, antep fıstığı, asma (sultani çekirdeksiz) fidanları
Salep (toz, tablet ve her türlü formda)

Kaynak: (Akçin, 2021:313)

Yukarıda Tablo 3’te yazılı olan ihracı yasak eşya kavramından anlaşılması gereken husus yukarıda yazılı olan maddelerden birinin Türkiye gümrük bölgesinden nihai olarak çıkarılması anlamına gelmektedir. Bu hüküm, henüz Türkiye gümrük sahasından çıkmamış eşyaya uygulanmaz (Günay, 2007:117).

Kanunda yer alan ihracat kaçakçılığı ile ilgili ikinci ihlal ise, ihracı gerçekleşmediği halde gerçekleşmiş gibi göstererek haksız kazanç elde etmektir. Diğer bir deyişle hayali ihracat gerçekleştirilmesidir. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin dokuzuncu fıkrasında “*İlgili kanun hükümlerine göre teşvik, sübvansiyon veya parasal iadelerden yararlanmak amacıyla ihracat gerçekleşmediği hâlde gerçekleşmiş gibi gösteren ya da gerçekleştirilen ihracata konu malın cins, miktar, evsaf veya fiyatını değişik gösteren kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Beyanname ve eki belgelerde gösterilen ile gerçekte ihraç edilen eşya arasında yüzde onu aşmayan bir fark bulunması halinde, sadece 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerine göre işlem yapılır*” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir.

Uygulamada hayali ihracat olarak bilinen bu durum, hiç ihracat yapılmadığı halde ihracat gerçekleştirmiş gibi ya da ihracat gerçekleşmiş olmasına rağmen ihracata konu olan eşyanın cinsinin veya miktarının gerçek dışı beyan edildiği durumlarda kaçakçılık suçu ortaya çıkmaktadır. İlgili maddede ayrıca beyan edilen eşya ile ihraç edilen eşya arasında %10’u aşmayan bir farklılık olursa bu durumda Gümrük kanununun 3. maddesine göre yaptırım uygulanacağı belirtilmektedir (Akçin, 2021:315).

Hayali ihracatta asıl amaç, devletin ihracatı desteklemek için sağlamış olduğu avantajlardan yararlanarak haksız kazanç elde etmektir. Ticari faaliyetlerde karşımıza çıkan hayali ihracat yöntemleri ise şunlardır (Günay, 2007:122) :

- İhracat gerçekleşmediği halde belgeler üzerinde yapılmış gibi gösterilerek haksız kazanç elde edilmesi,
- Kıymetli ürün ihraç ediyor gibi göstererek ticari değeri bulunmayan malın ihracı,
- Ürünün fiyatını gerçeğinden çok daha yüksek göstermek, ihracatı teşvik için kullanılan iade vb. avantajlardan yüksek kar sağlamak,
- Belgelerdeki eşya ile gönderilen eşyanın farklı olması,
- İşlenmemiş malı işlenmiş gibi gösterilerek ihracat yapıp çıkar elde edilmesi,
- Eşyanın gerçek miktarından daha fazla beyan edilmesi, beyannamede ürünün miktarı fazla gösterilerek ihracatı gerçekleşmeyen miktar aracılığıyla da devletten haksız gelir elde etmek,
- Dahilde işleme rejimine aykırı davranılarak, ihracatı gerçekleştirilecek mal serbest dolaşıma sokularak hayali belge ile ihracat gerçekleştirilmiş gibi gösterilmek suretiyle kazanç sağlamak,
- İhracatını gerçekleştirmediği eşya üzerinden devletten KDV iadesi almak” gibi türlerle ortaya çıkmaktadır.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ile “hayali ihracat” olarak bilinen bu olayın önüne geçilmek istenmiştir. Bu kanunla ülkelerin ekonomisi için büyük önem arz eden ihracatta, teşvik ve vergi gibi muafiyetlerinin kötüye kullanımının önüne geçilmek istenmiştir. Aksi takdirde ihracat yapmadığı halde yaptığını beyan eden kişi ve kuruluşlar yapmadıkları ihracatla ülke ticaretine olumsuz etkilemekte ayrıca vergi iadeleri, teşvikler gibi finansal fırsatlardan yararlanarak kamu maliyesini zarara uğratmaktadır (Ertem, 2022:65).

2.3. Akaryakıt Kaçakçılığı Suçları

Kaçakçılıkla ilgili suçlar, genelde devletlerin politikalarında ürün bazlı bir ayırmada bulunmadan belirtilse de bazı ürünler kaçakçılık suçlarında özellik arz etmektedir. Bu eşya grubunun başında ise akaryakıt ürünleri gelmektedir. Akaryakıt ürünlerinin ekonomi ve üretimin temel girdisi

olması bu süreçte etkili olmaktadır. Akaryakıt ürünleri, başta üretim faaliyetleri olmakla birlikte bütün ekonomik faaliyetlerin en önemli maliyet kalemini oluşturmakta ve yüksek kar elde etmek isteyen kaçakçılar açısından son derece kârlı bir ekonomik değeri ifade etmektedir (Arslan ve Balan, 2019:5). Akaryakıt ve türevleri üzerinden yapılan kaçakçılık ülkelerin ekonomileri açısından ciddi vergi gelirlerinden yoksun olmaya neden olduğu gibi kara para aklama aracına da dönüşmekte kayıp dışı bir suç ekonomisi oluşturmaktadır (Danışman, 2010:352).

Ülkemiz akaryakıt kaçakçılığı suçları, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ile düzenlenirken, akaryakıt, tütün, alkollü içki ve her türlü emtia kaçakçılığı suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması bu kanunun belirlediği kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (Çıldır ve Denizhan, 2015:453). Akaryakıt ürünlerinin devletler açısından önemi tartışılmaz durumdadır. Devlet akaryakıt üzerinden elde ettiği vergileri kaybetmemek adına Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda detaylı bir şekilde maddelerle suç unsurlarını oluşturan durumları ve yaptırımları belirlemiştir.

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin onuncu fıkrasında “*Kaçakçılık suçunun konusunu oluşturan eşyanın akaryakıt ile tütün, tütün mamulleri, makaron, yaprak sigara kâğıdı, etil alkol, metanol ve alkollü içkiler olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarısından iki katına kadar artırılır, ancak bu fıkranın uygulanması suretiyle verilecek ceza üç yıldan az olamaz*” şeklinde ilgili suç düzenlenmiştir. Genel olarak bu hüküm yer almasına rağmen kaçakçılığın yapılaş şekline göre kanun suç unsurlarının yaptırımlarını ayırmıştır.

Birinci ayırım ulusal marker uygulamasına uygun olmayan akaryakıtı ticari amaçla üretme, bulundurma, nakletme, satışa arz etme, satma, satın alma suçu olarak ayrılmıştır. İlgili suç 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin on birinci fıkrasında “*Ulusal marker*

uygulamasına tabi olup da, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun belirlediği seviyenin altında ulusal marker içeren veya hiç içermeyen akaryakıt; a) Ticari amaçla üreten, bulunduran veya nakleden, b) Satışa arz eden veya satan, c) Bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla satın alan, kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ancak, marker içermeyen veya seviyesi geçersiz olan akaryakıtın kaçak olarak yurda sokulduğunun anlaşılması hâlinde, onuncu fıkra hükmüne istinaden cezaya hükmolunur” şeklinde yaptırıma tabi tutulmuştur.

Ticari olarak satılacak olan benzin, biyodizel ve motorin türlerinin, yüksek teknoloji ürünü, çıplak gözle tespit edilemeyen, yakıtın niteliğini bozmayacak, formülü gizli tutulan ve yakıtın niteliğini zarar vermeyecek şekilde bir renklendirici enjekte edilmesi işlemine akaryakıtta marker uygulaması adı verilmektedir. Ulusal marker uygulamasıyla ise, piyasada serbest dolaşımda bulunan akaryakıtların yasal yollardan piyasaya girip girmediğini tespit etmek amacıyla yasadışı satışın önlenmesi hedeflenmiştir. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu akaryakıt işiyle uğraşan rafineri ve dağıtıcılara ulusal marker uygulamasını zorunlu kılmıştır. Ulusal marker içermeyen veya istenilen düzeyde bulunmayan akaryakıtın üretilmesi, satılması ve satın alınması kaçakçılık suçunu oluşturmaktadır (Akçin, 2021:316).

Akaryakıt kaçakçılığındaki diğer ayırım ise izin almadan akaryakıt haricinde kalan ürünlerden akaryakıt elde etme, satma ve satın alma suçudur. İlgili suç 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin on ikinci fıkrasında “Enerji Piyasası Düzenleme Kurumundan izin alınmadan; akaryakıt haricinde kalan solvent, madeni yağ, baz yağ, asfalt ve benzeri petrol ürünlerinden akaryakıt üreten veya bunları doğrudan akaryakıt yerine ikmal ederek üreten, satışa arz eden, satan, bulunduran, bu özelliğini bilerek ticari amaçla satın alan, taşıyan veya saklayan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” hükmüyle yaptırıma tabi tutulmuştur.

Ham petrolden yakıt üretildiği gibi ayrıca başka ürünlerden de yakıt üretilmektedir. Bu ürünlerin başında solvent, madeni yağ, baz yağı gibi ürünler gelmektedir. Sanayide hammadde olarak kullanılan bu ürünler bazı işlemlerden geçirilerek veya karıştırılarak yakıt halini almaktadır. Bu ürünleri akaryakıt olacak şekilde üretmek, satmak, bulundurmak veya satın almak kaçakçılık suçunu oluşturmaktadır (Akçin, 2021:317).

Kanunda akaryakıt kaçakçılığı ile ilgili yapılan bir diğer ayırım ise iletim ve boru hatlarından kanuna aykırı ürünleri satmak, bulundurmak ve satın almak suçudur. İlgili suç 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin on üçüncü fıkrasında “Her türlü üretim, iletim ve dağıtım hatları dahil olmak üzere sıvı veya gaz halindeki hidrokarbonlarla, hidrokarbon türevi olan yakıtları nakleden boru hatlarından, depolarından veya kuyulardan kanunlara aykırı şekilde alınan ürünleri satışa arz eden, satan, bulunduran, bu özelliğini bilerek ticari amaçla satın alan, taşıyan veya saklayan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” şeklinde düzenlenmiştir.

Sıvı ve gaz halinde hidrokarbonlar, yoğun ve akışkan olması sebebiyle boru hatlarıyla taşınmakta, tanklarda muhafaza edilmekte ve buradan da akaryakıt araçlarına pompalanarak satılmaktadır. Borulardan ve tanklardan bu yakıtların çalınması, satışa sunulması, satın alınması veya bulundurulması kaçakçılık suçuna teşkil oluşturur (Akçin, 2021:317).

Ülkemiz stratejik konumu itibarıyla boru hattı taşımacılığının fazla gerçekleştiği bir lokasyondadır. Özellikle Asya ve Ortadoğu gazını Avrupa’ya bağlayan birçok boru hattı ülkemizden geçmektedir. Bu hatlardan bazıları ise şunlardır (Ertem, 2022:81-82):

- Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı
- TANAP
- Trans-Adriyatik Boru Hattı
- Türk Akımı Projesi

Stratejik ve ekonomik önemi ülkemiz açısından büyük olan boru hattı taşımacılığının Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda detaylı bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Aksi takdirde gelir kaybının yanı sıra uluslararası projelerde de ülkemizin imajına olumsuz etkisi çok fazla olacaktır.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin on dördüncü fıkrasında ise lisansa aykırı seyfar tank, düzenek veya ekipman bulundurma suçu *“Kaçak akaryakıt veya sahte ulusal marker elde etmeye, satmaya ya da herhangi bir piyasa faaliyetine konu etmeye yarayacak şekilde lisansa esas teşkil eden belgelerde belirlenenlere aykırı olarak sabit ya da seyfar tank, düzenek veya ekipman bulunduranlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır”* şeklinde hükme bağlanmıştır.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından yapılan akaryakıt denetimlerinde akaryakıt istasyonlarının daha fazla gelir elde etme adına bazı lisansa aykırı işlemler yaptıkları tespit edilmiştir. Yapılan tespit sonucunda lisansız kullanılan tankların ve ekipmanların kullanımı Kaçakçılıkla Mücadele Kanuna eklenerek kaçakçılık fiili sayılmıştır. Böylelikle piyasaya sunulan kaçak akaryakıtın önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Kanunun 3. Maddesinin on beşinci fıkrasında ise yetkisiz olarak ulusal marker üretmek, satmak ve satın almak fiili hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre *“Ulusal markeri yetkisiz olarak üreten, satışa arz eden, satan, yetkisiz kişilerden satın alan, kabul eden, bu özelliğini bilerek nakleden veya bulunduranlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ulusal markerin kimyasal özelliklerini taşımasa bile, bu madde yerine kullanılmak amacıyla üretilen kimyasal terkipler hakkında da bu fıkra hükmü uygulanır”* şeklinde kanunda yerine almıştır.

Ulusal marker uygulaması 2007 yılından itibaren ülkemizde kullanılmaya başlanmış bir uygulamadır.

Bu uygulama kaçak akaryakıtın tespit edilebilmesi için bir nevi akaryakıt kimlik kazandırma işlemidir. Ulusal marker üretimi ise TÜBİTAK Ulusal Metroloji Enstitüsü tarafından EPDK kontrolü altında gerçekleştirilmektedir (Ertem, 2022:90-91).

2.4. Tütün ve Alkollü İçkiye İlişkin Kaçakçılık Suçları

Alkollü içecekler ve tütün ürünlerinden elde edilen gelirler vergi gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturduğu için kaçakçılıkla mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. Tütün ürünleri ve alkollü içecekler üzerindeki vergiler Hazine Bakanlığı için önemli bir gelir kaynağıdır, ancak birincil hedef halk sağlığını korumak olduğunda bu tür ürünlerde kaçakçılığın artması toplumsal düzenin sağlanması açısından endişe verici bir hal alır (Hayrulloğlu, 2015:108). Bu noktada Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda bu eşyalarla ilgili yapılacak suç fiillerinin ve yaptırımlarının çerçevesinin belirlenmesi oldukça mühim bir konudur.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda ilk olarak taklit olarak tütün mamulleri ve alkollü içki bandrolü üretmek, ülkeye sokmak, satmak ve satın almak suçu düzenlenmiştir. Kaçakçılıkla mücadele kanununun 3. Maddesinin on altıncı fıkrasında *“Tütün mamulleri, makaron, yaprak sigara kâğıdı, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin ambalajlarına kamu kurumlarınca uygulanan bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretlerin taklitlerini imal eden veya ülkeye sokanlar ile bunları bilerek bulunduran, nakleden, satan ya da kullananlar üç yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır”* hükmü ile yaptırım belirlenmiştir.

“Tütün mamulleri, makaron, yaprak sigara kâğıdı, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin” ambalajlarında kullanılacak özel işaret ve etiketler (bandrol, etiket, hologram, pul, damga vb.) ülkemizde Darphane kurumu tarafından basılmaktadır. Bunların basımı belirli bir güvenlik ve gizlilik koşullarına göre üretilir ve kullanılacak

işletmelere kontrollü bir şekilde verilir (Ertem, 2022:95). Aksi durumda Darphane'den tahsil edilmeyen bu işaret ve etiketlerin kullanımı kaçakçılık suçunu oluşturmaktadır.

Diğer suç unsurunu oluşturan fiil ise tütün mamulleri ve alkollü içki bandrollerini belirlenen ürünler dışında kullanmak oluşturmaktadır. Bu suç unsuru ise Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin on yedinci fıkrasında *“Tütün mamulleri, makaron, yaprak sigara kâğıdı, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin ambalajlarına kamu kurumlarınca uygulanan bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretleri; ilgili mevzuatta belirlenen şekilde temin etmesine rağmen belirlenen ürünlerde kullanmaksızın bedelli veya bedelsiz olarak yayanlar, bunları alma veya kullanma hakkı olmadığı halde sahte evrak veya dokümanlarla veya herhangi bir biçimde ilgili kurum ve kuruluşları yanıltarak temin edenler, bunları taklit veya tahrif ederek ya da konulduğu üründen kaldırarak, değiştirerek ya da her ne suretle olursa olsun tedarik ederek amacı dışında kullananlar üç yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır”* şeklinde düzenlenerek yer almıştır.

Üreticiler veya ithalatçılar Darphane'den bandrol, etiket, pul vb. etiketleri satın alabilirler. Satın alan kişiler bunları kaçak ürünlere yapıştırarak veya bu etiketleri başkalarına satarak gelir elde edebilirler. Ayrıca sahte belgelerle ilgili kurumu yanıltarak bu etiketlerin elde edilmesi gibi durumlarda kaçakçılık suçunun unsurunu oluşturmaktadır.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin on sekizinci fıkrasında ise bandrolsüz veya taklit bandrollü eşyayı üretmek, taşımak, satmak ve satın almak suçu belirlenmiştir. İlgili madde kapsamında *“Ambalajlarında bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaret bulunmayan ya da taklit veya yanıltıcı bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretleri taşıyan tütün mamulleri, makaron, yaprak sigara kâğıdı, etil alkol, metanol ve alkollü içkileri; a) Ticari amaçla üreten, bulunduran veya nakleden, b) Satışa arz eden veya*

satan, c) Bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla satın alan, kişi üç yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ancak, tütün mamullerinin, makaron, yaprak sigara kâğıdı, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin kaçak olarak yurda sokulduğunun anlaşılması hâlinde, onuncu fıkra hükmüne istinaden cezaya hükmolunur” şeklinde düzenlenerek yer almıştır.

Etiket ve işaretleyici uygulamalar, yerli veya ithal ürünlerin rekabetçi bir şekilde iç piyasayı etkilemeyecek şekilde sunulmasını, vergilerin toplanabilmesini ve kontrol altında tutulabilmesini sağlamaktadır. Ayrıca bandrol uygulamasıyla toplum sağlığını bozacak ürünlerin piyasada bulunmaması hedeflenmiştir (Karakaş, 2009:389).

Tütün ve alkol kaçakçılığının son fıkrası ise yetkisiz tütün ticareti yapmak, makarona doldurulmuş mamulü satmak ve nakletmek suçudur. Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin yirminci fıkrasında *“Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumundan yetki belgesi almadan veya bildirimde bulunmadan tütün ticareti yapanlar ile ticari amaçla; makaron veya yaprak sigara kâğıdını, içine kıyılmış tütün, parçalanmış tütün ya da tütün harici herhangi bir madde doldurulmuş olarak satanlara, satışa arz edenlere, bulunduran ve nakledenlere üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir”* şeklinde ilgili suç ve yaptırım tanımlanmıştır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi çerçevesinde Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu kapatılarak yetkileri Tarım ve Orman Bakanlığında bulunan Tütün ve Alkol Dairesine bırakılmıştır. Bu kapsamda tütün ticareti yapabilmek için ilgili birimden yetki belgesinin alınması zorunludur. Aksi takdirde belgesiz yapılacak her işlem kaçakçılık suçunu oluşturacak ilgili madde kapsamında cezalandırılacaktır. Makaron ise, içi boş silindir biçiminde yapıştırılan sigara kâğıdı demektir. Ticari amaçla bunları doldurmak, satmak ve bulundurmak da kaçakçılık suçunu teşkil etmektedir (Akçin, 2021:319).

Kaçakçılıkla mücadeleye ilişkin yasal düzenlemeler oldukça dinamik bir yapı içermektedir. Gelişen teknolojiler, değişen sosyal faktörler ve ekonomik koşullar sürekli olarak yeni kaçakçılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasına veya var olan tekniklerin gelişmesine sebebiyet vermektedir. Bu açıdan devletlerin toplumsal düzeni sağlayabilmesi ve vergi gelirlerinin kaybına sebebiyet vermemesi açısından sürekli hukuki mevzuatları güncellemektedirler.

Sonuç

Kaçakçılık suçları, devletlerin egemenliğinin ihlal edildiği ve vergi kayıplarından dolayı ciddi ekonomik zararların ortaya çıktığı devletlerin mücadele etmekte zorlandığı suçların başında gelmektedir. Ayrıca suç örgütlerinin maddi gelir sağlamasına neden olması sebebiyle de önem verilmesi gereken bir suç şeklidir. Kaçakçılık, ülkemizde başta Türk Ceza Kanunu ve Gümrük Kanunu olmak üzere birçok yasal düzenlemenin konusu içerisine girse de kaçakçılığın temel kanunu 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunudur. Bu kanun kaçakçılık suçları ile mücadelenin hukuki yönünü, izlenecek usul ve esasları ortaya koymaktadır.

Çalışmada 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ele alınarak, bu kanun içerisinde gümrük kaçakçılığı kapsamına giren fiiller belirlenmiştir. Kaçakçılık fiillerinin çerçevesinin ilgili kanunun ikinci bölümünde yer alan 3.madde'de ele alındığı tespit edilmiştir. Burada yer alan gümrük kaçakçılığı fiilleri 4 alt başlığa ayrılmaktadır. Bu başlıklar ise; İthalat Kaçakçılığı, İhracat Kaçakçılığı, Akaryakıt Kaçakçılığı Suçları, Tütün ve Alkollü İçkiye İlişkin Suçlar olmuştur.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. Maddesinin ilk yedi fıkrasının ithalat suçlarını, sekizinci ve dokuzuncu fıkraların ihracat suçlarını, on ve on beş arasında kalan fıkraların akaryakıt kaçakçılığı suçlarını, on beş ile yirminci fıkralar arasında kalan fıkraların ise tütün ve alkollü içkiye ilişkin suçları kapsadığı tespit edilmiştir.

Çalışma sonucunda özellikle şu hususa dikkat çekmekte büyük önem bulunmaktadır. Gümrükler hem ekonomik koşulların hem de güvenlik koşullarının büyük önem arz ettiği stratejik noktaldır. Sürekli değişen ve gelişen ticari koşullarla birlikte kaçakçılık faaliyetleri de her geçen gün değişiklik göstermektedir. Bu hususta bulunan yasal düzenlemelerinde çok sık güncellenerek değişen koşullara ayak uydurması zorunludur. Aksi takdirde değişimin yakalanmaması devletler açısından ciddi zararlara yol açacaktır. Stratejik bir suç olan kaçakçılığın önlenememesi ekonomik kaybın yanında önemli güvenlik açıklarına ve suç örgütlerinin büyümesine sebebiyet verecektir.

Kaçakçılık suçlarında farklı kanunların bir arada uygulanması karışıklığa ve dağınıklığa sebebiyet vermektedir. Bu hususta tek başına bu kanunu ele almanın yeterli gelmediği görülmektedir. İlgili tüm kanun, yönetmelik vb. gibi hukuki düzenlemelerin takip edilebilmesi güç sonuçlar doğurabilmektedir. Kaçakçılıkla etkin bir mücadele için bu kapsamda bulunan bütün suçların Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu altına alınması ve burada belirlenmesi şarttır.

Kaynakça

1. Akçin R. (2021), Tüm Yönleriyle Gümrük İşlemleri, Ankara, Poyraz Ofset Matbaacılık.
2. Arslan, Ç. ve Balan, A. (2019), "Gümrük Kaçakçılığı Suçunun Nitelikli Hali Olarak Ülkeye Kaçak Akaryakıt Sokma Fırlı (KMK m. 3/1, 10)", D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(1), 3-42.
3. Atayeter, C. ve Erol, A. (2009), "Türkiye'de Uygulanmakta Olan İhracat Teşvikleri", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (1), 1-26.
4. Aydın, M. (2011), 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Çerçevesinde Kaçakçılık Fiilleri ve Yaptırımları, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya.
5. Canitez, M. (2011), Uluslararası Pazarlamada Lojistik ve Uygulamalar. Ankara, Gazi Kitapevi.
6. Çıldır, Ş. ve Denizhan, H. (2015), Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Ankara, Yetkin Yayınları.
7. Çilesiz, S. (2018), İçtihatlı 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Açıklaması, Ankara,5. Baskı, Adalet Yayınevi.

8. Çopur, İ. (2014), Gümrük Kaçakçılığıyla Mücadelede Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri; Türkiye Gümrükleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku Anabilim Dalı, Gaziantep.
9. Danışman, M. (2010), Açıklamalı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kaçak Petrol ve Ulusal Marker, Ankara, Bilge Yayınevi.
10. Ertem, C. (2022), 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa Göre Gümrük Kaçakçılığı Suçları, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
11. Günay, E. (2007), Uygulamalı 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara, Seçkin Kitabevi.
12. Hayrullahoğlu, B. (2015), "Türkiye'de Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerde Özel Tüketim Vergisinin Başarısı", Journal of Life Economics, 2(2), 89-112.
13. Kaptan, K. (2007), Açıklamalı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, İstanbul, İsmat Matbaacılık.
14. Karakaş, B. (2004), Türk hukukunda gümrük kaçakçılığı suçları, Turhan Kitabevi.
15. Karakaş, B. (2009), 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Şerhi Uygulamalı İçtihatlı, Ankara, Adalet Yayınevi.
16. Şentürk, C. (2016), Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda Yer Alan İthalat Kaçakçılığı Suçları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.
17. Türk Dil Kurumu (2022), <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 25.07.2022
18. Türk Hukuk Kurumu (1991), Türk Hukuk Lügati, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
19. Yaşar, M. (2020), 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda İthalat Kaçakçılığı Suçları, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

Dr. İsmail YOŞUMAZ¹ Prof. Dr. Belkis ÖZKARA²

1. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İleri Teknolojiler Merkezi, ismaily@dpu.edu.tr

2. Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF, İşletme Bölümü, bozkara@aku.edu.tr

Endüstri 4.0 Sürecinin Beyaz Eşya Sektörü Üzerindeki Etkileri: Arçelik Örneği*

Özet

Endüstri 4.0 süreci veriler ve verilerin analizinden oluşan bir süreçtir. Bu süreçte kullanılan yapay zekâ, nesnelerin interneti, sanal ve artırılmış gerçeklik gibi teknolojiler verilerin ve bilginin elde edilmesinde, paylaşılmasında temel oluşturlar. Bu sayede işletme kendi içerisinde dikey, çevresinde ise yatay entegrasyonu sağlayarak işletme değer zincirinin iş birliği içerisinde çalışmasını temin edebilir.

Yapılan bu çalışmada Arçelik işletmesinin Endüstri 4.0 sürecindeki yaptığı çalışmalar nitel analiz yöntemi tercih edilerek incelenmiştir. Bu sayede yapılan çalışmalar hem yerinde görülmüş, hem de çalışmayı yapan uzmanlarla birebir görüşme imkanına sahip olunmuştur. Beyaz eşya sektörü içerisinde Arçelik işletmesi amaçlı örnekleme metodlarından ölçüt durum örnekleme tercih edilerek seçilmiştir. Ölçüt olarak endüstri 4.0 alanında çalışmalar yapmış veya yapıyor olmak kistası belirlenmiştir. Arçelik 2016 senesinde endüstri 4.0 süreci ile ilgili çalışmalarına başlamıştır. Endüstri 4.0 süreci ile ilgili teknolojileri veri yönetim altyapısı ile birleştirerek işletme için gerekli alanlarda aksiyomların daha doğru kararlar alınarak elde edilmesine imkan sağlamıştır. İşletme hem teknolojik altyapısını güçlendirmenin yanında çalışanların eğitimlerine de önem vererek endüstri 4.0 sürecindeki yaşanan zorluklardan birisi olan nitelik eleman problemini aşabilmek için çalışmalar yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri 4.0, Büyük Veri, Yatay ve Dikey Entegrasyon.

JEL Sınıflama Kodları: M11, D83, L86.

The Effects of the Industry 4.0 Process on the White Goods Industry: The Case of Arçelik

Abstract

The Industry 4.0 process is a process consisting of data and data analysis. Technologies such as artificial intelligence, internet of things, virtual and augmented reality used in this process form the basis for obtaining and sharing data and information. In this way, the business can ensure that the business value chain works in cooperation by providing vertical integration within itself and horizontal integration around it.

In this study, the studies carried out by Arçelik in the Industry 4.0 process were examined by using the qualitative analysis method. In this way, the work done was seen on site and it was possible to have one-on-one interviews with the experts who carried out the work. Criterion case sampling was chosen among the sampling methods for the Arçelik business within the white goods sector. As a criterion, the criterion of having done or doing studies in the field of industry 4.0 has been determined. Arçelik started its studies on the industry 4.0 process in 2016. By combining the technologies related to the Industry 4.0 process with the data management infrastructure, it enabled the axioms to be obtained by making more accurate decisions in the fields required for the business. In addition to strengthening its technological infrastructure, the enterprise gives importance to the training of its employees and works to overcome the problem of quality personnel, which is one of the difficulties experienced in the industry 4.0 process.

Keywords: Industry 4.0, Big Data, Horizontal and Vertical Integration.

JEL Codes: M11, D83, L86.

* Doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Bilgi insanoğlunun başlangıcından itibaren en kıymetli varlıklardan birisi olmuştur. Bilgiye sahip olan, insan, işletme kısacası her odak, gücü de elinde tutmuştur. Tarih boyunca bilginin kıymeti değişmemekle birlikte bilginin elde edilmiş ve sunulmuş biçimlerinde değişiklikler olmuştur. Dördüncü sanayi devrimi denilen sürecin altyapısını oluşturan en önemli faktörlerden bir tanesi bilginin elde edilmiş ve sunulmuş şekillerindeki değişikliklerdir. Artık kablolu ve mobil altyapı kullanarak en zorlu bölgelerde bulunan sensör, cihaz, alet, insan, makine kısacası tüm nesnelere bile veriler alınabilmekte, gerektiğinde bu nesnelere farklı komutlar gönderilerek farklı aksiyonlar alması sağlanabilmektedir. Toplanan bu verilerin analizi sayesinde elde edilen kıymetli bilgiler işletmenin tüm değer zinciri boyunca hızlı bir şekilde paylaşılabilir.

James Watt'ın 1700'li senelerde buhar makinesini keşfi ile başlayan fabrikalaşma süreci elektriğin ve montaj bandının fabrikalara girmesi ile farklı bir boyut kazanmıştır. Ardından otomasyon ve internet teknolojilerinin de bu sürece dahil olması işletmeler ve çalışanları için büyük dönüşümlere sahne olmuştur. Örneğin üretimde atölye tipi imalatın yerini fabrikalar almaya, iş gücünde ise iş ve meslek kavramları birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Yani artık önceleri bir elbisenin tamamını dikişen terzi konfeksiyon fabrikalarında elbisenin belli bölümlerini dikişen işçiler olarak çıkmıştır (Dikmen, 2011, ss. 37-38).

Bilişim teknolojilerinin insanoğlunun hayatına girmesi ile yaşam alışkanlıkları da değişim göstermiştir. Farklı yaşam alışkanlıklarının bir sonucu olarak kişiselleşen müşteri taleplerini üretimin “yüksek miktar-düşük çeşitlilik” temasını “düşük miktar – yüksek çeşitlilik” temasına dayanan yeni bir üretim sürecine dönüştürmeyi zorunlu kılmıştır (Apilioğulları, 2018, s. 29).

Bu çalışmanın amacı, Endüstri 4.0 sürecinin hem kavramsal çerçevesine yeni bir bakış açısı

getirmek hem de hem de özel olarak beyaz eşya sektörü üzerindeki etkilerini Türkiye'nin en büyük beyaz eşya üreticilerinden bir tanesinde nitel olarak incelemektir. Bu kapsamda Endüstri 4.0 sürecinden kısaca bahsedilerek, Endüstri 4.0 süreci ile ilgili tanımlamalar yapılacaktır. Sonrasında Endüstri 4.0 sürecinin beyaz eşya sektörüne olan etkileri incelenerek nitel analiz metodlarından örnek olay incelemesi tekniği ile Arçelik işletmesindeki bu alanda yapılan çalışmalar incelenecektir.

1. Endüstri 4.0'dan Öncesi

4. Sanayi devrimi ile birlikte sanayi devrimlerinin ilk üç safhası da tanımlanmıştır. James Watt'ın 1769'da buhar makinesini keşfetmesi ile birlikte başlayan süreç 1. Sanayi devrimi olarak isimlendirilmiştir. Alan yazınında bu süreç Sanayi Devrimi olarak geçmektedir. Atölyelerden fabrikalara doğru dönüşüm bu süreçte başlamıştır. Montaj bantlarının ve elektriğin fabrikalarda kullanılmaya başlaması ile 2. Sanayi Devrimi süreci başlamıştır (Yoşumaz ve Özkara, 2018). Özellikle 2. Dünya Savaşından 1950'li yılların sonuna kadar talebe karşılık arzın yetersizliği piyasada belirleyici bir faktör olmuş ve üretilen her ürünün bir alıcısı olmuştur. Üretilen herşey satılabiliyordu (Barca, 2009). Otomasyon sistemlerinin devreye girmesi ile birlikte 3. Sanayi devrimi süreci başlamıştır. İnternetin keşfi 3. Sanayi devriminin katalizörü olmuştur (Yoşumaz ve Özkara, 2018). 3. Sanayi devrimi ile birlikte piyasada yoğun bir rekabet baş göstermiştir (Barca, 2009).

2. Endüstri 4.0 Süreci

Endüstri 4.0 terimi ile ilgili kaynaklardaki tanımların çeşitli olduğu görülmekle birlikte net bir tanımla ortaya koymanın güç olduğu görülmektedir. Bu tanımlardan ikisi şu şekildedir:

Endüstri 4.0 ileri robotik, yapay zekâ, gelişmiş sensör teknolojileri, bulut teknolojileri, nesnelere interneti, büyük verinin analizi, katmanlı imalat yapabilen dijital fabrikalar, akıllı telefonlar ve tüm

bu teknolojilerin birlikte çalışmasını öngören ve firmalar tarafından paylaşılan global bir değer zinciri oluşturan dijital teknolojilerdeki inovasyonun bileşimidir (Schrauf, Vedsø, & Geissbauer, 2016). Diğer tanım da şu şekilde yapılmaktadır: Endüstri 4.0 süreci giderek kişiselleşen müşteri ihtiyaçlarını karşılamak üzere ürünlerin fikir aşamasından tasarımına, üretiminden son müşteriye teslimatına, son müşteriden alınan geri dönüşlerle ve yeni eklenen özellikleriyle geliştirilmesine ve ilgili hizmetleri de içine alan ürün yaşam döngüsündeki

tüm değer zincirinde etkili bir süreçtir şeklinde tanımlanabilir. Bu süreç, kendisinden önceki, özellikle de üçüncü sanayi devrimi sayesinde edinilen bilgi ve tecrübeleri kullanarak ortaya koyulmuştur (Schwab, 2016, ss. 1-9).

Sırasıyla birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü endüstri devrimlerini karşılaştıran Tablo 2 bu devrimler arasındaki farkların daha net anlaşılabilmesi için aşağıda verilmiştir. (Yoşumaz & Özkara, 2018)

Tablo 1: Endüstri Devrimlerinin Karşılaştırılması

Farklılıklar	Endüstri 1.0	Endüstri 2.0	Endüstri 3.0	Endüstri 4.0
Tarih	1780-1870	1870-1960	1960-2014	2014-
	- Buharlı makinenin keşfi. - Enerji: Kömür	- Elektriğin ve montaj banlarının endüstriye girmesi - Enerji: Petrol İletişim: Telefon	Bilişim teknolojilerinin endüstriye girmesi (Otomasyon, PLC), Enerji: Yenilebilir enerji kaynakları İletişim: İnternet	İletişim teknolojilerindeki gelişmeler, büyük veri, siber fiziksel sistemler Enerji kaynakları: Bireysel seviyelere inmeye başlayan yenilebilir enerji kaynakları
İmâlât Sistemi =	Makine Yoğun +	Kitlesele +	Esnek ve Kitlesele +	Esnek, Kitlesele, Veriye Dayalı
Yönetim	Profesyonel yöneticilik	Klasik yönetim teorileri	Modern ve post modern yönetim teorileri	Merkezileşmeme, çeviklik
İş Gücü	Vasıflı İşçi	Vasıflı – vasıfsız işçi ayrımı ön planda	Vasıflı işçiler ve bireysel performans ön planda	Takım çalışması ve performansı ön planda.
Bilgi Kullanımı	İnsandan fiziksel nesnelere üzerine doğru. İnsanların kendi işleri için önemli.	İnsandan fiziksel nesnelere üzerine doğru. Bilgi piyasaya girebilmek için önemli	Fiziksel dünyadan sanal sistemlere doğru ve tam tersi. Ekonomi bilgiye dayalı	Siber fiziksel sistemlerden sanal sistemlere doğru ve tam tersi. Bilgisiz hiçbir şey yapılamaz

Endüstri 4.0 sürecinin alt yapısını 5 farklı bileşen oluşturmaktadır.

a. Veriler ve Verilerin Analizi

Günümüzdeki veri miktarı 55 ZB'ı geçmiş bulunmaktadır. (Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı, 2021) 1 Zettabyte = 1 Milyar Terabyte olduğu düşünüldüğünde çok büyük bir veri hacminin olduğunu göstermektedir. Verinin miktarı büyük, bir noktadan diğerine transferi hızlı ve veri çok çeşitli olduğunda bu veriye büyük veri adı verilmektedir. Büyük verileri depolamak ve analiz etmek çok mühim bir iştir. Elde edilen analiz sonucuna, verinin değeri denir. Hatta bazı kaynaklarda buna akıllı fabrika konseptine uygun olarak, akıllı veri de denilmektedir (Minelli, Chambers, & Dhiraj, 2013).

b. Verilerin Toplanacağı Altyapılar

Verilerin toplanacağı altyapılar genel itibari ile sensörlerden oluşmakla birlikte, cep telefonları, bilgisayarlar kısacası tüm nesnelere veri elde edilebilir. Sensörler önceleri sıcaklık, nem, basınç gibi ortamın fiziksel değerini ölçebilirken teknolojik gelişmelerle analog sinyalleri sayısala çevirip merkezi bir konuma iletebilir hale gelmiştir. Ayrıca sensörlerin bağlı olduğu makineler ve diğer sistemler, bünyesindeki yazılımlar sayesinde durum değişikliklerine göre uygun tepkiler de verebilmektedirler (Yoşumaz & Özkara, 2018).

c. Endüstri 4.0 Sürecinde Kullanılan Teknolojiler

Endüstri 4.0 sürecinde kullanılan teknolojilerin başlıcaları yapay zekâ, dijital ikiz, sanal ve artırılmış gerçeklik, bulut bilişim, ileri robotik ve öğrenen robotlar, 3-d (Yoşumaz & Özkara, 2018) ve 4-d yazıcılar (H. C. Koch, Schmelzeisen, & Gries, 2021), otonom nesnelere (araçlar, askeri araçlar gibi) (Schwab, 2016) olarak gösterilebilir.

d. Disiplinler Arası Çalışmalar

Bilişim teknolojilerinin hızlı ilerleyişi, bilişim teknolojilerinin diğer disiplinler ile çok yakından çalışmasını sağlamıştır. Beyaz eşya sektörü de disiplinler arası çalışmaya açık bir sektördür. Örneğin çamaşır makinesi üreten bir işletme,

tekstil, hazır giyim, bilişim gibi sektörlerle ortak çalışmalar yapabilir.

e. Yatay ve Dikey Entegrasyon

Dikey entegrasyon Michael Porter'ın (2015, s. 353) Rekabet Stratejisi adı altında Türkçeye çevrilen eserinde şu şekilde tanımlanmıştır: "Dikey entegrasyon teknolojik bakımdan farklı olan üretim, dağıtım, satış ve/veya diğer ekonomik süreçlerin tek bir firmanın sınırları içerisinde birleştirilmesidir." Bu tanımdan hareketle, dikey entegrasyon ile planlama ve geliştirme ile üretim arasında eskiye göre çok daha fazla bir etkileşim yaşanmaktadır. Yani dikey entegrasyon üretimden, AR-GE'ye, finansdan muhasebeye, insan kaynaklarından yönetime kadar tüm süreçlerin birbiri ile iş birliği içerisinde çalışmasıdır (Rifkin, 2014).

Yatay entegrasyon ise, işletme çevresinde kalan tedarikçilerden, müşterilere ve tüm önemli değer zinciri ortaklarının işletme ile iş birliği içerisinde çalışabilir hale getirilmesidir (V. Koch, Kuge, Geissbauer, & Schrauf, 2014) Yatay entegrasyon ile müşteri üretimin merkezine gelmekte ve ürünler hiç olmadığı kadar özelleştirilebilmektedir. (Morrar, Rajahonka, & Westurlund, 2017) Bu da işletmelerin müşteri odaklı olma hedeflerini sağlamada yardımcı olabilir (Gülbaşı, 2022).

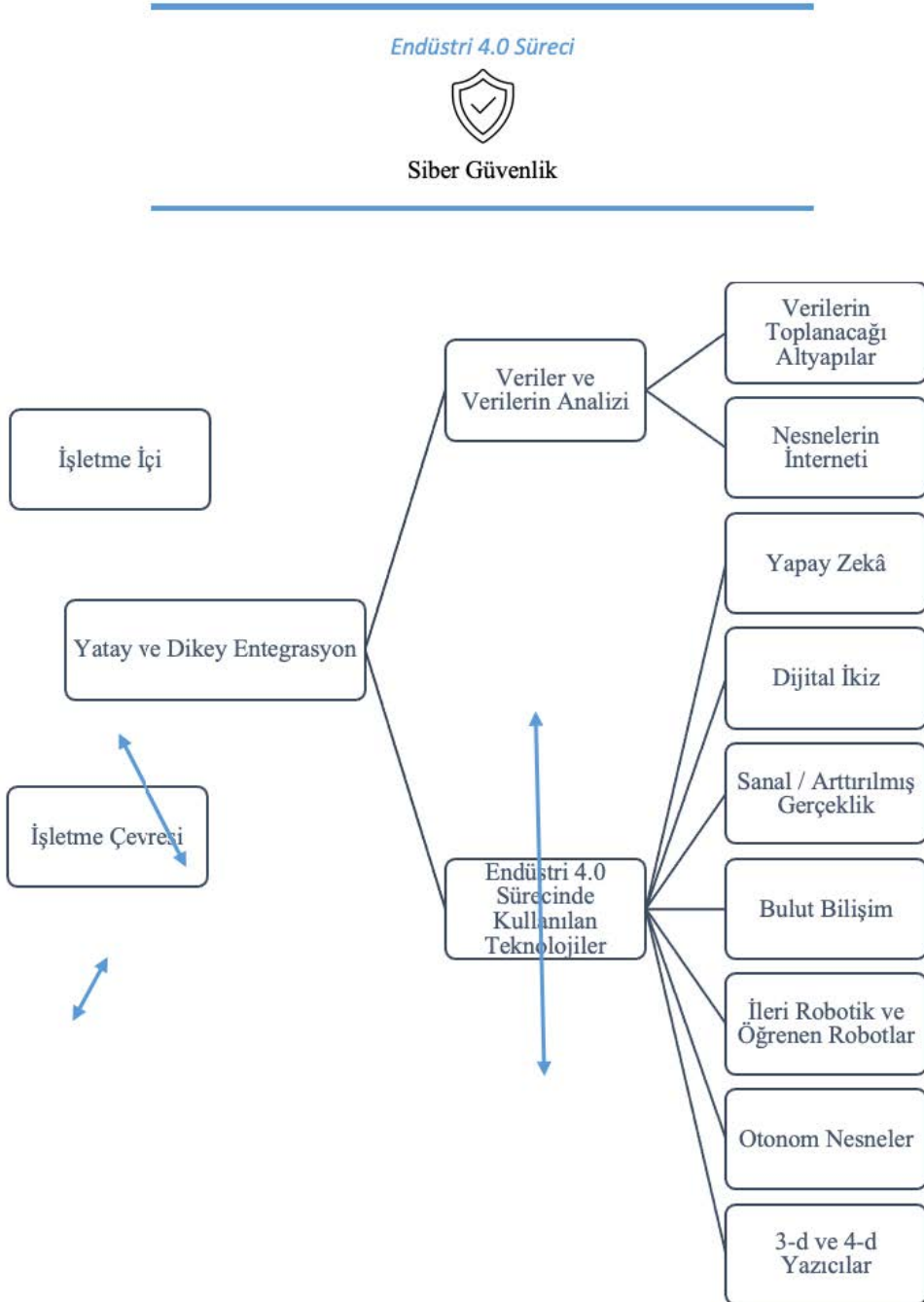
Yatay ve dikey entegrasyon diğer tüm bileşenler ile etkileşime girmektedir. Bu sebeple şemsiye bir terim olarak görülebilir. Yatay ve dikey entegrasyon kısaca işletmeler için tüm değer zincirinin birbiri ile işbirliği içerisinde çalışmasıdır denebilir.

Bu beş yapının dışında siber güvenlik kavramı da bu beş yapı ile iç içe girmiş durumdadır. Siber güvenlik siber çevreyi, kuruluşun ve kullanıcının varlıklarını korumak için kullanılacak araçlar, politikalar, güvenlik kavramları, güvenlik tedbirleri, yönergeler, risk yönetimi yaklaşımları, gerekli eğitimler, bir durum karşısında yapılabilecek en iyi uygulamalar ve gerekli teknolojilerin toplamıdır. Kuruluşun ve kullanıcıların varlıkları arasında tüm bilgisayarlar, personelle ilgili gerekli alt yapı

ve uygulamalar, hizmetler, telekomünikasyon sistemleri ve elektronik formda saklanan bütün veriler sayılabilir. Siber güvenlik kısaca bu

varlıkların korunması ile ilgilidir (International Telecommunication Union, 2008).

Şekil:1 Endüstri 4.0 Süreci

Türk beyaz eşya sektörü de bu alanda çalışmalara başlamıştır. Yapılan çalışmaların başında veri toplama altyapısının kurulması gelmektedir. Türk beyaz eşya sektöründeki 3 şirkette yapılan bir vaka çalışmasında bu şirketlerin Endüstri 4.0 süreci ile ilgili teknolojilerden çeşitli teknolojileri kullandıkları görülmektedir (Şimşek Demirbağ & Yıldırım, 2021). Yapılan bir başka çalışmada Vestel buzdolabı fabrikasında Endüstri 4.0 teknolojilerinin kullanımı, üretilen ürünlerde yapılabilecek hatalı montajı %40 oranında, meydana gelebilecek muhtemel arızaları da %20 oranında azalttığı belirtilmiştir (Duman, 2019). Yapılan bir yüksek lisans tezi çalışmasında da Endüstri 4.0 uygulamalarının makinelerin verimliliğine olan etkisini tespitine yöneliktir. Beyaz eşya üretim sektöründe yapılan bu çalışmada Endüstri 4.0 uygulamalarının makinelerin verimliliği üzerinde olumlu ölçüde katkısının bulunduğu tespit edilmiştir (Ak, 2018).

3. Örnek Olay Çalışması

3.1. Araştırmanın Amacı

Endüstri 4.0 süreci veri, verilerin analizi, bilginin elde edilmesi ve paylaşılması gibi konularda büyük gelişmeleri tetiklemektedir. İşletmeler bu süreci dijital dönüşüm olarak nitelendirmektedir. Çünkü bu süreçte kullanılan teknolojiler işletmelerin yaptıkları işlerin çoğunu dijitalleştirmektedir. Bu çalışmanın amacı Endüstri 4.0 sürecinin beyaz eşya sektörü üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu kapsamda aşağıdaki araştırma sorusuna cevaplar aranmaya çalışılmıştır.

a. Endüstri 4.0 sürecinde işletmenin yaptığı çalışmalar nelerdir?

3.2. Araştırmanın Önemi

Araştırma Endüstri 4.0 süreci uygulamalarının beyaz eşya sektörüne olan etkilerini incelemesi ve bu alanda faaliyet gösteren diğer işletmelere de örnek olması açısından önemlidir.

3.3. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örnekleme seçilirken amaçlı örnekleme metodlarından ölçüt durum örnekleme tercih edilmiştir. Seçilen işletme beyaz eşya alanında Türkiye'nin en büyük üreticilerinden bir tanesidir. Ölçüt olarak endüstri 4.0 alanında çalışmalar yapmış veya yapıyor olmak kriteri belirlenmiştir. Bu işletmeden dört adet mühendis ve birim sorumlusu ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Deseni

Endüstri 4.0 süreci ile ilgili çalışmaların çalışmaları yürütenler vasıtası ile araştırılabilmesi için bu çalışmaların başındaki kişilerle bu çalışmaları nasıl yaptıklarının cevabını bulabilmek için nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Nitel araştırma desenlerinden de örnek olay (durum çalışması) deseni kullanılmıştır.

3.5. Veri Toplama Metodu

Bu araştırmada verilerin toplanması için görüşme (yüzyüze ve e-posta ile), gözlem ve doküman inceleme metodu kullanılmıştır. Görüşme metodu olarak yarı yapılandırılmış görüşme metodu kullanılmıştır. Görüşme soruları konunun uzmanı olan iki kişiye gösterilmiş ve onlardan gelen tekliflerle bazı sorular yeniden değerlendirilerek son halini bulmuştur. Araştırmalar sonucunda oluşturulan ve işletme ile ilgili mevcut konuların analizlerini içeren hususlar, işletmeye tekrardan yollanmış ve elde edilen geri dönüşlerle araştırmadan elde edilen verilerin analizinin son hali verilmiştir. Bu sayede hem yanlış anlaşılmanın önüne geçilmiş, hem de görüşme esnasında işletmenin aktarmayı atladığı meseleler hakkında bilgiler de elde edilmiştir.

3.6. Araştırmanın Kısıtları

Araştırma konusu Endüstri 4.0 sürecinin ülkemizde ve dünyada yeni bir kavram olması ve farkındalığının az olması araştırmanın en önemli kısıtıdır. Endüstri 4.0 sürecini işletmelerin

kendilerine göre uyarlamaları sebebiyle henüz tam bir standartın ortaya çıkamaması bu çalışmanın özünü ilgili kısıtlarındandır.

Sektör içerisinde sadece bir işletme seçilmesi ve özellikle yurtdışından farklı bir işletme ile de görüşülüp kıyaslamalar yapılamaması araştırmacının maddi ve zaman ile ilgili kısıtlarındandır.

Endüstri 4.0 sürecinde siber güvenlik alanında çok fazla bilgi toplanmadığından bu bileşen araştırma kapsamında haricinde tutulmuştur. Sadece toplanabilen bilgiler kadar temel düzeyde bilgi verilmiştir. Çünkü siber güvenlik ile ilgili işletmeler genel bilgiler haricinde bilgi vermekten kaçınılmaktadır.

3.7. Araştırma Bulguları

İncelenen İşletme Adı: Arçelik

Gözlem ve görüşmelerin yapıldığı tesis: Arçelik Kocaeli Fabrikası

İncelenen Dökümanlar: Arçeliğin yayınladığı faaliyet raporları

İşletme de Endüstri 4.0 süreci ile ilgili çalışmalarının başladığı tarih: 2017

Teknoloji Kullanım Seviyesi: Orta ile Yüksek Arası

Arçelik Türkiye’de 16, İngiltere, Çin, Romanya, Tayland, Hindistan, Güney Afrika, Pakistan ve Rusya’da 13 adet olmak üzere toplam da 19 adet Ar-Ge merkezine, 2043 mühendis ve araştırmacıya, 3000’in üzerine tescilli patente sahip uluslararası bir işletmedir.

Arçelik Eskişehir fabrikası da 2021 senesi Dünya ekonomik forumu’nda Endüstri 4.0 teknolojilerini kullanması sebebiyle takdir görmüştür. Eskişehir fabrikası Dünya Ekonomik Forumu tarafından Global Lighthouse olarak tescillenmiştir. Arçelik 2021 faaliyet raporuna göre Romanya’da Endüstri 4.0 seviyesinde üretim yapan üretim tesisi vardır. Aynı zamanda Romanya fabrikası sürdürülebilirliğe sağladığı katkılarından dolayı yeşil fabrika olarak isimlendirilmektedir. Romanya’da Arctic

markası ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Romanya fabrikasında üretim %70 oranında otomatik, kalite kontrol süreçleri de %100 oranında otomatik olarak yapılmaktadır.

3.7.1. İşletmenin Endüstri 4.0 Sürecinde İşletmenin İşletmelerde Üretim ve diğer fonksiyonları odaklı Yaptığı Çalışmalar:

İşletme, mevcut makinelerinden gerek üretim gerekse de teknik işler ile ilgili verileri toplayarak büyük veri alanında projeler geliştirmektedir. Bu projelere yapay zekâ alanındaki projeler de dahildir. Bu projelerin bir kısmı aktif olarak kullanılmakta, bir kısmı da devam eden proje niteliğindedir.

İşletme içerisinde sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik teknolojilerinden faydalanılmaktadır. Artırılmış gerçeklik teknolojileri ile ilgili çalışmalar da şu anda devam eden proje niteliğindedir.

Tedarikçilerden gelen yarı mamüllerin kalitesi ile ilgili ve diğer üretim teknikleri ile ilgili tedarikçiler tarafındaki verileri elde edip analiz edebilmek adına gerekli projeler devam eder niteliğindedir. Bu projeler kapsamında tedarikçi inovasyon programları devreye alınmakta ve tedarikçilerin üretim altyapılarını daha verimli hale getirip hem işletmeye hem de tedarikçi işletmeye fayda sağlanması hedeflenmektedir. Tedarikçilerle yapılan çalışmaların yanı sıra müşteriler ile entegrasyon çalışmaları da hızlı bir şekilde devam etmektedir. İşletme müşteriler için ürettiği mamüllerin bazılarını internete bağlanma özelliği getirip, bu ürünlerle ilgili kritik bilgileri toplamak için çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda ürüne ait bir “dijital ürün kimliği” eklenip, bu kimlik sayesinde ürün el değiştirirse bile ürünün el değiştirmesi dahi tesbit edilebilmesi hedeflenmektedir. Yani hem tedarikçi hem de müşteri açısından yatay entegrasyon tamamlanmaya çalışılmaktadır.

İşletme de senelerdir var olan üretim ve otomasyonun otomatik yönetilmesinin yanı sıra, farklı alanlardaki işleri yönetmek için kullanılan yazılımların tek elde yönetilmesini sağlayacak ÜYS (Üretim Yönetim Sistemi) yapısını ortaya koyabilmek için çalışmalarını

sürdürmektedir. Bunun haricinde otomatik malzeme taşıma projesi ile montaj bantlarına malzemeler otomatik olarak taşınmaktadır.

İşletme katmanlı imâlât teknolojilerini kullanarak ürünlerinde kullandığı plastik enjeksiyon kalıplarının belli bir oranını 3-D yazıcıları kullanarak kendisi üretmektedir. Bu sayede hem stok seviyesi azaltılmakta hem de tedarikçiye olan bağımlılık azaltılmaktadır. İlerleyen zamanlarda plastik kalıpların yanı sıra metal malzemelerin de imâlâtının bu yolla yapılması planlanmakta ve özellikle servis malzemelerinin 3-D yazıcılarla üretilmesi hedeflenmektedir.

İşletme, kurumsal bilgilerini gerek kendi sistemlerinde, bir kısmını da bulut sistemlerinde saklamaktadır. Bulut sistemlerini bilgi depolamak için kullanmaktadır. Kurumsal hafızanın fonksiyonlarından bilginin elde edilmesi, muhafazası ve paylaşılması konusunda çeşitli projeler vardır. Bu projelerin başında büyük veriden en iyi verimin elde edilebilmesi için yapılan çalışmalar gelmektedir. Bu çalışmalarla birlikte, gelen verinin analiz edilip yeniden kullanılması ile ilgili çalışmalar vardır. Bu çalışmaların istenilen düzeyde ilerleyebilmesi için özel sistemler kullanılmaktadır. Bu sistemler işlemci gücünü, adına GPU denilen, ekran kartı işlemcilerinden almaktadır. Bu sistemin en belirgin özelliği büyük miktarda verinin işlenmesi, bilgisayar işlemcilerine kıyasla daha hızlı gerçekleşmesidir.

İşletmenin yapay zekâ teknolojileri ile görüntü algılama teknolojilerinin bir arada kullanılıp iş güvenliği ihlallerinin en aza indirilmesini hedefledikleri proje, kurumsal hafıza sürecinin çalışan güvenliğine olan katkısını ortaya koyması açısından önemlidir.

İşletme içerisinde üretim aşalamalarının dijital ikizini oluşturabilmek adına gerekli çalışmalar da devam eder proje niteliğindedir.

İşletme siber güvenlik kapsamında gerekli tedbirleri aldığından bahsetmiş, üretim alanında kullanılan cihazlarda bulunan ağın dışarıya açık olmadığını,

bu ağın gerekli güvenlik tedbirleri ile muhafaza edildiğini beyan etmiştir. Bu husus kurumsal hafızanın muhafazası açısından önemlidir.

İşletmenin dijitalleşme alanında ortaya koyduğu projelerden bazıları aşağıda belirtilmiştir

- Buzdağı 4.0 - Endüstri 4.0 Temelli Dijital Üretim Yönetim Sistemi
- Akıllı Dijital Üretim Bakım Uygulaması
- Robotik Süreç Otomasyonu Projeleri
- Kalite Yönetim Uygulamaları
- Global Finansal Konsolidasyon Uygulaması
- Çalışan Odaklı Dijitalleşme - Connecta
- Dijital İş Sağlığı ve Güvenliği
- Dijital Proje Portföy Yönetimi

İşletme de 2016 yılı ile birlikte Endüstri 4.0 çalışmalarının başlamasıyla birlikte işletme bu alandaki projelerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilmek adına özel bir laboratuvar ve özel bir üretim hattı kurmuştur. İşletme bu laboratuvar ile birlikte sektördeki gelişmeleri yakından takip etmekte ve bunun sonucunda kendisi için uygun gördüğü teknolojileri bünyesine entegre etmektedir. Bunun yanı sıra kurduğu yeni fabrikaları da Endüstri 4.0 altyapısına uygun olarak kurmak için gerekli çalışmaların içerisinde.

İşletme bir açık inovasyon örneği sayılabilecek, içerisinde sadece mühendislerin değil, aynı zamanda farklı disiplinlerden kişilerin de katılımıyla bir fikir atölyesi kurmuştur [İşletme, fikir atölyesi dememekte farklı bir isim kullanmaktadır]. Bu atölye aynı zamanda işletme dışarısında da bilgilerle beslenmektedir. Bu sayede, kurumsal hafızanın beslenmesini hem büyük veri alanındaki çalışmalarla hem de çalışanlardan ve diğer üçüncü kişilerden aldığı fikirlerle yapmaktadır. Bu da sürekli olarak güncel ve kıymetli bilgilerin bulunabileceği bir kurumsal hafızaya işaret etmektedir.

İşletmenin faaliyet raporları incelendiğinde, inovasyon alanında ödüller aldığı, ana iş hedefleri içerisinde inovasyonu gösterdiği ve hem ülkemizde

hem de dünyada inovatif ürünleri üretmede çok istekli olduğu görülmektedir.

İşletme, Endüstri 4.0 sürecinde çalışanlarının eğitimine de önem vermektedir. Bu kapsamda, mühendislerinin açıklarını kapatmak üzere bir üniversite iş birliğine gidip, bu süreçte gerekli olan eğitimlerin alınmasını sağlamaktadırlar.

Teknik Akademi 4.0 programı, saat ücreti ile çalışanlara Endüstri 4.0 üretim stratejilerini benimseme ve teknolojik gelişmelerin iş gücü üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma becerisi kazandırır

İşletmeden elde bulgular aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo.2: İşletmeden Elde Edilen Bulgular (Endüstri 4.0 Teknolojileri Kapsamında)

Endüstri 4.0 Teknolojileri	Açıklamalar
Büyük Veri	Büyük verilerin analiz edilebilmesi için işletme yatırımlar yapmaktadır. Bu kapsamda GPU destekli sistemler alınmaktadır.
Sanal Gerçeklik	Kullanılmaktadır.
Arttırılmış Gerçeklik	Devam eden proje kapsamındadır.
Bulut Bilişim	İşletmenin bazı bilişim servisleri Bulut Bilişim teknolojileri kullanarak çalıştırılmaktadır. Dijital Bayi Otomasyon Sistemi bulut ortamında hizmet sunmaktadır.
Yapay Zekâ	Yapay zekâ çalışmaları yürütülmektedir. Yapay zekâ teknolojileri ile görüntü algılama teknolojilerinin bir arada kullanılıp iş güvenliği ihlallerinin en aza indirilmesi projesi.
Dijital İkiz	Üretim aşamalarının dijital ikizini oluşturabilmek için gerekli çalışmalar yapılmaktadır.
Katmanlı İmalat	İşletme plastik enjeksiyon kalıplarının belli bir oranını 3-d yazıcılarla kendisi üretmektedir. Servis malzemelerinin 3-D yazıcılarla üretilmesi hedeflenmektedir

Tablo.3: İşletmeden Elde Edilen Bulgular (Yatay ve Dikey Entegrasyon Kapsamında)

Yatay ve Dikey Entegrasyon	Elde Edilen Sonuçlar
Yatay Entegrasyon	Tedarikçiler ve müşteriler bazında çalışmalar yapılıyor. Müşteri hizmetleri kalitesini arttırabilmek için Müşteri hizmetleri 2.0 uygulamasını başlatmıştır.
Dikey Entegrasyon	İşletme içerisindeki sistemlerin birbiri ile işbirliği içerisinde çalışabilmesi için gerekli çalışmalar yapılıyor. İşletme içerisinde oluşturulan fikir atölyesi, işletme içerisinden ve dışarisından sürekli olarak kurumsal hafızayı beslemekte ve bu sayede hem Endüstri 4.0 sürecinde yatay entegrasyon işlemleri daha hızlı ilerlemekte, hem tedarikçilerle ortak çalışmalar yapılamakta hem de piyasaya inovatif ürünler sunma hususunda katkılar sağlamaktadır. Buzdağı 4.0 - Endüstri 4.0 Temelli Dijital Üretim Yönetim Sistemi Akıllı Dijital Üretim Bakım Uygulaması

Tablo.4: İşletmeden Elde Edilen Bulgular (Siber Güvenlik Kapsamında)

Siber Güvenlik	İşletme içerisinde üretim alanında kullanılan cihazlar dışarıya açık olmayan farklı bir ağ ile çalışmaktadır.
----------------	---

Sonuç

Endüstri 4.0 sürecinin tanımı ve odak noktaları kaynaklarda farklı farklı tanımlansa da, bu sürecin odak noktası veriler ve bu verilerden elde edilen bilgiler ışığında işletmelerin dikey ve yatay entegrasyon süreçlerini tamamlayarak, işletme değer zincirinin iş birliği içerisinde çalışmasını Endüstri 4.0 sürecinde adı geçen teknolojileri kullanarak sağlamaya çalışmaktır. Bu çalışmaları yaparken değer zincirinin güvenliğini yani siber güvenliği de ihmal etmemelidir.

Çalışma kapsamında incelenen Arçelik işletmesi Endüstri 4.0 alanında önemli çalışmaları olan uluslararası bir firmadır. Bu çalışmalar Dünya Ekonomik Forumu tarafında da takdir edilmiştir. Arçelik açık inovasyon programı kapsamında gerek tedarikçilerden, gerek müşterilerden, gerek işletme içerisindeki farklı disiplinlerden bir araya gelen insanlardan ve gerekse de bu inovasyon programına katkıda bulunmak isteyen herkesten topladığı fikirleri bir fikir atölyesi şemsiyesi altında birleştirip, bu fikirlerden inovatif ürünler oluşturmaya çalışmaktadır. Bu durum işletme için inovasyon maliyetlerini de aşağı çekmesi yönünden avantajlıdır. Çünkü inovasyon sürecini paydaşlarıyla birlikte sürdürmektedir.

Beyaz eşya sektörünü ilerleyen süreçlerde bekleyen yeniliklerden bir tanesi olarak akıllı ev konseptine uygun ürün geliştirmek olabilir. Bununla birlikte modüler beyaz eşyalar farklı bir inovasyon alanı olarak görülebilir. Dünya üzerinde Covid-19 süreci ile başlayan tedarik zincirindeki kırılma, ekonomilerdeki kriz, hammadde fiyatlarının artması, aynı zamanda ülkemizdeki yabancı para birimlerinin Türk Lirası karşısındaki değer artışları, tüketicinin yeni beyaz eşya alma planlarını ertelemesine sebep olabilmektedir. Beyaz eşyalara entegre edilecek akıllı sistemler sayesinde beyaz eşyanın kullanımına göre tüketiciden ücret alımı politikası izlenebilir. Örneğin bir çamaşır makinesi tüketicie minimum maliyetle ulaştırılıp,

tüketicinin kullandıkça ödeme yapabileceği bir sistem geliştirilebilir ya da çamaşır makinesinin kurutma özelliği çamaşır makinelerine önceden eklenebilir ancak tüketici kurutma özelliğini makineye ilk sahip olduğunda kullanmayacaksa bunun ücreti kendisinden tahsil edilmez. Müşteri kurutma özelliğini de kullanmak isterse makine içerisinde kullanılan yazılım vasıtası ile uzaktan lisans etkinleştirilmesi yolu ile gereken ücret tahsil edildikten sonra bu özelliğin kullanılması serbest bırakılabilir.

Beyaz eşya sektöründe endüstri 4.0 süreci ile ilgili yapılabilecek öneriler genel anlamda şu şekilde özetlenebilir:

- a. Endüstri 4.0 sürecindeki teknolojilerin işletmelere kazandırılması ilave maliyetler gerektirdiğinden bu süreçte yapılacak olan değişikliklerin toplu olarak tek seferde değil de parça parça ama çevik bir şekilde uygulanabilir.
- b. Beyaz eşya sektöründeki firmaların farklı sektör temsilcileri ile çalışmalar neticesinde müşterilerin beyaz eşyalardan elde ettikleri değer artırılabilir. Örneğin çamaşır makinesi üreten bir firmanın tekstil sektörü ile yakın çalışması sonucunda çamaşır makinesine atılan giysilerin özelliğine göre çamaşır makinesi yılama programını otomatik olarak seçebilir. Tekstil ürünlerine yerleştirilecek bir RFID etiketi ve çamaşır makinesine yerleştirilecek bir RFID anten veya okuyucu çamaşır makinesi içerisindeki yazılım ile entegre çalışması sonucu çok güzel uygulamalar ortaya çıkabilir.
- c. Beyaz eşya sektöründe sanal gerçeklik teknolojileri kullanılarak müşterilerin beyaz eşya kullanım kolaylığı artırılabilir.
- d. Müşterilerin beyaz eşyayı kullanım verilerinin elde edilip buna uygun ürünlerin geliştirilmesi için gerekli altyapının hazırlanması sağlanabilir.

Bu alanda çalışma yapmayı planlayan araştırmacıların beyaz eşya sektöründe Endüstri 4.0 uygulamaları ile ilgili standartların oluşturulması yönünde araştırmalar yapması bu sektörde çalışan işletmeler için bir referans noktası olabilir.

Kaynakça

1. Ak, U. (2018). "Endüstri 4.0 Uygulamalarının Makine Verimliliğine Etkisi Ve Beyaz Eşya Üretim Sektöründe Bir Uygulama" (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
2. Apilioğulları, L. (2018). Dijital Dönüşümün Yol Haritası Endüstri 4.0: Değişimin Değiştirdikleri (1. bs). Agora Kitaplığı. İzmir
3. Barca, M. (2009). "Stratejik Yönetim Düşüncesinin Gelişimi". Asodosya. Ankara Sanayi Odası Nisan / Mayıs / Haziran Sayısı, 34-52
4. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı. (2021). "Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi Raporu" (UYZS) 2021-2025.
5. Dikmen, A. A. (2011). Makine İş Kapitalizm ve İnsan (1. bs). Tan Yayınları. Ankara
6. Duman, A. (2019). "Endüstri 4.0 ile Akıllı Üretim İşletme Performansı Üzerine Etkisi: Vestel Buzdolabı Fabrikası'nda Bir Uygulama" (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayer Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa
7. Gülbaşı, A. (2022). "E-Ticaret Kulanicılarına Ait E-Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti Üzerine Etkisi". Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi, 3(1), 22-39.
8. International Telecommunication Union. (2008). "Series X: Data Networks, Open System Communications and Security: Telecommunication security - Overview of cybersecurity." <https://www.itu.int/rec/T-REC-X.1205-200804-I> Erişim Tarihi: 08.05.2022
9. Koch, H. C., Schmelzeisen, D., ve Gries, T. (2021). 4D Textiles an made by additive overview manufacturing on pre-stressed textiles—an overview. *Actuators*, 10(31). MDPI AG.
10. Koch, V., Kuge, S., Geissbauer, R., & Schrauf, S. (2014). "Opportunities and challenges of the industrial internet." PWC and Strategy, 1-52.
11. Minelli, M., Chambers, M., & Dhiraj, A. (2013). "Big Data, Big Analytics. Big Data, Big Analytics".
12. Morrar, R., Rajahonka, M., & Westurlund, M. (2017). "The Fourth Industrial Revolution (Industry 4.0): A Social Innovation Perspective. *Technology Innovation Management Review*", 7(11), 12-20.
13. Porter, M. (2015). Rekabet Stratejisi. (G. Ulubilgen, Ed.) (3. bs). Agora Kitaplığı. İzmir
14. Rifkin, J. (2014). *The Zero Marginal Cost Society The Internet of Things, The Collaborative Commons, and the Eclipse of Capitalism*. Amerika: Palgrave Macmillan.
15. Schrauf, S., Vedsø, J., & Geissbauer, R. (2016). "A strategist's guide to Industry 4.0". *Strategy + Business*, 83, 1-15
16. Schwab, K. (2016). *Dördüncü Sanayi Devrimi*. Optimist Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. İstanbul
17. Şimşek Demirbağ, K., & Yıldırım, N. (2021). "Endüstri 4.0 ve Verimlilik: Türk Beyaz Eşya Sektöründe Keşfedici Durum Çalışması." *Verimlilik Dergisi*.
18. Yoşumaz, İ., & Özkara, B. (2018). "Endüstri 4.0'a Geçiş Sürecinde Kurumsal Hafızanın Rolü" (Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Dr. Öğr. Üyesi Fatih ÇAVDAR¹

1. Trakya Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, fatihcavdar@trakya.edu.tr

Türkiye’de Vergi İnceleme Sürecinde İncelenecek Mükelleflerin Tespiti

Özet

Sosyal devlet anlayışı ve bireylerin bir arada yaşamaya başlamaları, devletlerin üstlendikleri görev ve yükümlülükleri artırmıştır. Artan bu görev ve yükümlülükler, devletlerin sürekliliği olan finansman kaynaklarına sahip olmalarını gerektirmektedir. Devletler farklı finansman kaynaklarına sahip olmakla birlikte, kamu harcamalarının finansmanı açısından en önemli kaynaklarını vergi gelirlerinin oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, temel kaynak durumunda olan vergi gelirlerinin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi büyük bir öneme sahiptir. Vergi gelirlerinin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi için ise vergi denetimi müessesesine ihtiyaç duyulmaktadır. Vergi idaresi tarafından çeşitli vergi denetim yöntemleri kullanılarak, denetim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Söz konusu yöntemler arasında ise vergi incelemeleri oldukça önemli bir yere sahiptir. Vergi incelemesini, süreç olarak bir bütün halinde değerlendirdiğimizde, farklı aşamaları olan çok yönlü bir kavram olarak ele alabiliriz. Vergi inceleme süreci, ilk olarak incelenecek mükelleflerin tespiti ile başlar. İhbar ve şikayetler, yargı makamlarından gelen talepler gibi çeşitli nedenler göz önünde bulundurularak, incelenecek mükellef seçimi gerçekleştirilir.

Çalışmada, Türk vergi hukukunda yer alan denetim yöntemleri arasında büyük bir öneme sahip olan vergi inceleme sürecinde, incelemeye tabi olacak mükelleflerin hangi kriterlere göre ve ne şekilde belirleneceği değerlendirilecektir. Bu anlamda, ülkemizde incelenecek mükelleflerin belirlenmesinde kullanılan yöntemlerin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Vergi İncelemesi, VDK-RAS, Mükellef Seçimi.

JEL Sınıflama Kodları: H20, K34, H83.

Determination Of Taxpayers Of To Be Inspected In The Tax Inspection Process in Turkey

Abstract

The understanding of social state and the fact that individuals began to live together increased the duties and responsibilities of states. These increasing duties and obligations require the states to have sustainable revenue resources. Although states have different revenue sources, it is possible to say that tax revenues constitute the most important source of financing of public expenditures. In this context, it is of great importance that tax revenues, which are the main source, should be collected properly. In order to collect tax revenues properly, a tax audit institution is needed. Audit activities are carried out by the tax administration using various tax audit methods. Among these methods, tax inspections have a very important place. When we evaluate the tax inspection as a whole and as a process, we can consider it as a multi-faceted concept with different stages. The tax inspection process begins first with the identification of the taxpayers to be inspected. The determination of taxpayer is made by considering various reasons such as notices, complaints and requests from judicial authorities.

In the study, it will be evaluated according to which criteria and how the taxpayers are determined in the tax inspection process, which has a great importance among the audit methods in Turkish tax law. In this sense, it is possible to say that the methods used in determining the taxpayers to be inspected in our country are sufficient.

Keywords: Tax Inspection, VDK-RAS, Determination of Taxpayers.

JEL Codes: H20, K34, H83.

1. Giriş

Vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi ve mükelleflerin kanunlarda belirtilen usullere göre durumu vergi dairesine bildirmesi ile vergilendirme süreci başlamaktadır. Mükelleflerin bu süreçte bilerek veya bilmeyerek yaptıkları hata, hile ve yanlışlıklar vergi idaresinin mükellef bildirimlerinin doğru olup olmadığını kontrol etme gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. İşte bu noktada, vergi idaresi mükellef bildirimlerinin doğruluğunun kontrolü için çeşitli vergi denetim yöntemlerinden faydalanmaktadır. Bu yöntemler arasında büyük bir öneme sahip olan vergi incelemesi, vergi denetimi alanında önemli bir yapı taşı oluşturmaktadır.

Vergi incelemesi kavramı, Vergi Usul Kanunu (VUK)’un 134 ve izleyen maddelerinde düzenlenmiştir. VUK’un 134. maddesine göre, vergi incelemesi, “ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak tespit etmek ve sağlamaktır.” şeklinde açıklanarak, vergi incelemesinin bir anlamda hem tanımı hem de amacı ifade edilmektedir.

Vergi incelemesi, farklı aşamalara sahip olan çok boyutlu bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Vergi inceleme süreci olarak adlandırabileceğimiz bu aşamaları; (1) incelenecek mükelleflerin tespiti, (2) vergi inceleme elemanlarının görevlendirilmesi, (3) vergi incelemesine başlanması, (4) vergi inceleme süreci ve (5) vergi inceleme raporlarının düzenlenmesi şeklinde beş ana başlık altında sınıflandırılabiliriz.

Vergi incelemesine yetkili olanlar, kanunda belirtilen usul ve esasları göz önünde bulundurarak, mükelleflerin lehine veya aleyhine olan durumları ortaya çıkarmak zorundadır. Vergi iade talepleri, mali tablolarda ortaya çıkan tutarsızlıklar, aramalı incelemeler, mükellef hakkında ihbarda bulunması ile sahte ve muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge kullanımı gibi hususlar mükelleflerin

incelenmesini gerektiren sebeplerden bazılarıdır. Bu bağlamda, vergi inceleme sürecinin, öncelikli olarak incelemeye tabi olacak mükelleflerin tespit edilmesiyle başladığını söyleyebiliriz.

Bu çalışmada, vergi inceleme sürecinde incelemeye tabi olacak mükelleflerin tespit yöntemleri değerlendirilecektir. Bu kapsamda, öncelikle vergi incelemesinin teorik çerçevesi ele alınacak, ardından ise incelenecek mükelleflerin belirlenmesinde dikkate alınan tespit yöntemlerine yer verilecektir.

2. Vergi İncelemesinin Teorik Çerçevesi

Türk vergi sistemi de dâhil olmak üzere çağdaş vergi sistemleri “beyan esası” vergilendirmenin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Vergi idaresi ile vergi mükellefleri arasında kurulan güven ilişkisine dayanan beyan esasında; vergi matrahını kişiler kendileri tespit ve tayin etmekte ve ortaya çıkan durumu vergi idaresine bildirmektedirler. Beyan esastan beklenen etkinliğin elde edilebilmesi ise vergi mükelleflerinin vergiyi doğuran olay ile ilgili tam ve doğru beyanda bulunmaları ile mümkün olabilmektedir. Bu yüzden, tam ve doğru vergi tarhı, tahakkuku ve tahsili için vergi idaresinin vergi mükelleflerinin beyanlarını araştırmak ve kontrol etmek istemesi de doğal bir sonuç olarak karşılanabilmektedir (Yoruldu, 2019: 416). Diğer bir ifadeyle, yasal düzenlemeler ve vergi zihniyetine bağlı olarak, mükellef, beyan ödevini hiç yerine getiremeyebilir. Eksik yerine getirebilir veya yükümlülüğünü etkileyen durumu gizleyebilir. Bu bağlamda, VUK’un 134-141. maddelerine göre, vergi idaresine, vergiyi doğuran olayı ve yükümlülüğe etkili olguları ortaya çıkarmak, beyanların doğruluğuna saptamak üzere tanınan en önemli hukuksal olanak vergi incelemesidir. Vergi idaresi mükelleflerin vergi yasalarına uyup uymadıklarını denetleme işlevini, yoklama, arama ve bilgi toplama yanında özellikle vergi inceleme aracını kullanarak gerçekleştirmektedir (Nas,

2012: 1308). Bu başlık altında, vergi incelemesinin teorik çerçevesi ana hatlarıyla ele alınacaktır.

2.1. Tanım

Vergi incelemesi; mükellefin işlem ve hesaplarının muhasebe ilkeleri ve vergi hukuku yönünden eleştirel bir gözle, yetkili uzman kişilerce denetlenerek; hata, noksanlık ve hilelerin ortaya çıkarılması suretiyle ödenmesi gereken verginin doğruluğunun tespit edilmesi ve sağlanmasına yönelik bir denetim türüdür (Şeker, 1993: 54). Vergi incelemesinde, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğu araştırılıp, tespit edilmekle birlikte, vergi mükellef ve sorumlularının doğru vergi ödemeleri de sağlanır. Vergi incelemesi yapmaya yetkili elemanlar, inceleme konusu vergiyle ilgili gerçek matrahı; defter, belge, kayıt ve hesapların incelenmesiyle birlikte, fiili durumları araştırıp incelemek suretiyle de yapabilirler (Akcan, 2018: 124).

Diğer bir ifadeyle, vergi incelemesi, mükelleflerin bütün defter, kayıt ve belgelerinin incelenmesi yanında, gerekli hallerde, harici araştırmalar yapılarak da mükelleflerin ödediği/ödeyeceği vergilerinin doğruluğunun araştırılmasıdır.

2.2. Amacı ve Kapsamı

VUK'un 134. maddesinde vergi incelemesinde amacın ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunun araştırılması, tespit edilmesi ve sağlanması şeklinde olduğu ifade edilmektedir.

Bununla birlikte, gerekli görülen hallerde fiili envanter ve harici araştırmaların yapılması da inceleme kapsamında gerçekleştirilmektedir.

Vergi incelemesinde ki amacın, sadece vergi kayıp ve kaçığının araştırılarak tespit edilmesi değil, aynı zamanda mükelleflerin vergilerini doğru olarak ödemelerinin sağlanması, mükelleflere vergi konularında eğitim verilmesi ve vergi

bilincinin yerleştirilmesi gibi farklı amaçlarının da bulunduğunu söylemek mümkündür.

Vergi incelemesinin hukuki dayanağının ne olacağı ise VUK'un 1., 2. ve 137. maddelerinde ifade edilmektedir. Buna göre, gümrük idareleri tarafından alınan vergi ve resimler dışında;

- Genel bütçeye giren vergi, resim ve harçlar,
- İl özel idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim,
- Söz konusu vergi, resim ve harçlara bağlı olan vergi, resim ve zamlar vergi incelemesine tabidir.

Ayrıca incelemeye tabi olanlar; VUK'un 137. maddesinde bu kanun ve diğer kanunlara göre defter ve hesap tutmak, evrak ve vesikaları muhafaza ve ibraz etmek mecburiyetinde olan gerçek ve tüzel kişiler şeklinde belirtilmiştir.

2.3. İnceleme Yapmaya Yetkili Olanlar

VUK'un "İncelemeye Yetkililer" başlıklı 135. maddesine göre, "*Vergi incelemesi; Vergi Müfettişleri, Vergi Müfettiş Yardımcıları, ilin en büyük mal memuru veya vergi dairesi müdürleri tarafından yapılır. Gelir İdaresi Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatında müdür kadrolarında görev yapanlar her hal ve takdirde vergi inceleme yetkisini haizdir.*" denilerek, vergi incelemesine kimlerin yetkili olduğu belirtilmiştir.

Vergi incelemelerinin kanunda sayılan incelemeye yetkili olanlar dışındakiler tarafından yapılması, tarh işlemini, idari işlemler açısından geçerli olan temel unsurlarından birisi olan "yetki unsuru" açısından kusurlu kılarak, işlemin iptalini gerektirmektedir.

2.4. İncelemeye Tabi Olanlar

VUK'un 137. maddesinde, "*Bu kanuna veya diğer kanunlara göre defter ve hesap tutmak,*

evrak ve vesikaları muhafaza ve ibraz etmek mecburiyetinde olan gerçek ve tüzel kişiler vergi incelemelerine tabidirler” denilerek, vergi incelemesine kimlerin tabi olacağı hüküm altına alınmıştır. Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, vergi incelemesine tabi olanlar; (1) defter ve hesap tutmak zorunda olan gerçek ve tüzel kişiler ile (2) evrak ve vesikaları muhafaza ve ibraz etmek zorunda olan gerçek ve tüzel kişiler şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Burada önemli olan nokta, iki yükümlülükten birine sahip olanların vergi incelemesine tabi olup olmayacağıdır. Madde hükmü göz önünde bulundurulduğunda, bu iki yükümlülükten birine sahip olanların vergi incelemesine tabi olacağını söyleyebiliriz.

VUK'un 172. maddesine göre, ticaret ve sanat erbabı, ticaret şirketleri, iktisadi kamu müesseseleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler, serbest meslek erbabı ile çiftçiler defter tutmaya mecburdurlar.

VUK'un 253. maddesinde ise, “Bu kanuna göre defter tutmak mecburiyetinde olanlar, tuttukları defterlerle üçüncü kısımda yazılı vesikaları, ilgili buldukları yılı takip eden takvim yılından başlayarak beş yıl süre ile muhafaza etmeye mecburdurlar” denilerek muhafaza ve ibraz ödevinin ne kadar süreyle uygulanacağı belirtilmiştir. Aynı şekilde, defter tutmak zorunda olmayan mükellefler için VUK'un 254. maddesinde “Bu kanuna göre defter tutmak mecburiyetinde olmayanlar. 232, 234 ve 235'inci maddeler mucibince almaya mecbur oldukları fatura ve gider pusulası ve müstahsil makbuzlarını tarih sırası ile tanzim tarihlerini takip eden takvim yılından başlayarak beş yıl süre ile muhafaza etmeye mecburdurlar” denilerek muhafaza ve ibraz etme ödevi yüklenmektedir (Çavdar, 2021: 57).

2.5. İncelemeye Başlama Zamanı

Vergi incelemesinin kural olarak ne zaman yapılacağına önceden bildirilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. VUK'un 138. maddesinde, “İncelemesi, neticesi alınmamış hesap dönemi de dahil olmak üzere, tarh zamanaşımı süresi sonuna kadar her zaman yapılabilir. Evvelce inceleme yapılmış veya matrahın re'sen takdir edilmiş olması yeniden inceleme yapılmasına ve gerekirse tarhiyatın ikmaline mani değildir.” ifadesine yer verilerek, vergi incelemesinin içinde bulunulan cari yıl da dahil olmak üzere, tarh zamanaşımı süresi sonuna kadar her zaman yapılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca daha önceden inceleme yapılması veya matrahın re'sen tarh edilmesi yeniden vergi incelemesi yapılmasına engel değildir.

VUK'un tarh zamanaşımı ile ilgili 114. madde hükmüne göre, “Vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın başından başlayarak beş yıl içinde tarh ve mükellefe tebliğ edilmiyen vergiler zamanaşımına uğrar.” denilerek, tarh zamanaşımı için beş yıllık süre öngörülmüştür.

VUK'un 140/2. maddesine göre, “Vergi incelemesine başlanıldığı hususunu bir tutanağa bağlayarak bir örneğini nezdinde vergi incelemesi yapılana verirler. Ayrıca, tutanağın bir örneğini bağlı olduğu birime, diğer örneğini de ilgili vergi dairesine gönderirler” denilerek, vergi incelemesinin “**incelemeye başlama tutanağının**” düzenlenmesiyle başladığı ifade edilmekteydi. Ancak 2021 yılında söz konusu madde hükmünde yapılan düzenleme ile “**incelemeye başlama tutanağı**” kaldırılarak, “İncelemeye tabi olana, vergi incelemesinin konusunu ve *incelemeye başlanıldığı hususunu bir yazıyla bildirirler. Ayrıca, yazının bir örneğini bağlı olduğu birime ve ilgili vergi dairesine gönderirler.*” ifadesine yer verilmiştir. Bu anlamda, vergi incelemelerine başlanırken “incelemeye

başlama tutanağı” düzenlenmeyeceğini, bunun yerine, incelemeye tabi olana, vergi incelemesinin konusunu ve incelemeye başlandığı hususunun bir yazı ile bildirileceğini söyleyebiliriz.

Ayrıca Vergi Denetim Kurulu Yönetmeliği¹ (VDKY)’nin 9/1. maddesine göre, vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlar, yazı ile inceleme görevlerinin kendilerine verilmesinden itibaren en geç on beş gün içinde incelemeye başlarlar. Bu süre içerisinde işe başlanılmaması halinde, vergi inceleme elemanının durumu gerekçeli bir yazı ile birlikte bağlı olduğu birime bildirmesi gerekir. Vergi inceleme elemanının gösterdiği mazeretin uygun görülmesi halinde en fazla beş gün ilave süre verilebilir ya da vergi incelemesi görevi başka bir vergi inceleme elemanına verilebilir.

2.6. İncelemenin Yapılacağı Yer

Vergi incelemelerinin yapılacağı yer ile ilgili düzenleme VUK’un 139. maddesinde yer almaktadır. Madde hükmüne göre, vergi incelemeleri esas olarak, incelemeye tabi mükellefin işyerinde yapılmaktaydı. Ancak 2021 yılında yapılan değişiklik ile vergi incelemelerinin esas itibarıyla dairede yapılmasına başlanmıştır.

İncelemenin dairede yapılabilmesi için vergi incelemesine tabi olan mükellefin gerekli defter ve belgelerini daireye getirmesi kendisinden yazı ile istenmektedir. İstenilen defter ve belgeleri verilen süre içerisinde mazeretsiz olarak getirmeyenler, bunları ibraz etmemiş sayılırlar. Buna karşılık, haklı bir sebep gösterenlere, defter ve belgelerini daireye getirmesi için uygun bir süre verilir. Ancak vergi incelemesinin dairede yapılması, nezdinde vergi incelemesi yapılan mükellefin iş yerinde tespit ve çalışmalar yapılmasına engel değildir. Ayrıca mükellef veya vergi sorumlusunun talebi üzerine ve işyerinin de müsait olması şartıyla,

vergi incelemesi işyerinde de yapılabilmektedir (Organ, 2008: 138).

2.7. İncelemenin Sona Ermesi

Vergi inceleme sürecinin düzenlendiği VUK’ta vergi incelemelerinin ne kadar sürede tamamlanacağına dair açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, konuyla ilgili düzenleme 6009 Sayılı Kanunun 9. maddesi ile yapılmıştır. Bu anlamda, VUK’140/6. maddesine göre, “İncelemeye başlanıldığı tarihten itibaren, tam inceleme yapılması halinde en fazla bir yıl, sınırlı inceleme yapılması halinde en fazla altı ay, katma değer vergisi iade incelemelerinde ise en fazla üç ay içinde incelemeleri bitirmeleri esastır. Bu süreler içinde incelemenin bitirilememesi halinde ek süre talep edilebilir. Bu talep vergi incelemesine yetkili olanların bağlı olduğu birim tarafından değerlendirilir, tam ve sınırlı incelemelerde altı ayı, katma değer vergisi iade incelemelerinde ise iki ayı geçmemek üzere ek süre verilebilir. Bu durumda, vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların bağlı olduğu birim tarafından incelemenin bitirilememe nedenleri yazılı olarak nezdinde inceleme yapılan bildirilir. Vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların bağlı olduğu birimler vergi incelemesinin öngörülen süreler içinde bitirilmesi için gerekli tedbirleri alırlar.”, denilerek, vergi incelemelerinin kanunda belirtilen süreler içerisinde tamamlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Ayrıca mezkûr kanunun 140/4. maddesinde ise vergi incelemesinin tamamlamasından sonra, incelemenin yapıldığını gösteren bir belgenin vergi incelemesine tabi olan mükellefe verileceği belirtilmektedir.

2.8. İnceleme Tutanakları

VUK’un 141. maddesine göre, vergi incelemeleri sırasında, gerekli durumların varlığı halinde, mükelleflerin vergilendirme ile ilgili olay ve hesap durumları inceleme tutanakları ile tespit edilerek

1 R.G. Tarih: 07/04/2021,R.G. No: 31447.

belgelendirilebilir. Nezdinde vergi incelemesi yapılanların itirazları ya da ilave açıklamaları olması halinde bunlar da tutanağa geçirilir. Söz konusu tutanakların bir nüshasının mükellef veya vergi sorumlusuna verilmesi zorunludur. Ancak nezdinde vergi incelemesi gerçekleştirilen mükellefin tutanakları imzalamaktan kaçınmaları halinde, iddia konusu olay ve hesap durumlarıyla ilgili olan defter ve belgeler mükellefin rızasına bakılmaksızın alınarak, vergi aslı ve cezaları kesinleşinceye kadar geri verilmez. Buna karşılık, ilgililer, defterlerin suç delili olmaması şartıyla, tutanakları imzalayarak defter ve belgelerini geri alma hakkına sahiptir.

2.9. İnceleme Raporları

İnceleme sürecinde, tüm defter ve belgeler incelendikten sonra inceleme elemanı tarafından düzenlenen tutanağa bakılarak mükellef beyanlarının gerçeği yansıtip yansıtmadığı tespit edilir. Bu süreç, iki farklı şekilde sonuçlanır. Bunlardan ilki mükellef hakkında yapılan incelemede herhangi bir farkın bulunmamasıdır. Diğerisi ise, inceleme sonucunda beyan edilmemiş veya eksik beyan edilmiş matrah unsurlarının bulunmasıdır (Çavdar, 2021: 68).

VDKY'nin "Çalışma Sonuçları ve Raporlar" başlıklı 52. maddesine göre, vergi incelemesine yetkili olanların çeşitli konularda rapor hazırlayacakları belirtilmiştir. Sonuçları itibariyle, bu raporların en önemlisi ise vergi inceleme raporudur. İnceleme tutanaklarına dayanarak hazırlanan inceleme raporları, VDKY'nin 53. maddesine göre, VUK ve diğer gelir kanunlarına göre yapılan vergi incelemeleri sonucunda düzenlenir. Söz konusu yönetmeliğin aynı maddesinin devamında, düzenlenen inceleme raporlarının mükellef veya vergi sorumlusu, vergi türü ve vergilendirme dönemleri itibariyle ayrı olarak ve yeterli sayıda düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Vergi İncelemelerinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği² (VİUEHY)'nin 19/5. maddesine göre, vergi kanunlarına göre yapılan vergi incelemesi sonucunda incelenen konu ve dönem ile ilgili olarak, kanunlara aykırı herhangi bir hususun tespit edilememesi halinde, bu durum nezdinde vergi incelemesi yapılan mükellef veya vergi sorumlusuna yazı ile bildirilir.

Ancak vergi incelemesinin mükellefin aleyhine sonuçlanması halinde, diğer bir ifadeyle, inceleme sırasında beyan edilmemiş bir matrah unsuru ya da matrah farkı bulunması halinde "inceleme raporu" hazırlanarak duruma göre, mükellef hakkında ikmalen veya re'sen tarhiyat yapılmaktadır (Tekin ve Çelikkaya, 2022: 203-204).

VİUEHY'nin 20/1. maddesine göre, düzenlenen vergi inceleme raporları, Rapor Değerlendirme Komisyonuna, uyuşmazlık halinde ise Merkezi Rapor Değerlendirme Komisyonuna iletilmesi ve VİUEHY'nin 18/1. maddesi gereği vergi kanunları ve bunlarla ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararı, yönetmelik, genel tebliğ ve sirkülere aykırı vergi inceleme raporu düzenlenemediğinden, raporların söz konusu düzenlemelere uygun olup olmadığının kontrol edilmesi amacıyla ilgili Daire Başkanlığı tarafından VDKB'ye gönderilir.

3. İncelenecek Mükelleflerin Tespiti

Günümüzde, vergi inceleme faaliyetleri, Vergi Denetim Kurulu (VDK)'ya bağlı vergi müfettişleri aracılığıyla yürütülmektedir. VDKY'nin "Çalışmaların Planlanması" başlıklı ikinci bölümünde yer alan 40. maddeye göre, VDK tarafından vergi müfettişlerinin bir yıl içerisinde yapacakları vergi incelemeleri ile teftiş, denetim

2 R.G. Tarih: 31/10/2011, R.G. No: 28101.

ve diğer çalışmalarını ile ilgili bir Genel Çalışma Planı hazırlanarak, Başkanlığın görevlerinin sistemli ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca söz konusu yönetmeliğin 42. maddesinde, genel çalışma planının bir parçası olarak iş ve turne programı kapsamında vergi incelemelerine yer verilmektedir.

Türk vergi hukukunda, vergi inceleme süreci ilk olarak incelemeye tabi olacak mükelleflerin tespit edilmesiyle başlar. İncelenecek mükelleflerin belirlenmesi farklı nedenler göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmektedir. Örneğin, VDK tarafından hayata geçirilen ve vergi denetimi açısından büyük önem taşıyan Vergi Denetim Kurulu Risk Analiz Sistemi (VDK-RAS)'tan elde edilen verilerden yola çıkılarak incelenecek mükellefler belirlenmektedir. Bu sistemde, belirli kriterler göz önünde bulundurularak riskli kabul edilen mükelleflerin incelemeye alınması sağlanmaktadır. VDK-RAS dışında, inceleme elemanlarının talebi, ihbar ve şikayetler, vergi daireleri tarafından gelen inceleme talepleri, idari ve yargı makamlarının talebi ile vergi hatalarının düzeltilmesi talebinde bulunan mükellefler nezdinde başlatılan vergi incelemeleri gibi diğer nedenlerle incelemenin başlatılmasına sebep olan nedenler bulunmaktadır.

3.1. VDK-RAS'tan Elde Edilen Verilerden Hareketle Vergi İncelemelerinin Başlatılması

VDKY 5/1. maddesine göre, “Her türlü bilgi, veri ve istatistiği toplamak suretiyle oluşturulacak Risk Analiz Sistemi üzerinden mükelleflerin faaliyetlerini gruplar ve sektörler itibarıyla analiz etmek, mukayeseler yapmak ve bu suretle risk alanlarını tespit etmek.” görevi, VDK bünyesinde yer alan Risk Analiz Şube Müdürlüğü tarafından yerine getirilmekteydi. Ancak 2020 yılında, 60 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi³ ile Hazine

ve Maliye Bakanlığı bünyesinde Risk Analizi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve risk analizi yapma görevi Risk Analizi Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır. Bu kapsamda, vergi kayıp ve kaçığı ile kayıtdışı ekonomik faaliyetlerinin önlenmesi amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordinasyonu sağlayarak, vergi kayıp ve kaçığı ile kayıtdışı ekonomik faaliyetleri araştırmak, bunların önlenmesine yönelik risk analiz ve değerlendirme çalışmalarını yapma görevi Risk Analizi Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında yer almaktadır.

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı (VDKB) bünyesinde oluşturulan VDK-RAS ile kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki diğer kurum ve kuruluşlar ile gerçek veya tüzel kişilerden mükellefiyetle ilgili sürekli ve dönemsel bilgiler toplanarak yapılan istatistikler doğrultusunda mükelleflerin faaliyetleri; gruplar ve sektörler itibarıyla analiz edilmekte, mukayeseler yapılmakta ve bu suretle risk alanları tespit edilmektedir (VDKB, 2021: 24). Diğer bir ifadeyle, risk analizi, VDK-RAS aracılığıyla, çeşitli bilgi, veri ve istatistiklerin toplanarak analiz edilmesi ve faaliyet grupları, sektörler ve mükellefler bazında risk alanlarının belirlenmesi şeklinde işlemektedir.

VDK-RAS aracılığıyla ihbar, görüş ve öneri raporları, araştırma geliştirme raporları, projeler, eylem planları, diğer kamu kurumlarından gelen her türlü yazı ve yürütülen medya takip çalışmalarından kaynaklanan veriler dikkate alınarak mükellefler ile ilişkilendirilmiş, analiz edilmiş ve riskli görülen mükelleflerin incelemeye sevkı sağlanmıştır (VDKB, 2022: 27).

VDKB'nin 2022 yılı Faaliyet Raporuna göre, 2021 yılında; risk analiz modeli, proje çalışmaları, görüş ve öneri raporları ve diğer kurum ve kuruluşlardan gelen taleplere istinaden yürütülen risk analiz çalışmaları neticesinde sistem üzerinden toplam 19.334 mükellef incelemeye sevk edilmiştir. Risk analiz modeli kapsamında yürütülen risk

3 R.G. Tarih 18/04/2020, R.G. No: 31103.

analiz çalışmaları neticesinde 1.585 mükellef analize tabi tutulmuştur. Analiz çalışmalarında 10.975 risk unsuru değerlendirilmiş ve inceleme çalışmalarında kullanılmak üzere raporlanmıştır. Daire Başkanlıklarından analiz talebi ile gelen 5.123 mükellef sahte belge düzenleme yönünden analize tabi tutulmuştur. Ayrıca, 2021 yılında 117 adet sahte belge düzenleme organizasyonu tespit edilmiştir (VDKB, 2022: 50).

3.2. Vergi İnceleme Elemanlarının Talebi Üzerine Vergi İncelemelerinin Başlatılması

İncelenecek mükellefler tespit edilirken, vergi inceleme elemanlarının inceleme talepleri de dikkate alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, mükellefler nezdinde inceleme başlatılmasının nedenlerinden biri de vergi inceleme elemanlarının inceleme talepleridir.

VİUEHY'nin "Vergi İnceleme Görevinin Verilmesi" başlıklı 6. maddesinin 4. fıkrasına göre, "Yürütülmekte olan incelemeler sırasında farklı bir mükellef nezdinde inceleme yapılma ihtiyacı duyulduğunda durum gerekçeleri ile birlikte bağlı olunan birime bildirilir." denilerek, vergi inceleme elemanlarına, yürüttükleri incelemeler sırasında ihtiyaç halinde incelenen mükellefle iş ilişkisi içinde olan farklı bir mükellefin de incelenmesini isteme yetkisi verilmiştir. Ancak burada ki yetki, vergi inceleme elemanlarına kendiliklerinden diğer mükellefi incelemeye alma yetkisi değildir. Burada, sadece vergi inceleme elemanlarının inceleme taleplerini bağlı oldukları birime bildirme zorunluluğu bulunmaktadır. Bunun nedeni ise VDKY'nin "Vergi Müfettişlerinin Görev ve Yetkileri" başlıklı 36. maddesinin 2. fıkrasına göre, "vergi müfettişlerine verilen görevler, Başkanlıkça veya Başkanlıkça uygun görülen hallerde ilgili Daire Başkanlığınca verilir. Usulüne uygun görevlendirme yapılmadıkça, Vergi Müfettişleri re'sen, vergi incelemesi, teftiş, denetim ve soruşturma yapamazlar." hükmüdür. Bu anlamda,

VİUEHY'nin 6/3. maddesi gereği, vergi inceleme görevi, yazı ile ve sadece inceleme görev yazısında belirtilen konu ve döneme ilişkin yapılmaktadır. Yine söz konusu yönetmeliğin aynı maddesine göre, yürütülmekte olan incelemeler esnasında, görevlendirme yazısında belirtilenden farklı bir konu ya da döneme ilişkin durumların tespiti halinde, durum ilgili birime bildirilir. Görev yazısında yer almayan farklı vergi türlerine ilişkin olarak da rapor yazılmasını gerektiren hallerde, bu durum yeni bir görevlendirme gerektirmez.

Sonuç olarak, vergi inceleme elemanlarının inceleme talebinin bağlı oldukları birim tarafından uygun görülmesi halinde, inceleme görevi, talepte bulunan vergi inceleme elemanına verilebileceği gibi başka bir vergi inceleme elemanına da verilebilmektedir.

3.3. İhbar ve Şikayetler Üzerinde Vergi İncelemelerinin Başlatılması

VDKB'nin görev ve yetkileri arasında gelen ihbar ve şikayetleri değerlendirmek yer almaktadır. Bu anlamda, mükellefler nezdinde inceleme başlatılmasının nedenlerinden bir diğeri de ihbar ve şikayetlerin değerlendirilmesi ve gerekli sebeplerin varlığı halinde, ilgili mükellefler hakkında vergi incelemesinin başlatılmasıdır.

İhbar ve şikayetler üzerinde vergi incelemelerinin başlatılmasını iki kavram olarak ele almak gerekmektedir. Şikayet yoluyla yapılan başvurular, genel olarak, VUK kapsamında düzenlenmesi gereken belgeleri alamayanların durumu ilgili yerlere bildirmesi amacıyla vergi incelemeleri esnasında mükelleflere tanınan dilekçe hakkının kullanılması şeklinde gerçekleşmektedir. Buna karşılık, ihbar, kanunlar tarafından yasaklanmış, suç sayılan durumların yetkili mercilere bildirilmesidir. Vergi ihbarı ise vergi kayıp ve kaçığına sebebiyet veren herhangi bir mükellef hakkında yazılı veya sözlü olarak durumun ilgili vergi idaresine bildirilmesi olarak tanımlanabilir.

Vergisel konularda yapılan ihbar sonrasında gerekli şartları taşıyan, somut bilgi ve belgelerle desteklenen ihbar dilekçeleri incelemeye sevk edilmektedir (Türkay, 2016: 186). Ülkemizde vergi incelemelerinin önemli bir kısmı ihbarlara dayalı olarak yapılmaktadır. Bu nedenle, vergi kayıp ve kaçığında sebebiyet veren kişi veya kurumları yetkili makamlara haber verenleri teşvik etmek amacıyla belirli konularda ve belirli şartlarda ihbar ikramiyesi verilmektedir (Şenyüz, vd., 2021: 271). İhbar ikramiyesi, “Menkul ve Gayrimenkul Emlal ile Bunların İntifa Haklarının ve Daimi Vergilerin Mektumlarını Haber Verenlere Verilecek İkramiye Hakkında Kanun”⁴ dayalı olarak uygulanmaktadır.

Vergi yükümlülüklerine ilişkin ihbar ve şikâyetler ile inceleme taleplerinin değerlendirilerek incelenecek mükelleflerin tespit edilmesi, sınırlı olan denetim gücünün daha verimli kullanılması ile vergi incelemelerinde etkinlik ve verimliliğin artırılmasının sağlanması için hazırlanan 16.02.2015 tarihli “İhbar ve İnceleme Taleplerini Değerlendirme Komisyonu Çalışma Esaslarına İlişkin Yönerge” uyarınca, Kurul Başkanlığı merkezinde 1, Daire Başkanlıkları bünyesinde 22 olmak üzere toplam 23 ihbar ve inceleme Taleplerini Değerlendirme Komisyonu (İİTDK) oluşturulmuştur (VDKB, 2022: 30).

3.4. Vergi Daireleri Tarafından Gelen İnceleme Talepleri Üzerine Vergi İncelemelerinin Başlatılması

VUK’un “İncelemeye Yetkililer” başlıklı 135. maddesine göre, “*Vergi incelemesi; Vergi Müfettişleri, Vergi Müfettiş Yardımcıları, ilin en büyük mal memuru veya vergi dairesi müdürleri tarafından yapılır.*” denilerek, vergi dairesi müdürlerinin de vergi incelemesi yapmaya yetkili oldukları belirtilmiştir. Yine söz konusu kanunun 29. ve 30. maddelerinde düzenlenmiş olan

4 R.G. Tarih: 26/12/1931, R.G. No: 1990.

ikmalen ve re’sen tarhiyat hallerini gerektiren vergi incelemelerinin bir kısmı VUK’un 135. maddesi gereğince vergi dairesi müdürleri tarafından yapılabilmektedir. Ancak bazı karışık vergi konularının incelenmesini gerektiren hallerde, vergi dairesi müdürleri, vergi inceleme taleplerini VDKB’ye iletmekte ve incelemeler VDKB bünyesindeki vergi inceleme elemanları tarafından gerçekleştirilmektedir.

3.5. İdari Makamlarının Talebi Üzerine Vergi İncelemelerinin Başlatılması

Mükellefler nezdinde vergi incelemesi başlatılmasının nedenlerinden bir diğeri de, idari makamlarının talepleri üzerine vergi incelemelerinin başlatılmasıdır. Vergilendirme işlemleriyle muhatap olan diğer bazı idari makamların, örneğin, Gelir İdaresi Başkanlığı, Mali Suçları Araştırma Kurulu gibi Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı birimler tarafından VDKB’ye vergi inceleme talepleri gönderilebilmektedir. Ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ticaret Bakanlığı gibi diğer kamu kurumları tarafından VDKB’ye gönderilen inceleme talepleri doğrultusunda vergi incelemeleri başlatılabilmektedir.

3.6. Yargı Makamlarının Talebi Üzerine Vergi İncelemelerinin Başlatılması

İdari makamların talepleri üzerine mükellefler nezdinde vergi incelemesi yapılabildiği gibi, benzer şekilde, yargı makamlarının talebi üzerine de vergi incelemeleri başlatılabilmektedir.

Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından tespit edilen veya kendilerine gelen vergi kayıp ve kaçığına ilişkin ihbar ve şikâyetler neticesinde vergi incelemesi yapılabilmektedir. Örneğin, VUK’un “Bazı Kaçakçılık Suçlarının Cezalandırılmasında Usul” başlıklı 367. maddesinde, “*Kaçakçılık Suçları ve Cezaları başlıklı 359. maddesinde*

yazılı suçların işlendiğine sair suretlerle ittila hasıl eden Cumhuriyet başsavcılığı hemen ilgili vergi dairesini haberdar ederek inceleme yapılmasını talep eder.” ifadesine yer verilerek, Cumhuriyet Başsavcılıklarının kaçakçılık suçlarının işlenmesi halinde, durumu ilgili vergi dairesine bildirerek vergi incelemesi başlatılmasını talep etme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

3.7. Diğer Nedenlerle Vergi İncelemelerinin Başlatılması

İncelenecek mükelleflerin tespiti ile ilgili olarak yukarıda sayılan nedenler dışında, bazı özel nedenlerle de mükellefler hakkında vergi incelemesi başlatılabilmektedir. Bu bağlamda;

- Vergi hataları,
- İzaha davet,
- Mükellef kaydının terkin,
- Vergi iade talepleri,
- İstisna ve muafiyetlerden yararlanma talepleri,
- Kurumların tasfiyeye girmeleri

gibi nedenlerde vergi incelemeleri başlatılabilmektedir.

Örneğin, VUK'un 370. maddesinde düzenlenmiş olan izaha davet müessesesine başvuran mükelleflerin yaptıkları izahın yeterli bulunmaması halinde, kanunen belirlenen yaptırımlar (gecikme zammı, vergi ziyai cezası gibi) uygulandıktan sonra, mükellefler nezdinde vergi incelemesi başlatılabilmektedir. Yine söz konusu kanunun 160/A maddesine göre, mükellef kaydının analiz ve değerlendirme sonuçlarına bağlı olarak terkin edildiği hallerde, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılan analiz ve değerlendirmeler sonucunda sahte belge düzenleme riskinin yüksek olduğu tespit edilen mükellefler nezdinde vergi incelemesi yapılabilmektedir.

4. Sonuç

Vergiyi, devletin kamu hizmetlerini yerine getirebilmesi için ihtiyaç duyduğu en önemli finansman kaynağı olarak düşündüğümüzde, devletin vergi gelirlerini sağlıklı bir şekilde toplayabilmesi büyük önem arz etmektedir. Aksi takdirde, devlet, elde etmesi gereken vergi gelirlerini toplayamayacağından, kamu harcamalarının finansmanı açısından önemli aksaklıklar meydana gelirken, kayıtdışı ekonominin artmasına da sebep olacaktır.

İşte bu noktada, vergi denetimi, devletler açısından vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Türk vergi sistemi, elde edilen gelir ve kazancın mükellefler tarafından beyan edilmesi, diğer bir ifadeyle, beyan esasına dayandığından, mükellef beyanlarının doğruluğu, bu sistemin başarılı olmasına bağlıdır. Bu anlamda, mükellef beyanlarının doğruluğunu araştırmak ve sağlamak oldukça önemlidir. Bu ise vergi denetimleri aracılığıyla sağlanmaktadır. Vergi denetimleri arasında en etkili denetim türü ise vergi incelemeleridir.

Birçok farklı aşamaya sahip olan vergi incelemesi, en basit haliyle, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunun araştırılarak tespit edilmesi ve vergilerin doğru şekilde ödettirilmesinin sağlanmasıdır. Mükellef nezdinde vergi incelemesine başlanması;

- Mükellef hakkında ihbar veya şikayet olması,
- Mükellefin sahte belge düzenlemesi veya kullanması,
- Mükellefin düşük kar oranı açıklanması,
- Mükellefin karşıt incelemeye tabi tutulması,
- Sektör bazında gerçekleştirilen incelemeler,
- Diğer kurum ve kuruluşlardan gelen bilgiler,

- Mükellefin kanunda belirtilen sınırların üstünde istisna ve muafiyet uygulaması

gibi sebeplerden kaynaklanabilmektedir. Bu anlamda, beş ana başlık şeklinde sınıflandırdığımız vergi incelemesi, incelemeye tabi olacak mükelleflerin belirlenmesi ile başlamaktadır.

İncelenecek mükelleflerin tespiti ise farklı nedenlerin varlığı dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. Bu nedenleri;

- VDK-RAS'tan elde edilen veriler,
- Vergi inceleme elemanlarının talepleri,
- İhbar ve şikayetler,
- Vergi daireleri tarafından gelen inceleme talepleri,
- İdari makamlarının talepleri,
- Yargı makamlarının talepleri,
- Diğer nedenler

şeklinde sıralayabiliriz.

Bu nedenler arasında en dikkat çeken VDK-RAS üzerinden elde edilen bilgilerden yola çıkılarak mükelleflerin vergi incelemesine tabi tutulmasıdır. Vergi idarelerinin denetim amacıyla sahip olduğu kaynaklar sınırlı ve belirlidir. Sınırlı kaynaklar ile vergi idaresinin denetim yaparak riskli mükellefleri belirlemesi ihtimali düşük olduğundan, gelişen bilgi işlem teknolojileri ile birlikte, riski en aza indirmek ve vergi idaresinin etkinliğini artırmak amacıyla, risk odaklı denetim sistemlerine yönelmesi kaçınılmazdır. Bu sistemde, kriterler belirlenerek, mükellef faaliyetleri analiz edilmekte ve mükelleflerin risk alanları belirlenmektedir. Bu sayede, VDK-RAS'tan elde edilen veriler dikkate alınarak riskli görülen mükellefler de incelemeye tabi tutulmaktadır. Bu sistem sayesinde, vergi idaresi tarafından bütün mükelleflere eşit muamelede bulunulurken, incelenecek

mükelleflerin tarafsız olarak belirlenmesi ve vergi denetim maliyetlerinin düşürülerek vergi denetiminde etkinlik sağlanmaktadır.

İhbar ve şikayetler de mükelleflerin incelemeye alınmasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, VDKB 2021 yılı faaliyet raporuna göre, 2021 yılı itibarıyla, gerçekleştirilen vergi incelemelerinin yaklaşık % 14'ünün ihbar ve şikayetler üzerine yapıldığı görülmektedir.

VDK-RAS ile ihbar ve şikayetler üzerine mükellef nezdinde inceleme başlatılması, incelenecek mükelleflerin tespitinde en önemli iki neden olmakla birlikte, bu nedenler dışında kalanlar da incelenecek mükelleflerin tespiti açısından önemli işlevleri yerine getirmektedir. Sonuç olarak, mükellef tespitinde kullanılan yöntemleri bir bütün olarak ele aldığımızda, Türkiye'de incelenecek mükelleflerin tespitinde kullanılan yöntemlerin yeterli düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynakça

1. Akcan, M. (2018), "7143 Sayılı Mali Af Kanununun Vergi İncelemeleri Açısından Değerlendirilmesi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 27(2), 123-136.
2. Çavdar, F. (2021), Vergi İncelemelerinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri, Ankara: Gazi Kitabevi.
3. Nas, A. (2012), "Türk Vergi Hukukunda Vergi İncelemesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 61(4), 1307-1336.
4. Organ, İ. (2008), Vergi Denetimi ve Türkiye Uygulaması, Ankara: Gazi Kitabevi.
5. Şeker, S. (1993), "Vergi İncelemeleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", Yaklaşım Dergisi (5), 40-55.
6. Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2021), Vergi Hukuku, 12. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
7. Tekin, F. ve Çelikkaya, A. (2022), Vergi Denetimi, Ankara: Seçkin Yayınları.
8. Türkay, İ. (2016), "Vergi İhbar ve İhbar İkramesinin Ödenmesi", Vergi Raporu Dergisi (200), 185-195.
9. Vergi Denetim Kurulu Yönetmeliği. (2021). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210407-6.htm> (Erişim Tarihi: 24/08/2022).

10. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, (2022), 2021 Yılı Faaliyet Raporu, Strateji, Strateji, Faaliyet İzleme ve Koordinasyon Şube Müdürlüğü, Ankara, <https://vdk.hmb.gov.tr>.
11. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, (2021), 2020 Yılı Faaliyet Raporu, Strateji, İş Geliştirme ve Kontrol Şube Müdürlüğü, Ankara, <https://vdk.hmb.gov.tr>.
12. Vergi İncelemelerinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği. (2011). <https://www.mevzuat.gov.tr/File/-GeneratePdf?mevzuatNo=15452&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 25/08/2022).
13. Yoruldu, M. (2019), "Vergilendirmenin Güvenliği Açısından Karşit İnceleme Kurumu: Mahiyeti, Hüküm ve Sonuçları", Balkan Sosyal Bilimler Dergisi (8), 415-419.
14. 60 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2020). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200418-1.pdf> (Erişim Tarihi: 25/08/2022).

Hakan UÇAK*

GÖZETİM KAVRAMI VE GÖZETİM UYGULAMASI

Giriş

Her ülke kendi ekonomisinin gelişimini sağlamak ve diğer ülkelerin ekonomilerinin olumsuz etkilerini hafifletmek için dış ticaret önünde birtakım engeller koymaktadır. Bu engeller iki türlü olmaktadır. Bu araçlardan ilki, dış ticaret üzerine konulan vergi ve benzeri araçlarla ülke ekonomisinin korunmasıdır. Bu uygulamada dış ticaret üzerindeki vergi oranları değiştirilmek suretiyle ülke ekonomisi korunmaktadır.

Diğer korunma yöntemi ise vergi dışındaki ithalat sınırlandırmaları veya kontrolleri gibi doğrudan kullanılan araçlar olduğu söylenebilir.

Ülkemizin Gümrük Birliği'ne taraf olmasıyla birlikte Gümrük Vergileri sıkça kullanılan bir araç olmaktan çıkmıştı. Ancak İlave Gümrük Vergisi uygulamaları ile bu araç yeniden hayata geçirildi.

Dış ticaretin ülke lehine düzenlemesi amacıyla Ticaret Bakanlığı tarafından çeşitli enstrümanlar kullanılmaktadır. Bu enstrümanlardan bir tanesi de gözetim uygulamasıdır.

Gözetim Nedir?

Gözetim bir eşyanın ithalatının gelecekteki seyrinin takip edilmesi amacıyla belirlenen eşyaların ithalatının izlenmesini sağlayan ticaret politikası önlemi olarak tanımlanabilir.

Gözetim uygulamasında temel amaç belli eşyaların ithalatındaki artış ya da azalışlarını kayıt altına almak ve söz konusu ithalat konusu eşyalar için ileride uygulanması muhtemel ek mali yük ya da damping vergisi uygulamalarını belirlemektir.

Gözetim İle İlgili Temel Düzenleme

Gözetim uygulaması ile ilgili temel düzenleme 2004/7304 sayılı İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı'dır. Anılan düzenleme ile Ticaret Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğü'ne hangi eşyalar üzerinde gözetim uygulamasına gidileceği konusunda belirleme yetkisi verilmiştir.

İthalat Genel Müdürlüğü'nce belirlenen kriterler dâhilinde ithalatta gözetim uygulanır. Bu kriterler belirlenirken ithalat konusu eşyaların teknik ve ticari özellikleri yanı sıra ülke içinde üretim maliyetleri ile yıllık ithalat hacimleri de dikkate alınmaktadır.

Gözetim uygulamasında belirlenen kriterler eşyanın teslim şekline göre kıymeti ve brüt/net kilogramı üzerinden olabileceği adet üzerinden de uygulanabilmektedir.

Gözetime Tabi Eşya İthalatı

Belirlenen kriterlere haiz olmayan firmalar gözetim uygulaması kapsamındaki ithalatları gözetim belgesi ile yapabileceği gibi ithalat işlemlerinde kıymet artırmak yoluyla gözetim belgesine sahip olmaksızın da ithalat işlemlerini gerçekleştirebilirler.

Değerlendirme

Yukarıda yer alan açıklamalar ışığında; gözetime tabi bir eşyanın ithalatında İthalat Genel Müdürlüğü'nden gözetim belgesi alınması veya kıymet artırılması gerekmektedir.

M. Burak TÜFENK*

EKSİKLİK/FAZLALIK TAKİBATI (ÖZETBEYAN, TRANSİT REJİMİ, TIR KARNESİ)

Bilindiği üzere, Bakanlığımız tarafından Gümrük İdarelerince eksik veya fazla çıkan eşyada uygulanması gereken takibat işlemlerinin hangi aşamada ve nasıl yapılacağı meri mevzuat çerçevesinde hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda, “Özet beyan eksiklik/fazlalık takibatının; 2012/2 sayılı Genelge kapsamında yürütüleceği”, “Transit Rejimi eksiklik/fazlalık takibatının; Gümrük Yönetmeliğinin 239 ila 242 inci maddelerinde ulusal ve ortak transit rejimi ayrımı yapılarak ikmal edileceği,” “TIR Karnesi eksiklik/fazlalık takibatının ise; Gümrük Genel Tebliği (TIR İşlemleri) (Seri No: 1)’in 34 üncü maddesi hükümlerince işlem yapılması gerektiği” belirtilmiştir.

Her ne kadar, Bakanlığımızca eksiklik/fazlalık takibatına ilişkin olarak mevzuat hükümlerinin uygulanmasına yönelik açıklık getirilmiş olsa da Gümrük İdarelerinde yapılan iş ve işlem süreçleri maalesef farklı yorumlanmaya devam ettiğinden uygulamada karışıklığa sebebiyet verildiği ve bu nedenle hem mevzuatın doğru bir şekilde yorumlanabilmesi hem de eksiklik/fazlalık takibatına ilişkin olarak Bakanlığımızca açıklık getirilmeyen bazı hususların yeniden değerlendirilmesinde faydalı olacağını düşünüyorum.

Özet Beyanda Eksiklik/Fazlalık Takibatı

2012/2 sayılı Genelge kapsamında Özet beyan eksiklik/fazlalığının konusu, Türkiye Gümrük Bölgesine getirilen eşya için giriş gümrük idaresine verilen özet beyan oluşturduğu ve bu nedenle özet beyan eksiklik/fazlalık tespiti ve takibatı, giriş gümrük idarelerince yapılacak ve takibat eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmasından önce başlatılacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla, özet beyan giriş gümrük idaresine verilmiş olduğundan Transit Rejimi kapsamındaki eşya ile TIR Karnesi kapsamındaki eşyanın varış (iç ya da sınır) gümrük idaresine sevkinde eksiklik/fazlalık çıkması durumunda 2012/2 sayılı Genelge uyarınca özet beyan takibatının yapılması uygun değildir.

Unutulmamalıdır ki giriş gümrük idareleri (Örneğin; Kapıkule, Hamzabeyli, Sarp, Gürbulak vb.) tarafından eşyada beyana uygun olarak eksiklik/fazlalık tespiti durumunda; özet beyan eksiklik/fazlalık takibatı yapılmakta ve takibata konu ispat edici bilgi ve belgeler yükümlüsünce mevzuatta belirtilen süreler içerisinde ibraz edilmediği taktirde Gümrük Kanunu'nun 237. maddesi hükümlerine göre cezai işlem uygulanmaktadır. Öte yandan, giriş gümrük idaresinde yapılan kontrol neticesinde; beyan edilmeyen (beyan harici) farklı eşya ile beyan edilen eşyanın farklı ve/veya belirgin bir şekilde farklı cinsten eşya olması halinde fiilin niteliğine göre Gümrük Kanunu'nun 235/5 (a) ve (b) bentlerine göre işlemlerin tesis edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Gümrük Kanununun 45 inci maddesinin birinci fıkraya hükümlerine aykırı olarak taşıtlardan eşya boşaltılması, özet beyan veya özet beyan olarak kullanılan ticari ve resmi belgelerde kayıtlı eşyanın cinsinin yanlış beyan edilmesi veya kapların türleri ile üzerlerinde kayıtlı numara ve işaretlerin özet beyan kayıtlarına uygun olmaması durumunda ise Gümrük Kanunu'nun 241/4 (c) uyarınca işlem yapılması icap etmektedir.

Transit Rejiminde Eksiklik/Fazlalık Takibatı

Eşyanın giriş gümrük idaresince varış (iç ya da sınır) gümrük idaresine sevkinde beyana uygun olarak eksiklik/fazlalık çıkması durumunda; Transit Rejimi (Gümrük Yönetmeliğinin 239 ila 242 inci maddeleri) devreye alınarak eksiklik/fazlalık takibatı yapılmalıdır. Transit Rejimi kapsamında eşyanın beyana göre eksik veya fazla olduğu tespiti halinde yükümlüsünce ispat edici bilgi ve belgelerin mevzuatta belirtilen süreler içerisinde ibraz edilmediği taktirde Gümrük Kanunu'nun 235/5 (c) ve (d) bentlerine göre işlemlerin tekemmül ettirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, giriş gümrük idarelerinden sevk edilen Ortak ve Ulusal Transit kapsamı eşyaların varış (iç ya da sınır) gümrük idaresi kontrolünde; beyan edilmeyen (beyan harici) farklı eşya ile beyan edilen eşyanın farklı ve/veya belirgin bir şekilde farklı cinsten eşyanın tespiti de ortaya çıkabilmektedir. Bu aşamada, Transit Rejimi kapsamında varış gümrük idaresince tespit edilen eşyada beyan edilenden farklı olması halinde Gümrük Yönetmeliğinin 241/3 uyarınca “Varış gümrük idaresinde yapılan kontrol neticesinde, taşıta tatbik edilen mühürlerin sağlam olduğu, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun ihlal edildiğine yönelik bir tespit bulunmadığı ve 239 ve 240’ıncı maddeler çerçevesinde bir eksiklik ya da fazlalık bulunmadığı; ancak, eşyanın tarife alt pozisyonunun beyan edilenden farklı olduğunun tespit edildiği hallerde Kanunun 241 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca işlem yapılacağı” belirtildiği ancak konunun eksiklik ya da fazlalık konusu olmadığı hallerde beyan edilmeyen (beyan harici) farklı eşya ile belirgin bir şekilde farklı cinsten eşyanın tespitine ilişkin olarak mevzuat kapsamında herhangi bir açıklık getirilmediği anlaşılmıştır. Bundan ötürü, varış (iç ya da sınır) gümrük idarelerince bu denli bir konuyla karşılaşma ihtimalinin yüksek olduğu düşünüldüğünde yani deyim yerindeyse “kılıfına uydurmak” tabiriyle farklı yorumlamalarının önünü açmaktadır.

Haliyle, bu durumun gümrük idarelerinde yeknesaklığın sağlanmasında handikap olarak karşı karşıya kalınması hiç şüphesizdir. Varış gümrük idarelerince Transit Rejimine konu olan eksikliğin ya da fazlalığın olmadığı durumlarda beyan edilmeyen (beyan harici) farklı eşya ile belirgin bir şekilde farklı cinsten eşyanın tespitinde mutlak suretle mevzuat dahilinde düzenleme yapılmasının son derece önemli olduğu kanaatindeyim.

Tır Karnesinde Eksiklik/Fazlalık Takibatı

TIR Karnesi kapsamında ise, giriş gümrük idaresince eşyanın varış (iç ya da sınır) gümrük idaresine sevkinde beyana uygun olarak eksiklik/fazlalık çıkması durumunda; Gümrük Genel Tebliği (TIR İşlemleri) (Seri No: 1)’in 34 üncü maddesi

hükümlerince eksiklik/fazlalık takibatı icra edilmelidir. TIR Karnesi muhteviyatı eşyanın beyana göre eksik veya fazla olduğu tespiti halinde yükümlüsünce ispat edici bilgi ve belgelerin mevzuatta belirtilen süreler içerisinde ibraz edilmediği taktirde Gümrük Kanunu’nun 235/5 (c) ve (d) bentlerine göre işlemlerin ifa edilmesi gerekmektedir.

Transit Rejiminde olduğu gibi TIR Karnesi kapsamı eşyaların varış (iç ya da sınır) gümrük idaresi kontrolünde; beyan edilmeyen (beyan harici) farklı eşya ile beyan edilen eşyanın farklı ve/veya belirgin bir şekilde farklı cinsten eşyanın tespiti muhtemeldir.

Gerek Transit Rejimi gerekse TIR Karnesi işlemlerinde giriş gümrük idaresince yapılan kontrol neticesinde; beyan edilmeyen (beyan harici) farklı eşya ile beyan edilen eşyanın farklı ve/veya belirgin bir şekilde farklı cinsten eşya olması halinde fiilin niteliğine göre Gümrük Kanunu’nun 235/5 (a) ve (b) bentlerine göre işlemlerin yapılabildiği ancak varış (iç ya da sınır) gümrük idaresinde de aynı durum ile karşılaşma olasılığının mürtefi olduğu düşünüldüğünde ucu açık bir şekilde farklı yorumlamalara bir kez daha sebebiyet vermektedir. Bu nedenle hem Transit Rejimi hem de TIR Karnesine konu olan eşyada varış gümrük idaresinde beyan edilmeyen (beyan harici) farklı eşya ile belirgin bir şekilde farklı cinsten eşyanın tespitinde mevzuat olarak bir düzenleme olmaması nedeniyle akıllarda soru işareti bırakmaya devam edecektir.

Kısacası, yukarıda belirtilen hususlardan da anlaşılacağı üzere eksiklik/fazlalık takibatı konusunun Gümrük İdarelerinin taktiri dahilinde yoruma bırakılmaması açısından mevzuatta yapılacak olan düzenlemeler ile daha sağlıklı bir şekilde işlemlerin yürütüleceğinden konunun ince eleyip sık dokumanın muhakkak gerekli olduğu düşününcesindeyim.

Kaynaklar

- Gümrük Kanunu
- Gümrük Yönetmeliği
- Tebliğler
- Genelgeler
- Tasarruflu yazılar

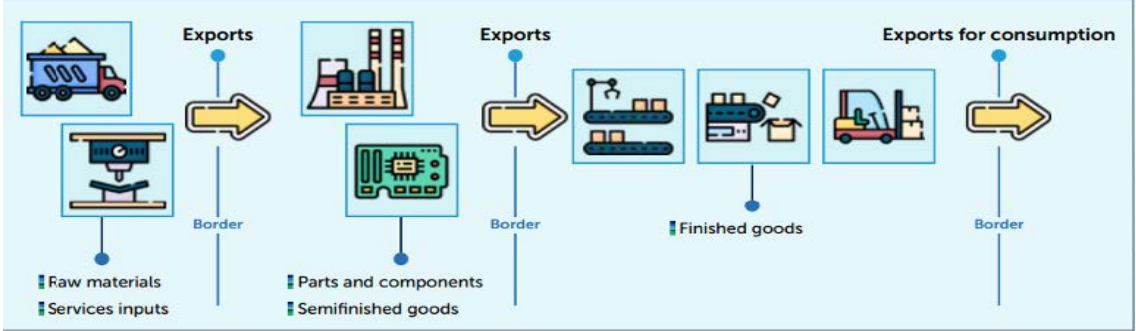

Sercan BAHADIR*

TÜRKİYE'DE BÜYÜME YAKALAMAK İÇİN KÜRESEL DEĞER ZİNCİRİNDEN NASIL YARARLANILIR?

Zor bir yılı geride bırakıyoruz. Ticaret savaşları ile başlayan ve tedarik zincirlerini etkileyen olumsuzluklar, küresel salgın ile birlikte maalesef son 10 yılın en üst düzeyine ulaştı. İlk etapta bir talep krizi olarak öne çıkan küresel salgın daha sonra tedarik ve üretim krizi olarak karşımıza çıkar hale geldi. Bu da maalesef parasallaşma ile birlikte enflasyonun tüm dünyada yükselişine neden oldu. Bu noktada, ülkelerin küresel salgın öncesine dönmelerinin çok kolay olamayacağı anlaşılıyor. Bu da bizi ülkelerin küresel değer zincirinden yararlanarak büyümek zorunda kalacağı sonucuna götürüyor.

A global value chain breaks up the production process across countries. Firms specialize in a specific task and do not produce the whole product.

Bu konular tedarik zinciri dünyasında tartışılırken Dünya Bankası, küresel ekonomik yapının temel bir parçası haline gelen Küresel Değer Zincirlerinin (KDZ) Türkiye'nin büyümesine etkisini değerlendirmek üzere, Mart 2022'de "Türkiye'de Büyüme için Küresel Değer Zincirlerinden Yararlanmak" başlıklı bir rapor hazırladı. Biz de bu konuyu Türkiye Sanayi Ve İş Adamları Derneği (TUSİAD) Küresel Tedarik Zincirleri Alt Çalışma Grubunun bir etkinliğinde hem Dünya Bankası yetkilileri hem de TUSİAD temsilcileri ile birlikte bir değerlendirdik. Çalışmanın tüm detayına ve rapora Dünya Bankası'nın internet sitesinden (www.worldbank.org/tr) erişmek mümkün.

"Küresel Değer Zincirleri" Kavramı Nedir?

"Küresel değer zincirleri", ekonominin küreselleşmesi ile ortaya çıkan bir kavram olarak karşımıza çıkıyor. Küreselleşme ile birlikte, şirketlerin en ucuz maliyet ile üretme amacı yapısal olarak bir değişime uğruyor. Sonuçta sınır ötesi üretime dayalı yeni bir uluslararası üretim organizasyonu modelini ortaya çıkaran Küresel değer zincirleri, küresel ekonomik yapının temel bir parçası haline geliyor ve ülkelerin dış talebe erişim sağlamaları ve işletmeler arası verimlilik artışları yoluyla gelişmelerine yönelik fırsatlar sunuyor. İşte ülkelerin ilgisini çeken kısım da bu.

İlgili süreci hızlandıran çok önemli bir etkenlerden birisi de ulaştırma, taşımacılık, lojistik olanaklarındaki ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerdir. Söz konusu gelişmeler ticaret maliyetlerinde önemli bir

azalmaya yol açmış ve üretimin parçalanmasının giderek arttığı son dönemde firmaların üretim stratejilerini yeniden biçimlendirmesini kolaylaştırmış durumda. Bu gelişmelere bağlı olarak üretime ilişkin aşamaların mekânsal olarak birbirine yakın olması (coğrafi merkezileşme) ihtiyacı bir zorunluluk olmaktan çıkıyor. Böylece üretim aşamalarındaki coğrafi ayrılma ile her bir aşama, maliyetlerin en düşük olduğu coğrafi mekânlara kaydırılıyor.

Çalışmanın Temel Bulguları

Çalışma; gerçekleştirilen ekonomik reformların doğrudan yabancı yatırımların (DYY) yolunu açması, küresel değer zincirlerinin (KDZ) genişlemesi ve verimliliğin artması ile birlikte Türkiye'nin 2000'li yıllarda olağanüstü bir büyüme performansı gerçekleştirdiğine işaret ediyor.

2001 ile 2017 yılları arasında, ülkede kişi başına düşen gelirin reel bazda iki katına, cari dolar bazında ise üç katına çıktığına ve 2000'li yılların başlarında alt orta gelirli (AOG) ülke sınıfında iken, 2014 itibarıyla neredeyse üst gelirli ülke statüsüne ulaşacak bir dönüşüm yaşadığına vurgu yapıyor.

Bu büyüme deneyiminde, artan doğrudan yabancı yatırımların ve ihracatın yanı sıra küresel değer zincirleri ile entegrasyon da kilit bir rol oynadığı ve OECD verilerinin söz konusu dönemde ihracatın sadece artış kaydetmediği, aynı zamanda küresel değer zincirlerinin giderek daha büyük bir parçasını oluşturduğunu gösterdiği vurgulanıyor. Bu bakış

açısı ile raporda yer alan temel bulgular kısaca şöyle sıralanabilir:

- Küresel değer zincirlerine katılımdaki artış, ihracattan elde edilen katma değerdeki artışla paralel bir şekilde ilerlemiştir. Ancak Türkiye'nin küresel değer zincirlerine katılımı nispeten düşük düzeyde kalmıştır, ürünlerinin sofistikasyon düzeyi (teknoloji katma değeri) düşüktür ve yenilikçilik kazanımları sınırlıdır.
- Türkiye'deki KDZ ihracatçıları oldukça verimli ve büyük işverenlerdir; her biri ortalama yerli şirketlere göre dört kat daha fazla işçi çalıştırmaktadır ve iki kat daha verimlidir. Yerli küresel değer zincirleri genişlemiştir ancak verimlilik artışları sağlamak için KDZ tedarikçilerinin elde edebileceği daha fazla başarı bulunmaktadır.
- Türkiye ihracat ve KDZ için yüksek bir potansiyele sahiptir. İhracat miktarı büyük olsa da halen potansiyelin yüzde 50 altındadır ve yüksek teknoloji ürünleri ve KDZ'ler özellikle umut vericidir.
- KDZ artışını kolaylaştırmak için, Türkiye'nin küresel olarak piyasa erişimini iyileştirmesi ve özellikle hizmet ticaretinin önündeki engelleri azaltarak AB gibi büyük ortaklarla ekonomik entegrasyonu derinleştirmesi gerekmektedir.
- Genellikle KDZ bağlantılı doğrudan yabancı yatırımların sonucunda ortaya çıkan lider şirketler, KDZ katılımını ve verimliliği artıran şirket ilişkilerini artırmada kilit rol oynarlar. Ancak DYY, bu etkileri yaygınlaştırmak için gereken seviyelerin çok altındadır.
- Ekonomik ve regülatif istikrarın sağlanması ve işletmelere yönelik kararlı ve istişareye dayalı bir yaklaşım, doğrudan yabancı yatırımları ve diğer KDZ bağlantılı yatırımları artırabilir ve küresel değer zincirlerini geliştirici etkileri yaygınlaştırabilir.
- Küresel değer zincirleri yurt içine de uzanırlar ve daha fazla istihdam yaratarak yerli şirketlerin verimliliğini yükseltirler. Ancak piyasa aksaklıkları ve insan sermayesindeki eksiklikler şirketlerin KDZ'lere katılma yeteneklerini kısıtlar.

- Bu hususta, piyasa bilgilerinin sağlanması, şirket yeteneklerinin geliştirilmesine destek sağlanması, işgücünün geliştirilmesi ve finansmana erişim çerçevelerinin iyileştirilmesi gibi kamu politikaları yardımcı olabilir. Ancak ithalat engelleri, yerleştirme çabaları ve teşvikler gibi piyasa bozucu önlemler, Türkiye'nin değer zincirinde yükseldiği bir süreçte daha az etkili önlemlerdir ve bunlar büyümeye zarar verici sonuçlar bile doğurabilirler.
- Giderek artan sayıdaki coğrafi bölgede, küresel değer zincirlerinin büyümesi ile istihdam sonuçlarının iyileşmesi arasında bir ilişki bulunmuştur. Ancak faaliyet halen büyük merkezlerde yoğunlaşmaktadır ve kadınlar yetersiz temsil edilmektedir; bunlar potansiyelin tam olarak kullanılmasını engellemektedir.
- Türkiye'nin KDZ'lerinden bazıları büyük bir karbon ayak izine sahiptir ve bu durum çevresel ve ekonomik riskler oluşturmaktadır.
- Daha az gelişmiş coğrafi bölgelerde ekonomik altyapının ve işgücü becerilerinin iyileştirilmesi, kadın istihdamının önündeki kısıtların ortadan kaldırılması ve yeşil dönüşümün desteklenmesi, KDZ'lerin sosyal faydalarını daha da arttıracaktır.

Ne Yapılmalı?

Küresel değer zinciri içinde yer alarak ve üretime daha fazla katkı sağlayarak dünya dış ticaretinden daha fazla pay almamız gerekiyor. Dünya Bankası'nın çalışmasının ortaya koyduğu en önemli sonuç, küresel değer zincirlerine katılımdaki artışın, ihracattan elde edilen katma değerdeki artışla paralel bir şekilde ilerlemesi gibi duruyor. Bunun anlamı, üretim aşamalarının çeşitlendiği bir dünyada küresel değer zinciri içinde ülke olarak alacağımız her rolün hem üretim hem de ihracatımızı olumlu etkilemesidir. Bu da en önemli ticaret ortağımız olan AB ile olan ilişkilerimizin daha da gelişmesine bağlı. Çünkü dünyada korumacılığın artması (özellikle AB'nin ticari rakipler ile yaşadıkları), tedarik zincirinde yaşanan sorunlar ve AB ile coğrafi avantajımız gibi nedenler ile karşılıklı olarak ekonomik olarak iş birliğinin artmasına neden oluyor. Bu noktada da AB ile en başta gümrük birliğinin güncellenmesi ve karşılıklı sorunların iki eşit taraf olacak şekilde görüşülmeye başlanması gerekiyor.

MİNERAL YAĞLAR İÇİN KATKILAR

Eyüp KARACA*

*Kimyager

Dr. M. Hikmet ÖZKAN**

**Petrol Birim Sorumlusu

Dr. Muharrem YILMAZ***

***Laboratuvar Müdürü

Özet

Bu çalışmada, mineral yağ bazlı yakıt veya yağlama yağlarına eklenen katkı maddelerinin, yağın kullanım amacına ve/veya kullanım yerine göre genel bir sınıflandırılması incelenmiştir. Katkı maddeleri, yakıt ve yağlara, istenen bazı özellikleri kazandırarak mevcut özellikleri geliştirmek, kendisinden gelen istenmeyen özelliklerini minimuma indirmek veya uzaklaştırmak amacıyla eklenen ve bu yolla elde edilen yakıt-yağlayıcıların kimyasal yapısının ve fiziksel özelliklerinin, üründen istenilen seviyelere gelmesini sağlayan kimyasal maddelerdir. Yağın performansını artırmak için eklenen katkı maddeleri, viskozite düzenleme, sürtünmeyi azaltma, aşınmayı önleme, film meydana getirme, oksidasyonu önleme, köpüklenmeyi önleme paslanmayı önleme, korozyonu önleme, çökelmeyi önleme vb. gibi önemli işlevleri bulunmaktadır. Katkı maddeleri, yağlama yağlarının performans özelliklerini iyileştirirken aynı zamanda motorların ve endüstriyel makinelerin performanslarının geliştirilmesine de katkıda bulunmaktadır. Genel olarak katkılar yağın kullanım amacına ve kullanım yerine göre birkaç katkı maddesinden onlarcasına kadar içerebilirken, ekleme oranı birkaç ppm'den yüzde boyutlarına kadar değişmektedir.

Abstract

In this study, the classification of additives added to mineral oil-based fuels or lubricating oils according to the intended use and/or place of use of the oil was examined. Additives are chemical substances that are added to fuels and lubricants in order to improve the existing properties by giving them some desired properties, to minimize or remove their undesirable properties arising from the structure, and to ensure that the chemical structure and physical properties of the fuel-lubricants obtained in this way reach the desired levels. Additives added to improve oil performance have important functions such as viscosity regulation, friction reduction, wear prevention, film formation, oxidation prevention, foaming prevention, rust prevention, corrosion prevention, precipitation prevention, etc. In addition to improving the performance characteristics of lubricating oils, additives also contribute to improving the performance of engines and industrial machinery. In general, the number of additives can be several or dozens, depending on the intended use of the oil and the place of use, and their proportion in the oil varies from a few ppm to percentages.

Giriş

Katkı maddeleri, son kullanıma hazır yağlara belirli özellikler kazandırmak için yağlama yağlarına eklenen kimyasal bileşiklerdir. Katkı maddeleri, yağlayıcıya yeni ve yararlı özellikler kazandırmak, mevcut özelliklerini geliştirmek, hizmet ömrü boyunca üründe meydana gelen istenmeyen değişikliklerin oranını azaltmak için kullanılmaktadır. Katkı maddeleri, yağlama yağlarının performans özelliklerini iyileştirmede, motorların ve endüstriyel makinelerin performanslarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Katkı maddelerinin sağladığı yeni özellikler otomobil motorları, otomatik şanzımanlar, dişliler, demiryolu ve deniz dizel motorları, yüksek hızlı gaz ve buhar türbinleri ve endüstriyel işleme makineleri vs. ekipmanların geliştirilmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur [1].

Yağlama yağları için katkı maddeleri ilk olarak 1920'lerde kullanılmış ve kullanımlar günümüzde önemli ölçüde artış göstermiştir. Günümüzde, hemen hemen tüm yağlama yağı türleri en az bir katkı maddesi ve bazı yağlar birkaç farklı türde katkı maddesi içermektedir. Kullanılan katkı maddeleri miktarı eser miktarda (ppm seviyelerinde) olabileceği gibi, makro seviyelerde (yüzde 30 ve üzeri) eklenebilmektedir.

A. Günümüzde kullanılan katkı maddeleri, kullanım amacına göre aşağıda sınıflandırılmıştır.

1. Aşınma Ve Korozyon Önleyici Katkı Maddeleri:

Yakıt ve yağlarda; yanma odalarında veya fırın bacalarındaki istenmeyen döküntü ve birikintilerini

(örn; kül, karbon karası) azaltan veya önleyen, ısıyı ileten yapılarda veya bacalarda uçucu ürünlerin (örn; SO₂ ve SO₃) sebep olacağı korozyonu azaltan katkılarıdır [2].

Yağ oksidasyonu sonucu oluşan hidroperoksitler ve serbest radikaller gibi yakıt yanmasının yan ürünleri, yağlayıcıya geçerek okside ürünleri oluşturur. Yağlayıcıdan bu katkılar ısı ve oksidatif bozunma sonucu oluşan istenmeyen ürünleri uzaklaştırmaktadır [3]. Yağ katkıları korozif maddelerin metalik yüzeylere temasını kesecek şekilde olmalıdır. Korozyon önleyici olarak aktif sülfür, fosfor veya nitrojen içeren organik bileşikler, organik sülfidler, metal tuzları, fosforik asit ve sülfürlenmiş mumlar, bazik silikatlar, nitritler ve molekül ağırlıkları düşük bazik aminler, hidroksilamin gibi bileşiklerden oluşmaktadır [4]. İmidazolinden türetilen genellikle amino-tipi maddeler de kullanılabilir [2].

2. Akma Noktası Düşürücü Katkı Maddeleri

Yağlarda/yakıtlarda akış özelliklerini kaybetmeye başladıkları sıcaklık akma noktası olarak adlandırılmaktadır. Örn; Motorinin akma noktası çalışma esnasında donmayı engelleyecek düzeyde olmalı ve akma kabiliyetini kaybettirmemelidir [5]. Bunlar, yağlarda düşük sıcaklıklarda agregasyonu önlemektedir. Bu müstahzarlar etilen polimerleri, vinil esterleri ve eterleri veya akrilik esterleri esaslı olabilmektedir [2]. Bir yağlayıcının düşük sıcaklıkta akma kabiliyeti, soğuk hava koşullarında motorların ve motor ekipmanlarının rahat çalışması için önemlidir [6].

3. Oksitlenmeyi Önleyici Katkı Maddeleri

Oksidasyon inhibitörleri, deterjanlar ve dispersanlar (dağıtıcı), stabilizatörler ve tortu (deposit) önleyen maddeler olarak adlandırılan genel katkı maddeleri sınıfını oluşturmaktadır. Bu katkı maddeleri, yağlayıcının oksidatif bozulmasını engellemenin yanında yağda bulunan ürünlerin

dağılmasını sağlayarak tortu oluşumunu kontrol etmek için tasarlanmıştır. Oksidasyon inhibitörleri oksidasyon mekanizmasını durdurmaktadır [3]. Kükürt vs. gibi elementler oksidasyona sahip asitler oluşturduğundan mümkün olduğunca yağlarda düşük oranda olmalıdır [5]. Yağlarda oksitlenmeyi önleyen ve yağlarda raf ömrünü uzatan modifiye edilmiş aromatik bileşikler içeren katkı maddeleri kullanılmaktadır. Bunlar, genellikle fenolik veya amino bileşikleridir. (fenolik esaslı ürünler (örn; dimetil-tert-bütilfenol) ve alkil p-fenilendiaminler gibi aromatik aminlerin türevleri gibi) [2]. Kalsiyum veya baryumun organik tuzları, (sülfonatları), aminler veya alkilsüksinik asitler esaslı oksidasyon önleyici katkıları da bulunmaktadır.

4. Dispersan Ve Deterjan Katkı Maddeleri

Dispersanlar ve deterjanlar, mineral yağların homojen dağılmasını ve karışmasını sağlayan kimyasal katkılarıdır. Deterjanlar, genellikle karbonat formunda bulunmakla birlikte, organik asitlerin metal tuzlarını da içermektedir. Dispersanlar metal içermez ve deterjanlardan daha yüksek moleküler ağırlıklara sahiptir. Deterjanlar, asitleri nötralize ederek tuzları oluşturan bazları içermektedir. Sabun olarak da adlandırılan deterjanın organik kısmı, tuzları yağlayıcıda dağıtmak için tuzlarla birleşme yeteneğine sahiptir. Deterjanlar, moleküler ağırlıklarının düşük olması nedeniyle dağıtıcılar kadar etkili değildir. Deterjan ve dağıtıcılardaki sabun ayrıca alkol, aldehitler ve reçineli oksijenatlar gibi asidik olmayan oksijenli ürünleri dağıtma yeteneğine de sahiptir [3]. Dispersan ve deterjanlar, üretilen yağlayıcı katkı maddelerinin toplam hacminin yaklaşık %45 ile %50'sini oluşturur.

Deterjanlar da iyi bir yağ çözünürlüğü sağlamak için uygun sayıda karbon atomuna sahip yüzey aktif bir polar grup ve bir oleofilik hidrokarbon grubu içermektedir. Sülfonat, fenat ve karboksilat,

deterjan moleküllerinde bulunan yaygın polar gruplardandır. Bununla birlikte, bazen salisilat ve tiyofosfonat fonksiyonel grupları içeren katkı maddeleri de kullanılmaktadır. Deterjanlar organik asitlerin metal tuzlarıdır. Normalde bu bileşikleri sentezlemek için kullanılan asitler arasında alkilbensülfonik asitler ve alkilnaftalinsülfonik asitler gibi arilsülfonik asitler; alkilfenoller; karboksilik yağ asitler, naftenik asitler ve petrol oksidatları gibi karboksilik asitler; ve alkenilfosfonik ve alkeniltiofosfonik asitler, farklı asit türlerinin bir karışımı da kullanılmaktadır [3].

5. Viskozite İndeksi Geliştirici Katkı Maddeleri

Bu tür ürünler genel olarak akışkanlığı artırıcı müstahzarlardır. Bunlar, polimetakrilatlar, polibütenler, polialkilstirenler gibi polimerler esaslı maddelerdir [2]. Bu katkılar; düşük sıcaklıklarda yağın viskozitesinde minimum, yüksek sıcaklıklarda maksimum bir artış sağlamayı amaçlamaktadır. Sıcaklıktan çok etkilenmeyen film oluşturarak daha kıvamlı bir hal alması sağlanmaktadır. Bu katkı maddeleri uzun zincirli yüksek molekül ağırlıklı polimerlerdir. Örnek olarak; polimerize edilmiş olefinler veya izoolefinler, butil polimerler, selüloz esterleri, hidrojenli kauçuk gibi bileşiklerden meydana gelmektedir [7].

6. Köpük Önleyici Katkı Maddeleri

Yağlarının içerisine giren havanın kolayca ayrılmasını ve yağlarının köpürmemesini sağlayan ve silisyum kopolimer vb. bileşikleri içeren katkı maddeleridir. Bunlar, genellikle silikon esaslıdır [2].

7. Vuruntuyu Önleyici Müstahzarlar

Yakıtların erken ateşlemeye karşı dirençlerini artırma ve vuruntuyu önleme etkisine sahiptir, benzin'e katılan katkılardandır. Genellikle, tetraetil-kurşun ve tetrametil-kurşun esaslı olup örn; 1,2-dibrometan veya monoklornaftalen de

içerebilirler [2].

8. Donmayı Önleyici Müstahzarlar

Bunlar, yakıt sistemindeki donmayı/buzlanmayı önlemek için ilave edilen müstahzarlardır. Yakıt sistemlerindeki buzlanmayı önlemek için yakıtta ilave edilen, çoğunlukla alkol (örn; propan-2-ol veya izopropil alkol) esaslı ürünlerdir [2].

9. Yüksek Basınç Katkı Müstahzarları

Kullanım yerine göre yüksek yük-taşıma kapasitesini arttırmak için kullanılmaktadır [8]. Bunlar, çinko organo ditiyofosfatlar, sülfürlü yağlar, klorlu hidrokarbonlar, aromatik fosfatlar ve tiyofosfatlar esaslıdır [2].

10. Setan sayısını geliştiren müstahzarlar.

Setan sayısı; yakıtın tutuşma kalitesini göstermektedir, setan sayısının yükselmesi ile daha kolay tutuşma özelliği kazanmaktadır. Setan sayısı geliştiren katkı maddeleri yakıt motorunun yanmasını düzelterek gürültü ve isin azaltılmasında önemli rol oynamaktadır [8]. Yakıtlarda kullanılan bu katkılara örnek olarak alkil nitrat ve alkil nitrit verilebilir [2].

11. Sürtünmeyi Azaltma Amaçlı Katılan Katkılar

Yağlayıcı parçalarda yüzeyde sürtünmesini azaltmak için yağlayıcılara eklenen katkı maddeleridir. Metal yüzeyler için yüksek afiniteye sahip ve uzun alkil zincirlerine sahip polar kimyasal bileşiklerdir (uzun zincirli yağ asitleri, bunların türevleri ve molibden bileşikleri) [2]

B. Yağlara ve yakıtlara eklenen katkı maddelerinin kullanım yerine göre sınıflandırılması aşağıda incelenmiştir.

1. Benzin İçin Kullanılan Katkılar

Bunlar vuruntuyu önleyici, renklendirici,

buzlanmayı/donmayı önleyici maddeler, boyalar/markeler, oksidasyon inhibitörleri (antioksidanlar), korozyon inhibitörleri, elektriksel iletkenlik düzenleyiciler, deterjanlar vb. maddelerdir [9].

Benzinin performansını iyileştirmek için ve motorun düzgün çalışmasına ve emisyon kontrolünün sürekliliğini sağlamaya yardımcı olmak için katkı maddeleri kullanılmaktadır [10].

Vuruntu önleyiciler; Tetraetilkurşun (TEL), Metilsiklopentadienil mangan trikarbonil (MMT), ferrosen, dimetil metilfosfonat, tolüen, izooktan, triptan vs.

Oksitlenmeyi önleyiciler (antioksidanlar): Bütilenmiş hidroksitoluen (BHT), 2,4-Dimetil-6-tert-bütilfenol, 2,6-Di-tert-bütilfenol (2,6-DTBP), p-Fenilendiamin, N,N'-Di-2-bütil-1,4-fenilendiamin,etilendiamin vs.

Yakıt sisteminde buzlanmayı önleyiciler: İzopropil alkol, Dietilen glikol monometil eter gibi maddelerdir.

Etanol, benzinle karıştırılmak üzere harmanlama bileşeni olarak kullanılmakta, benzinde etanol Avrupa mevzuatının ve ulusal mevzuatın gerektirmesi hâlinde denatüre edici madde olarak ilave edilebilmektedir. Etanol ve diğer oksijenli bileşiklerin ilavesine ilgili standardında ve yasal mevzuatta belirtilen oranları geçmemek üzere izin verilmektedir (Metanol, etanol, izopropil alkol, izobütil alkol, tersiyer-bütil alkol, eterler veya daha fazla C atomlu diğer oksijenli bileşikler gibi) [10].

Türkiye’de etanolla harmanlama için belirtilen limit EPDK tarafından belirlenmektedir. 31796 sayılı ve 1 Nisan 2022 tarihli Benzin Türlerine Etanol Harmanlanması Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ uyarınca “GEÇİCİ MADDE 2- (1) Bu Tebliğin 5 inci

maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında yer alan %3 (V/V) oranındaki harmanlama yükümlülüğü, 2022 yılı için %2 (V/V) olarak uygulanır.” olarak belirlenmiştir.

Yakıt kaçakçılığını önlemek üzere boyar madde ve işaretleyiciler (markerler) kullanılmaktadır. Yakıtlarda kaçakçılığı takip etmek amacıyla ülkemizde ULUSAL MARKER’lar TÜBİTAK UME tarafından hazırlanmaktadır [11].

Boyar madde: Vuruntu önleyici olarak kullanılan tetraetil kurşun miktarlarına göre her tip için farklı renkte boyar madde ilave edilmektedir [9].

2. Jet Yakıtı İçin Kullanılan Katkıları

Antioksidanlar olarak çeşitli bütil fenoller, metal deaktivatör olarak N,N-disalisiliden-1,2-propan diamin, yakıt sistemi buzlanma önleyici olarak dietilen glikol monometil eter kullanılmaktadır. Elektrik iletkenliği iyileştirici olarak AvGuard SDAK, Stadis 450L, sızıntı algılama katkısı olarak Tracer A (LDTA-A)N, biyosidal katkı olarak Biobor JFQ, Kathon FP1.5R, korozyon önleyici/yağlama iyileştirici katkı olarak; HiTEC 580T, Innospec DCI-4AU, Nalco 5403 kullanılabilmektedir [12].

3. Motorin İçin Katkıları

Motorinin performans kalitesini iyileştirmek için katkı maddeleri katılmaktadır. Motorun düzgün çalışmasına ve emisyon kontrolünü sürdürme amacıyla zararlı yan etkileri bulunmayan katkı maddelerinin uygun miktarlarda katılmasına izin verilmektedir. Metilsiklopentadienil mangan trikarbonil (MMT) yakıtta yanmayı arttırma ve oktan arttırma amacıyla kullanılmaktadır. Motorinde katkı olarak; boya ve marker kullanılmasına da izin verilmektedir. YAME (Yağ asidi metil ester)’inin katılmasına standartta belirtilen ölçülerde katılmasına izin verilmektedir. YAME’nin kararlılığını arttırmak amacıyla oksidasyon önleyici olarak 2,6-di-tert-bütil-4-hidroksi tolüen (BHT, IUPAC

tarafından 2,6-bis(1,1-dimetiletıl)-4- metılfenol olarak adlandırılmıştır) gibi antioksidanların katılmasına izin verilmektedir [13].

4. Damıtık Denizcilik Yakıtı İçin Katkılar

Yakıt, petrolün artılmasından türetilen hidrokarbonların homojen bir karışımı olmalıdır. Denizcilik yakıtı uygulamalarında kullanımını kabul edilemez hâle getirecek herhangi bir madde içermemelidir. Yakıt, “eser” seviyelerdeki EN 14214’e veya ASTM D6751’e uygun yağ asidi metil esterleri (YAME) dışında biyolojik kökenli madde içermemelidir [14]. Damıtık yakıtları üretmek için uygulanan rafineri süreçleri, sınırlı oksidasyon kararlılığına sahip ürünlerin üretilmesine yol açabilir. Buna ilave olarak, günümüzün denizcilik yakıtı dışındaki damıtık yakıtları, önemli miktarda yakıtın oksidasyon kararlılığını etkileyebilecek YAME’ler gibi biyolojik kökenli ürünler içerebilmektedir.

Kullanılmış motor yağlarından oluşan kullanılmış yağlama yağları (ULO), dünyanın bazı bölgelerinde denizcilikte kullanılan yakıtlara ilâve edilmektedir. Bu tür yağlar önemli miktarlarda deterjan ve aşınmayı önleyici katkı maddeleri içerir. Deterjan katkı maddeleri başlıca kalsiyum esaslıdır. Aşınmayı önleyici katkı maddeler genellikle çinko-fosfor bileşiklerinden oluşurken, bazıları çinko içermez.

5. Yağlama Yağları İçin Kullanılan Katkılar

Yağlama yağları 2022 İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveline göre;

1. Motor yağları, kompresör yağlama yağları, türbin yağlama yağları
2. Hidrolik yağları
3. Beyaz yağlar, sıvı parafin
4. Dişli yağları ve redüktör yağları
5. Metal işlemeye mahsus bileşikler, kalıp çıkarma yağları, aşınmayı önleyici yağlar

6. Elektrik izolasyonuna mahsus yağlar ve

7. Baz yağları

şeklinde sınıflandırılmaktadır.

* Motor yağlarında kullanılan katkılar;

Motordaki alışan parçaların yağlanarak aşınmasını engellemek için katılmaktadır. Bu katkılar; viskozite indeksi geliştirici, köpük önleyici, sürtünmeyi azaltma, aşınma ve korozyonu önleme, akma noktası düşürücü, deterjan/dispersan katkılar katılabilmektedir. Bunlar film meydana getirme, temizleme vb. performans özelliklerini iyileştirmek ve motorlarda meydana gelen oksidasyon, paslanma, korozyon, çökeltme gibi istenmeyen olayları azaltmak ve motor yağının kullanım yerine (tek dereceli, çok dereceli, vs.), kullanım zamanına (yaz, kış) göre uygun özellikleri sağlamak için katılmaktadır [15].

* Kompresör yağlarında kullanılan katkılar;

Kompresör yağı hareketli parçaların yağlanarak aşınmasını önleme amaçlı kullanılabilir. Madeni yağ esaslı, ester esaslı, polialfaolefin esaslı olarak hazırlanabilir. Kompresör yağları bağdaşık (homojen) olmalı, gözle görülebilir su, tortu ve yabancı madde içermemeli ve viskoziteleri standartta belirtilen aralıklara uygun olmalıdır [16].

* Türbin yağlarında kullanılan katkılar;

Türbinler, hidrolik sistemler, dişli kutuları ve kavramalar gibi yağlanması gereken karmaşık yardımcı sistemler içermektedir. Bu yağlar; madeni yağ esaslı, yüksek sıcaklıklarda çalışan gaz türbinlerde kullanılan ester ve polialfaolefin tipi yapay (sentetik) yağlama yağ, hidrolik türbinlerde kullanılan çevresel yönden kabul edilebilir ester, polialfaolefin tipi yapay yağlama yağları ve ateşe dayanıklı fosfat esteri tip yağlama yağları kullanılmaktadır [17]. Türbin yağları ortam sıcaklığında görünür ışık altında

muayene edildiğinde, berrak ve parlak olmalı, gözle görülebilir parçacık hâlinde maddeler ihtiva etmemelidir. Türbin yağları viskozite indeksi arttırıcı katıklar ihtiva etmemelidir.

Türbin yağları kendi içinde standardında belirtildiği üzere 9'a ayrılmakta ve çeşidine göre katkı maddeleri değişmektedir.

1. TSE ve TGE tipi türbin yağları: Dişli sistemlerinin yağlanması için kullanılmakta ve aşırı basınca dayanım katıkları içermektedir.
2. TGB ve TGSB tipi türbin yağları: Uygun antioksidan ve korozyon önleyici katıklar ihtiva eden madenî veya sentetik baz yağlardır ve yüksek sıcaklıklara dayanıma ve yüksek ısı kararlılığına sahiptir.
3. TGF ve TGSF tipi türbin yağları: Gerekli yük taşıma kapasitesine sahip olmaları için anti oksidan, korozyon önleyici katıklar ve ayrıca aşırı basınca dayanım özelliği kazandırıcı katıklar ilâve edilmiş madenî veya sentetik baz yağlardır ve yüksek sıcaklıklara dayanıma ve yüksek ısı kararlılığına sahiptir.
4. TGCH tipi türbin yağları: Uygun antioksidan ve korozyon önleyici katıklar kullanılarak polialfaolefin tipi sentetik baz yağlardan elde edilmektedir ve yüksek sıcaklıklara dayanıma, oksidasyon kararlılığına ve yüksek ısı kararlılığına sahiptir.
5. TGCE tipi türbin yağları: uygun antioksidan ve korozyon önleyici katıklar kullanılarak ester esaslı sentetik baz yağlardan elde edilmektedir. Bu yağların, uçak motorlarından modifiye edilmiş gaz türbinlerinde yüksek sıcaklıklarda kullanılması amaçlanmaktadır.
6. THA ve THE tipi türbin yağları: türbin ilk çalıştırıldığında sınır veya geçiş yağlama rejiminde çalışan yataklarda (normal ve döner

tip) kullanılan, uygun antioksidan ve korozyon önleyici katıklar ihtiva eden madenî yağlar (THA) ve bu katıklara ilâve olarak aşırı basınç katığı içeren madenî yağlardır.

7. THCH tipi türbin yağları: Uygun katkı maddeleri (viskozite indeksi arttırıcılar hariç) ilâvesiyle polialfaolefin tipi sentetik baz yağlardan ve benzeri hidrokarbonlardan elde edilir.
8. THCE tipi türbin yağları: uygun katkı maddeleri (viskozite indeksi arttırıcılar hariç) ilâvesiyle sentetik esterlerden elde edilir.
9. TSD ve TGD tipi türbin yağları: uygun katkı maddeleri ilâvesiyle fosfat esterlerinden elde edilir. Bu yağların, ateşe dayanıklı uygulamalarda kullanımı amaçlanır.

* Hidrolik yağlarında kullanılan katıklar;

Enerji ve güç iletimi sağlayan hidrolik sistemler için geliştirilmiştir. Hidrolik yağlar kullanım alanına göre katkısız olabildiği gibi çeşitli katıklar içerebilmektedir, ilgili standartta katıklar ve çeşitleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

1. Tip HH: Katkısız mineral yağlardan oluşmaktadır.
2. Tip HL mineral yağ esaslı hidrolik sistem yağları, paslanmayı önleme ve oksidasyona karşı direnç özellikleri geliştirilmiş Tip HH mineral yağ esaslı hidrolik sistem yağlarıdır.
3. Tip HM mineral yağ esaslı hidrolik sistem yağları, aşınmayı önleme ve süzülebilme özellikleri geliştirilmiş Tip HL mineral yağ esaslı hidrolik sistem yağlarıdır.
4. Tip HV mineral yağ esaslı hidrolik sistem yağları, viskozite/sıcaklık özellikleri geliştirilmiş Tip HM mineral yağ esaslı hidrolik sistem yağlarıdır.

5. Tip HG mineral yağ esaslı hidrolik sistem yağları, yapışmama/kayma özellikleri geliştirilmiş Tip HM mineral yağ esaslı hidrolik sistem yağlarıdır [18].

* Beyaz yağlar (sıvı parafin) yağlarda kullanılan katkıları;

Petrol esaslı veya sentetik baz yağlardan çeşitli yöntemlerle işleme tabi tutularak elde edilen, aromatik bileşiklerden arındırılmış, ağırlıklı olarak parafinik yapıdaki doymuş sıvı hidrokarbonlardan oluşan katkıdan arındırılmış yağlardır. Beyaz yağlar renksiz, şeffaf, berrak, sıvı halde olmalı ve gün ışığında herhangi bir floresan ışımaya yapmamalıdır. Beyaz yağlar ayrıca homojen olmalı, gözle görülebilir su, tortu ve herhangi bir yabancı madde içermemelidir [19].

* Dişli Yağlarda kullanılan katkıları;

Hareketli parçalarda aşınmayı önleme amaçlı yağlama amacıyla tasarlanan yağlardır. Katkıları, TSE standardında belirtildiği üzere kullanım yerine ve sınıflandırma çeşidine göre değişmektedir [20].

1. CKB türü kapalı sistem dişli yağları; oksitlenme kararlılığını arttıran, korozyonu önleme (demir esaslı ve demir içermeyen metaller) ve köpürmeyi önleme özelliklerine sahip katkıları içermektedir.
2. CKC türü kapalı sistem dişli yağları; aşırı basınç ve aşınmayı önleme özellikleri artırılmış CKB türü mineral yağlara katılan katkı maddeleri içermektedir.
3. CKC türü kapalı sistem dişli yağları; yüksek sıcaklıklarda kullanıma imkân sağlamak için ısı/oksidlenme kararlılığı özellikleri artırılmış CKC türü mineral yağlara katılan katkı maddeleri içermektedir.
4. CKSMP türü kapalı sistem dişli yağları; ısı ve oksitlenme kararlılığı, korozyona karşı koruma

(demir ve demir dışı metaller), aşırı basınç ve özellikle mikro karıncalanmaya ve düşük hızda aşınmaya karşı aşınmayı önleme özellikleri artırılmış mineral, yarı yapay ve yapay yağlar'a katılan katkı maddeleri içermektedir.

5. CKE türü kapalı sistem dişli yağları; düşük sürtünme katsayısını sağlayan CKB türü yağlar'a katılan katkı maddeleri içermektedir.
6. CKTG türü kapalı sistem dişli yağları; trigliserit veya trigliserit türevleri esaslı dişli yağlarında katkı olarak oksitlenme kararlılığını, korozyona karşı koruma (demir ve demir dışı metaller) ve aşırı basınç özelliklerini artıran katkı maddeleri içermektedir.
7. CKES türü kapalı sistem dişli yağları; yapay ester esaslı dişli yağlarında oksitlenme kararlılığını, korozyona karşı koruma (demir ve demir dışı metaller), aşırı basınç ve aşınmayı önleme özelliklerini artıran katkı maddeleri içermektedir.
8. CKPG türü kapalı sistem dişli yağları; poligliserol esaslı olup oksitlenme kararlılığını, korozyona karşı koruma (demir ve demir dışı metaller), aşırı basınç ve aşınmayı önleme özelliklerini artıran katkı maddeleri içermektedir.
9. CKPR türü kapalı sistem dişli yağları; oksitlenme kararlılığı, korozyona karşı koruma (demir ve demir dışı metaller), aşırı basınç ve aşınmayı önleme özellikleri artırılmış polialfaolefin esaslı, ilgili hidrokarbonlardan veya ana bileşeni, değişik oranlarda diğer tür baz yağlar (hidrokarbonlarla ve esterlerle karışabilir poligliseroller) ile birlikte mineral beyaz yağlardan oluşan dişli yağlarındandır.
10. CSPG türü kapalı sistem dişli yağları; poligliserol esaslı düşük ve yüksek sıcaklıklarda kullanıma uygun; oksitlenme kararlılığını, korozyona karşı koruma (demir ve demir dışı metaller),

aşırı basınç ve aşınmayı önleme özelliklerini artıran katkı maddeleri içermektedir.

11. CSPR türü kapalı sistem dişli yağları; polialfaolefin esaslı düşük ve yüksek sıcaklıklarda kullanıma uygun; oksitlenme kararlılığını, korozyona karşı koruma (demir ve demir dışı metaller), aşırı basınç ve aşınmayı önleme özelliklerini arttıran katkı maddeleri içermektedir.
12. CTPG türü kapalı sistem dişli yağları; düşük ve yüksek sıcaklıklarda kullanıma uygun poliglikol esaslı olup oksitlenme kararlılığını, korozyona karşı koruma (demir ve demir dışı metaller), aşırı basınç ve aşınmayı önleme özelliklerini arttıran katkı maddeleri içermektedir.
13. CTPR türü kapalı sistem dişli yağları; aşırı sıcaklık şartlarında (düşük ve yüksek) kullanıma uygun polialfaolefin esaslı olup oksitlenme kararlılığını, korozyona karşı koruma (demir ve demir dışı metaller), aşırı basınç ve aşınmayı önleme özellikleri arttıran katkı maddeleri içermektedir.

* Metal işleme sıvılarında kullanılan katkıları;

Petrol kökenli malzemeler iki temel işleve sahiptir, biri yağlamaktır diğeri soğutmaktır. Metal işlemleri esnasında açığa çıkan yüksek ısıyı sönmölemek için metal işleme sıvıları kullanılmaktadır. Metal işleme sıvıları su ile emülsifiye olabilmesi için yüzey aktif unsurlar içermektedir. Metal işleme yağları madeni yağların sulu emülsiyonlarına, uygun emülsiyon yapıcılar ve paslanmayı önleyici, antimikrobiyal vb. katkı maddeleri ile karıştırılmasıyla veya sulu çözeltilerinde uygun kimyasal maddelerle karıştırılmasıyla elde edilmektedir. Dolgu maddesi olarak yüksek basınca maruz kalındığında (şekillendirmede, özellikle de sıcak işlemlerde) yağlama özelliğini artırmak için katı yağlayıcılar (grafit, molibden disülfür), metal tuzları, metal

sabunları, metal oksitler vb. katı haldeki katkı maddeleri de katılmaktadır [21], [22].

Sulu olmayan sıvılar: MH susuz sıvıyı göstermektedir. Yağlamanın öncelikli olduğu işlemler için kullanılmaktadır.

1. Korozyonu önleme özelliği olan akışkanlar MHA tipi konsantreler: MHA, seyreltilmeden kullanılan bu akışkanlar oksidasyona karşı dayanıklı olabilir veya özel işlemler için dolgu maddeleri ihtiva edebilir.
2. Sürtünmeyi azaltma özelliği olan MHA tipi konsantreler: MHB, seyreltilmeden kullanılan bu akışkanlar oksidasyona karşı dayanıklı olabilir veya özel işlemler için dolgu maddeleri ihtiva edebilir
3. Kimyasal olarak aktif olmayan, aşırı basınç özelliği olan MHA tipi akışkanlar: MHC
4. Kimyasal olarak aktif aşırı basınç özelliği olan MHA tipi akışkanlar: MHD
5. Kimyasal olarak aktif olmayan, aşırı basınç özelliği olan MHB tipi akışkanlar: MHE
6. Kimyasal olarak aktif aşırı basınç özelliği olan MHB tipi akışkanlar: MHF
7. MHA tipi akışkanlar seyreltilerek veya olduğu gibi uygulanan gresler, pastalar ve mumlar: MHG.
8. Sabunlar, tozlar, katı yağlayıcılar vb ile bunların karışımları: MHH. Bu ürünler seyreltilmeden kullanılır.

Su ile karışabilir sıvılar: MA harfi su ile karıştırılabilen sıvıları gösterir. Soğutmanın önemli olduğu işlevler için kullanılmaktadır.

1. Suyla karıştırıldığında süte benzer emülsiyonlar veren korozyonu önleme özelliği olan konsantreler: MAA

2. Aşırı basınç özelliği olan MAA tipi konsantreler: MAB
3. Aşırı basınç özelliği olan MAB tipi konsantreler: MAC
4. Suyla karıştırıldığında yarı şeffaf emülsiyonlar (mikro emülsiyonlar) veren korozyonu önleyici özelliği olan konsantreler: MAD
5. Sürtünmeyi azaltma özelliği ve/veya aşırı basınç özelliği olan MAE tipi konsantreler: MAF
6. Suyla karıştırıldığında şeffaf çözeltiler veren korozyonu önleyici özelliği olan konsantreler: MAG.
7. Sürtünmeyi önleme ve/veya aşırı basınç özelliği olan MAG tipi konsantreler: MAH
8. Suyla karıştırılarak uygulanan gres ve pastalar: MAI

* Transformer (yalıtım) yağlarında kullanılan katkılar;

Transformer (yalıtım) yağları yüksek gerilim altında kullanılan yağlardır. Petrol ürünleri ve diğer hidrokarbonların artırılması, özelliklerinin değiştirilmesi ve/veya harmanlanmasıyla üretilmekte ve bu yağlarda esterler, sentetik aromatikler veya silikon esaslı akışkanlar vb. gibi katkılar içermemektedir. Yalıtım yağlarına katılan katkıları; oksitlenmeyi önleyici maddeler (antioksidanlar), metal pasifleştiriciler, metal aktiflik gidericiler, elektrostatik elektrik yüklenme eğilimini baskılayıcı maddeler, gaz absorplayiciler, akma noktası düşürücü maddeler, köpüklenme önleyici maddeler, arıtma işlemin iyileştirici maddeler örnek olarak verilebilmektedir [23].

Kaynakçalar

1. N. S. Ahmed, A. M. Nassar, N. S. Ahmed, and A. M. Nassar, "Lubricating Oil Additives," Tribology - Lubricants and Lubrication, Oct. 2011, doi: 10.5772/22923.
2. "GÜMRÜK GENEL TEBLİĞİ (GÜMRÜK TARİFE CETVELİ İZAHNAMESİ) (SERİ NO: 4)," 31793 . Mar. 29, 2022.
3. L. R. Rudnick, "Lubricant additives : chemistry and applications", Accessed: Dec. 14, 2022. [Online]. Available: https://books.google.com/books/about/Lubricant_Additives.html?id=glAsDwAAQBAJ
4. Prof. Dr. Ertuğrul Durak, "https://lubricant-world.com/katkı-maddesi-çeşitleri-2/," Aug. 23, 2017.
5. Bartın Üniversitesi, "https://cdn.bartın.edu.tr/makine/d8d0c94a17ba09e31076f4ff39ca6a6b/5.hafta-1.pdf," Yakıtlar ve Yanma.
6. "https://lubricant-world.com/akma-noktası-düşürücü-ppd-seçimi-ve-kullanımı/."
7. Prof. Dr. Ertuğrul Durak, "https://lubricant-world.com/katkı-maddesi-çeşitleri/," Katkı maddesi çeşitleri.
8. Prof. Dr. Bilsen Besergil, "http://bilsenbesergil.blogspot.com/p/katkı-maddeleri-katkı-maddeleri-yakıtlar.html."
9. "TS 13545 Benzin - Havacılıkta Kullanılan - Özellikler Ve Deney Yöntemleri Standartı."
10. "TS EN 228:2012+A1 Otomotiv yakıtları - Kurşunsuz benzin - Özellikler ve deney yöntemleri Standartı."
11. TÜBİTAK UME, "https://www.ume.tubitak.gov.tr/tr/projeler/akaryakıtlar-icin-ulusal-marker-sisteminin-gelistirilmesi-ve-surekli-guncellenmesi-epdk."
12. "ASTM D1655 Havacılık Türbin Yakıtları için Standart Spesifikasyonlar."
13. "TS EN 590 Otomotiv yakıtları - Dizel (motorin) - Gereklere ve deney yöntemleri."
14. "TS ISO 8217 Petrol ürünleri - Yakıtlar (Sınıf F) - Denizcilik yakıtları - Özellikler."
15. "TS 12330 Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve diğer ürünler (Sınıf L) Grup E: Motor yağları - Benzinli ve dizel motorlarda kullanılan."
16. "TS 11796 Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve ilgili ürünler (Sınıf L) - Kompresör yağları (Grup D) ."
17. "TS ISO 8068 Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve ilgili ürünler (sınıf l) - grup t: Türbin yağları."
18. "TS ISO 11158 Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve ilgili ürünler (Sınıf L) - Grup H (hidrolik sistemler için) - HH, HL, HM, HV ve HG tipleri -Özellikler."
19. "TS 13820 Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve ilgili ürünler (Sınıf L) - Muhtelif yağlayıcılar (Grup Y) - Beyaz yağlar."
20. "TS ISO 12925 Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve ilgili ürünler (Sınıf L) - Grup C (dişli yağları) ."
21. "ISO/TS 12927:1999 Lubricants, industrial oils and related products (class L) — Family M (Metalworking)."
22. "TS ISO 6743-7 Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve ilgili ürünler- (sınıf l)-Sınıflandırma-Bölüm 7: Grup m (metal işleme sıvıları)."
23. "TS EN 60296 Akışkanlar-Elektroteknik uygulamalar için - Elektrikli cihazlar için mineral yalıtım yağları."

Gümrükte Gündem

KASIM 2022

Sercan BAHADIR*

Kasım ayı “Gümrükte Gündem”i belirleyen başlıca gelişme İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanmasına İlişkin Kararda değişiklikler yapılması olmuştur

1- İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanmasına İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar yayımlandı.

32009 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6369 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı doğrultusunda, 31.12.2020 tarihli ve 3351 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlükte bulunan “İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanmasına İlişkin Karar”da değişiklik yapılmasına karar verilmiştir.

Söz konusu Karar eki Ek-1 sayılı tabloya; kağıt, karton, selüloz vatka ve selüloz liften tabaka eşyayı kapsayan;

GTİP	İGV Oranı			
	GTS Ülkeleri			
4811.51.00.90.11	25	25	25	25
4811.59.00.90.21	25	25	25	25

satırları eklenmiştir.

Aynı düzenleme ile ilgili tabloda yer alan; demir veya çelikten demetlenmiş tel, halat ve kablo, örme halat, bucurgat halatı ve benzeri eşyayı kapsayan 7312.10.41.00.00 GTİP numaralı eşyanın İGV oranının ise %5’ten %25’e çıkarılmasına karar verilmiştir.

Karar, yayım tarihini takip eden on beşinci gün (25 Kasım 2022) yürürlüğe girmektedir.

GÜMRÜK'TE

Bunları Biliyor Muydunuz?

Hakan UÇAK*

BİLGİ VERME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Gümrük idarelerince dış ticaret yapan şirketlerin talep edilen bilgi ve belgeleri vermek zorunda olduklarını mıydunuz?

Gümrük Kanunu'nun 11 inci maddesi uyarınca; gümrük işlemleriyle doğrudan veya dolaylı olarak ilgili bulunan kişiler, gümrük idarelerinin talebi üzerine gümrük işlemleri ile sınırlı olmak kaydıyla belirlenen süreler içinde gerekli bütün belge ve bilgileri vermek ve her türlü yardımcı sağlamakta yükümlü olduğu belirtilmiştir.

Kendilerinden bu konularda bilgi istenilen kişiler, özel kanunlarda yazılı gizlilik hükümlerini ileri sürerek gümrük idarelerine bilgi vermekten kaçınamazlar.

EŞYA AMBALAJININ VERGİLENDİRİLMESİ

İthal eşyasının ambalajının bazı şartlarda vergiye tabi olabileceğini biliyor muydunuz?

Gümrük Kanunu'nun 32 inci maddesi uyarınca; ithal edilen eşyanın ambalajlarının;

- Alışılacağı ve bilinen maddelerden olmaması veya gereğinden farklı bir şekilde yapılması,
- Ait oldukları eşyanın faturasında kıymetlerinin ayrı gösterilmesi ve aynı zamanda bağımsız bir ticari eşya niteliğinde olması,
- İthalat vergilerinden kaçınma amacıyla ambalaj olarak getirilmesi,

Hallerinde, ayrı olarak beyan edileceği ve girdikleri tarife pozisyonlarına göre vergiye tabi tutulacağı belirtilmiştir.

GÜMRÜKÇE ONAYLANMIŞ BİR İŞLEM VEYA KULLANIMDA SÜRE

Özet beyan kapsamındaki eşyanın belirlenen süre zarfında gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmak zorunda olduğunu biliyor muydunuz?

Gümrük Kanunu'nun 46 inci maddesi uyarınca; özet beyan kapsamındaki eşyaya, gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanım belirlenerek, buna ilişkin işlemler;

- Denizyolu ile gelen eşya için, özet beyan verildiği tarihten itibaren kırk beş gün,
- Diğer bir yolla gelen eşya için, özet beyanın verildiği tarihten itibaren yirmi gün,

İçinde tamamlanacağı belirtilmiştir.

EKONOMİK ETKİLİ GÜMRÜK REJİMLERİ

Ekonomik etkili gümrük rejimlerinden istifade edilmesi durumunda, istisnai haller saklı kalmak kaydıyla, vergi ödenmeksizin istifade edilebileceğini biliyor muydunuz?

Gümrük Kanunu'nun 79 uncu maddesi uyarınca; antrepo, dahilde işleme, gümrük kontrolü altında işleme, geçici ithalat ve hariçte işleme rejimleri ekonomik etkili gümrük rejimleri olarak tanımlanmıştır.

Geçici ithalat ve hariçte işleme rejimindeki kısmi muafiyet hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu rejimlerden istifade eden yükümlüler bir vergi ödemesi gerçekleştirmemektedir.

GÜMRÜK KONTROLÜ ALTINDA İŞLEME REJİMİ

Gümrük Kontrolü Altında İşleme Rejiminden istifade ederek vergi avantajından istifade edilebileceğini biliyor muydunuz?

Gümrük Kanunu'nun 123 üncü maddesi uyarınca; gümrük kontrolü altında işleme rejimi, serbest dolaşıma girmemiş eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesinde, ithalat vergilerine veya ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın, niteliğini veya durumunu değiştiren işlemlere tabi tutulmaları ve bu işlemlerden elde edilen ürünlerin gümrük vergileri üzerinden serbest dolaşıma girmelerine ilişkin hükümlerin uygulandığı rejim olarak tanımlanmıştır.

Bu rejimden istifade eden şirketler, yüksek gümrük vergisine sahip üretim girdilerini işlenmek amacıyla ithal edip, daha düşük gümrük vergisi ödeyerek ithalat yapma şansına sahip olabilirler.

SERBEST DOLAŞIMDAKİ EŞYANIN ANTREPODA DEPOLANMASI

Serbest dolaşımdaki eşyanın antrepoda depolanabileceğini biliyor muydunuz?

İthalat vergilerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmamış ve serbest dolaşıma girmemiş eşya ile gümrük antreposuna alınması halinde ihracata ilişkin önlemlerden yararlanabilecek serbest dolaşımda bulunan eşyanın konulduğu ve gümrük gözetimi altında olan alanlara antrepo denilir.

Gümrük Kanunu'nun 100 üncü maddesi uyarınca, ekonomik yönden bir ihtiyaç bulunması ve gümrük gözetiminin olumsuz etkilenmemesi koşuluyla; gümrük idaresinin izni ile serbest dolaşımda bulunan eşyanın depolanmasına izin verileceği belirtilmiştir.

GÜMRÜK VE TİCARET SÖZLÜĞÜ

Erhan ERBİL*

Yasin ATALAY**

Konteyner

Taşıma araçları, bunların aksamı, yedek parçaları, ambalajlar ile paletler hariç olmak üzere; içerisine eşya koymak için bir kompartıman oluşturacak şekilde tamamen veya kısmen kapatılmış, sürekli kullanım özelliğine sahip ve buna uygun olarak tekrar kullanılacak kadar sağlam, taşıma türü veya taşıt değişikliğini gerektiren hallerde içindeki eşyanın boşaltılıp yüklenmesine yol açmayacak nitelikte, özellikle bir taşıma türünden diğerine transfer halinde pratik kullanım özelliğine sahip, iç hacmi 1 m3 veya daha fazla olan, kolayca doldurulup boşaltılabilecek şekilde tasarlanmış, taşıma işlerinde kullanılan büyük sandık, hareketli tank, ayrılabilir karoser ve üzerinde taşınması koşulu ile tipine uygun çıkarılıp takılabilen özellikte olan aksam, parça ve teçhizat ile diğer benzer yapıları ifade eder.

Akaryakıt

Benzin, gaz yağı, jet yakıtı, motorin, fuel-oil, sıvılaştırılmış petrol gazları, doğal gaz gibi akaryakıt ürünleri ile akaryakıt yerine kullanılan petrol türevleri ve bunların karışımları ile akaryakıt yerine kullanılan diğer ürünleri ifade eder.

Genişletilmiş Kümülyasyon

Faydalanan Ülke tarafından yapılan talebin Türkiye tarafından uygun bulunduğu hallerde; Türkiye'yle arasında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının (GATT) XXIV üncü maddesi çerçevesinde yürürlükte bir Serbest Ticaret Anlaşması bulunan bir ülke menşeli belli girdilerin, o Faydalanan Ülkede daha ileri düzeyde işçilik ve işleminden geçmiş olmaları veya bir ürüne dahil edilmeleri koşuluyla, o Faydalanan Ülke menşeli girdiler olarak kabul edildiği sistemi ifade eder.

Gümrüklü Saha

Gümrük idaresinin denetim, kontrol, yetki ve sorumluluğunda bulunan; kara, demiryolu, hava gümrük kapıları, iç gümrükler ile diğer yer ve sahalarda fiziki olarak etrafından ayrılmış veya böyle addedilen yerleri; deniz gümrük kapılarında ise bu yerlerle birlikte ilgili liman yönetmelikleri ile belirlenen liman sahası ve demirleme sahaslarını kapsayan deniz ve kıyı alanlarını ifade eder.

**Gümrükçe
Onaylanmış
Bir İşlem veya
Kullanım**

Eşyanın, bir gümrük rejimine tabi tutulmasını, bir serbest bölgeye girmesini, Türkiye Gümrük Bölgesi dışına yeniden ihracını, imhasını, gümrüğe terk edilmesini ifade eder.

**Yatırım Teşvik
Belgesi**

Yatırımın karakteristik değerlerini ihtiva eden, yatırımın bu değerler ve tespit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde üzerinde kayıtlı destek unsurlarından istifade imkânı sağlayan, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'ın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilecek yatırımlar için düzenlenen belgeyi ifade eder.

Eksik Beyan Usulü

Yetkilendirilmiş yükümlü statüsü sahiplerine ayrıca bir talebe gerek kalmaksızın faydalanmalarına izin verilen basitleştirilmiş uygulamalardan biridir. Sertifika sahibi kişilerce, Serbest dolaşıma giriş, ihracat ve antrepo rejiminde eksik beyanda bulunması zorunlu hususlar saklı kalmak kaydıyla, fatura, A.TR Dolaşım Belgesi, menşe ispat belgeleri, teslim şekli gereği ibrazı gereken navlun makbuzu ve sigorta poliçesi, işlenmiş tarım ürünlerinin serbest dolaşıma sokulması halinde ibrazı gereken işlenmiş tarım ürünleri analiz sonuç raporu belgelerinden bir ya da daha fazlası beyannamenin tescilinden sonra temin edilmek üzere beyanda bulunulabilir.

Ayıplı Hizmet

Ayıplı hizmet, sözleşmede belirlenen süre içinde başlamaması veya taraflarca kararlaştırılmış olan ve objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşımaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan hizmettir.

Ticari İşletme

Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmeleri ifade eder

Envanter Defteri

Envanter defteri, ticari işletmenin açılışında ve açılıştan sonra her hesap döneminin sonunda taşınmazların, alacakların, borçların, nakit para tutarının ve varlıklar ile borçların değerlerinin teker teker kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defteri ifade eder.

Toptancı Hali

Toptancı hali, imar planlarında belirlenmiş alanlarda, halin sınıfına, büyüklüğüne ve işlem hacmine göre yönetmelikle belirlenen müzayede, depolama, tasnifleme ve ambalajlama tesisleri ile laboratuvar ve soğuk hava deposu gibi diğer asgarî koşulları taşıyan projeler çerçevesinde gerçek veya tüzel kişiler ile belediye sınırları içinde belediyeler, büyükşehir belediye sınırları içinde büyükşehir belediyeleri tarafından kurulan yerleri ifade eder.

Danıştay 7. Daire Başkanlığı 2018/3913 E. , 2022/105 K.

“İçtihat Metni”

T.C.
DANIŞTAY
YEDİNCİ DAİRE
Esas No : 2018/3913
Karar No : 2022/105

TEMYİZ EDEN (DAVALI) : ...Ltd.

VEKİLİ : Av. ...

KARŞI TARAF (DAVACI) : ...Bakanlığı adına ...Tır Gümrük Müdürlüğü

VEKİLİ : Av. ...

İSTEMİN KONUSU : ...Bölge İdare Mahkemesi Vergi Dava Dairesinin ...tarih ve E:..., K:...sayılı kararının temyizden incelenerek bozulması istenilmektedir.

YARGILAMA SÜRECİ :

Dava konusu istem: Davacıya ait ...seri no’lu Tır karnesinin usule uygun olarak sonlandırılmadığından bahisle asıl sorumlu sıfatıyla adına, tahakkuk ettirilen gümrük, ilave gümrük, dampinge karşı vergi ve katma değer vergisine vaki itirazın reddine dair işlemin iptali istemiyle dava açılmıştır.

İlk Derece Mahkemesi kararının özeti: ...Vergi Mahkemesinin ...tarih ve E:..., K:...sayılı kararıyla, olayda, rejim hak sahibi olarak asıl sorumlu taşıyıcı davacı firma adına tescilli Tır karnesinin usulüne uygun sonlandırılmaması ve gümrük rejiminin usulüne uygun ibra edilmemesi nedeniyle, Tır karnesi muhteviyatı eşya için 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 24 ila 26. maddelerinde öngörülen kurallar çerçevesinde tespit edilecek gümrük kıymeti üzerinden tahakkuk yapılması gerekirken, usulüne uygun sonlandırılmadığı belirtilen Tır karnesi eki faturada beyan edilen miktar ve kıymet esas alınarak yapılan tahakkuka ilişkin itirazın reddi yolundaki işlemde hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle davaya konu işlemin iptaline karar verilmiştir.

Bölge İdare Mahkemesi kararının özeti: Olayda, Tır karnesi kapsamında gelen eşyaya ilişkin olarak özet beyan açılmasına rağmen, antrepo beyannamesinin tescil edilmediğinin, eşyanın antrepoya boşaltılmadığının, Tır rejiminin usulüne uygun olarak sonlandırılmadığının, eşyanın gümrük vergileri ödenmeksizin Yurt içinde bırakıldığının anlaşılması karşısında, Tır karnesi ekinde yer alan faturada yazılı kıymet esas alınmak suretiyle 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 24 ve devamı

maddeleri ile Tır Karneleri Himayesinde Uluslararası Eşya Taşınmasına Dair Gümrük Sözleşmesinin 1. ve 8. maddeleri uyarınca tahakkuk ettirilen vergilerde ve bu vergilere vaki itirazın reddine ilişkin işlemde hukuka aykırılık; işlemin iptali yolunda verilen mahkeme kararında hukuki isabet görülmediği gerekçesiyle davalı idarenin istinaf isteminin kabulü ile mahkeme kararının kaldırılmasından sonra davanın reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDENİN İDDİALARI : Davacı firmanın iyi niyetli üçüncü kişi durumunda ve işlenen suç sebebiyle mağdur konumunda olduğu, davacının Tır karnesi muhteviyatı eşyanın ithalatçısı olmadığı, Tır karnesinin usulüne uygun olarak kapatıldığı, taşıyıcının taşımaya konu ve beyan edilen eşyadan sorumluluğundan bahsedilemeyeceği, söz konusu eşyanın ilgili antrepoya götürüldüğü ve girişinin sağlandığı, bu aşamadan sonra Tır karnesi muhteviyatı eşyanın antrepo yetkililerinin sorumluluğunda bulunduğu, resmi görevlilere eşyayı boşalttığı yeri gösteren şoförün başka adreste bulunan eşyaya el koyulmasının da davacı firmanın iyi niyetini gösterdiği, antrepo görevlileri hakkında yürütülen adli soruşturmanın bekletici mesele yapılması gerektiği ve gümrük vergilerinin hatalı hesaplandığı ileri sürülmektedir.

KARŞI TARAFIN SAVUNMASI : İstemin reddi gerektiği savunulmaktadır.

DANIŞTAY TETKİK HÂKİMİ ...DÜŞÜNCESİ : Temyiz isteminin reddi ile usul ve yasaya uygun olan kararın onanması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Yedinci Dairesince, Tetkik Hâkiminin açıklamaları dinlendikten ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü:

HUKUKİ DEĞERLENDİRME:

Bölge idare mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı hâlinde mümkündür.

Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.

KARAR SONUCU:

Açıklanan nedenlerle;

1. Temyiz isteminin reddine,
2. ...Bölge İdare Mahkemesi Vergi Dava Dairesinin ...tarih ve E:..., K:...sayılı kararının ONANMASINA,
3. Hüküm altına alınan tutar üzerinden binde 9,10 oranında ve ...TL'den az olmamak üzere hesaplanacak nispi karar harcından, Dairece karara bağlanan harcın mahsubundan sonra, kalan harç tutarının temyiz eden davacıdan alınmasına,
4. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 50. maddesi uyarınca, bu kararın taraflara tebliği ve bir örneğinin de Bölge İdare Mahkemesine gönderilmesini teminen dosyanın ilk derece Mahkemesine gönderilmesine, 20/01/2022 tarihinde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi.

Danıştay 7. Daire Başkanlığı 2018/1454 E. , 2022/293 K.

“İçtihat Metni”

T.C.
DANIŞTAY
YEDİNCİ DAİRE
Esas No : 2018/1454
Karar No : 2022/293

TEMYİZ EDEN (DAVALI) : ... Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi

VEKİLİ : Av. ...

KARŞI TARAF (DAVACI) : ... Bakanlığı adına

VEKİLİ : Av. ...

İSTEMİN KONUSU : ... Bölge İdare Mahkemesi Vergi Dava Dairesinin ... tarih ve E:..., K:... sayılı kararının temyizden incelenerek bozulması istenilmektedir.

YARGILAMA SÜRECİ :

Dava konusu istem: Davacı adına tescilli ... tarih ve ... sayılı serbest dolaşıma giriş beyannamesi muhteviyatı eşyaya ilişkin olarak ödenen navlun ücretinin BİLGE sisteminde kayıtlı özet beyan ekinde ibraz edilen taşıma senedinde yer alan navlun ücretinden düşük gösterilmek suretiyle vergi kaybına neden olduğundan bahisle ek olarak tahakkuk ettirilen gümrük, ilave gümrük ve katma değer vergileri ile bu vergiler üzerinden hesaplanarak karara bağlanan para cezasına vaki itirazın reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle dava açılmıştır.

İlk Derece Mahkemesi kararının özeti: Vergi Mahkemesinin ... tarih ve E:..., K:... sayılı kararıyla, olayda, ana konşimentoda yer verilen navlun bedelinin eksik beyan edildiğinden bahisle dava konusu işlemin tesis edildiği, taşıyıcı firmaların kendi aralarında düzenlediği ana konşimentoda teamülen gösterge olarak yer verilen navlun bedelinin ödenen navlun bedelini göstermeyeceği, davacı tarafından ibraz edilen navlun faturasının gerçeği yansıtmadığına ilişkin somut bir tespit yapılmaksızın, taşıma senedinde yer alan tutar esas alınmak suretiyle karara bağlanan ek tahakkuk ve para cezasına vaki itirazın reddinde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

Bölge İdare Mahkemesi kararının özeti: Mahkemece, davacı tarafından ibraz edilen navlun faturasında yer alan bedelin gerçeği yansıtmadığı yolunda bir tespitin yapılmadığı gerekçesine dayalı olarak iptal kararı verilmişse de, davacı tarafından gümrük idaresine ibraz edilen taşıma

senedinde, navlun faturasından farklı ve daha yüksek bir bedelin yer almasının navlun faturasının gerçekliği konusunda şüphe oluşturan bir durum arzettiği, her ikisi de davacı tarafından ibraz edilen ve birbirleriyle çelişen bilgiler ihtiva eden iki belgeden hangisinin gerçeği yansıttığını ispat yükü ise davacıya ait olduğundan, kanıt yükü tersine çevrilmek suretiyle verilen kararda hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle davalı idarenin istinaf isteminin kabulü ile dava konusu işlemin iptali yolundaki mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDENİN İDDİALARI : Ülkeye getirilen eşyalara ait vergilerin eksik ödendiğinin idarece tespit edilmesinin gerektiği, şüpheden hareketle ek tahakkuk ve para cezası kararı alınamayacağından dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı ileri sürülmektedir.

KARŞI TARAFIN SAVUNMASI : İstemin reddi gerektiği savunulmaktadır.

DANIŞTAY TETKİK HÂKİMİ ...'ÜN DÜŞÜNCESİ : Temyiz isteminin reddi ile usul ve yasaya uygun olan kararın onanması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Yedinci Dairesince, Tetkik Hâkiminin açıklamaları dinlendikten ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü:

HUKUKİ DEĞERLENDİRME:

Bölge idare mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı hâlinde mümkündür.

Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.

KARAR SONUCU:

Açıklanan nedenlerle;

1. Temyiz isteminin reddine,
2. ... Bölge İdare Mahkemesi Vergi Dava Dairesinin ... tarih ve E:..., K:... sayılı kararının ONANMASINA,
3. Hüküm altına alınan tutar üzerinden binde 9,10 oranında ve ...TL'den az olmamak üzere hesaplanacak nispi karar harcından, Dairece karara bağlanan harcın mahsubundan sonra, kalan harç tutarının temyiz eden davacıdan alınmasına,
4. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 50. maddesi uyarınca, bu kararın taraflara tebliği ve bir örneğinin de Bölge İdare Mahkemesine gönderilmesini teminen dosyanın ilk derece Mahkemesine gönderilmesine, 27/01/2022 tarihinde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi.

YAZARLARA NOTLAR

Gümrük ve Ticaret Dergisi, akademik ve pratik makalelere yer veren 3 ayda bir elektronik ortamda (e-dergi) yayınlanan periyodik süreli bir yayındır. Gümrük Ticaret Dergisindeki yayınlanacak makaleler hakem sürecine tabidir ve Derginin ULAKBİM TR dizininde (Sosyal ve Beşeri Bilimler veri tabanında) yer alması için gözlem süreci devam etmektedir.

Gümrük, iç ve dış ticaret, Türkiye ve Dünya ekonomisi, küreselleşme, yönetim, denetim, şirketler hukuku, gümrük-vergi-iç-dış ticaret hukuku, ödemeler dengesi vb alanlardan yazı kabulü yapılmaktadır.

Dergiye gönderilecek yazılar Türkçe ve İngilizce olabilir. Dergiye gönderilecek olan çalışmalar daha önce bir yerde yayınlanmamış olmalıdır. Dergi için makale yazım ve gönderme kuralları aşağıda açıklanmıştır.

MAKALE YAZIM KURALLARI

1. Hazırlanan çalışmaların İngilizce başlığı, en çok 100 kelime uzunluğunda İngilizce ve Türkçe özetleri ile JEL Classification Code yer almalıdır. Anahtar kelimeler İngilizce ve Türkçe olarak belirtilmelidir.
2. Yazılar, A4 boyutunda kağıdın bir yüzüne bir buçuk (1,5) satır aralığı kullanılarak, Times New Roman karakterinde, 12 punto ile yazılmalıdır.
3. Giriş ve sonuç başlıkları hariç olmak üzere, bölüm ve alt bölümler numaralandırılır, her numaradan sonra ilgili bölüm ve alt bölümlerin başlığı yazılır.
4. Bölümler sırasıyla (1., 2., 3., ...) şeklinde numaralanırken, alt bölümler ve onların altındaki diğer alt bölümler; 1.1., 1.1.1., 1.2., 1.2.1., 1.2.2., 2.1., 2.1.1., 2.1.1.1., 2.1.1.2., gibi birden çok haneli olarak numaralandırılır.
5. Makalelerde makale başlığı dahil tüm başlıkların sadece ilk harfleri büyük yazılır.
6. Bölüm başlıkları ile tablo, grafik ve şekil başlıkları koyu yazı karakteriyle yazılır, bunun dışında içerikte, dip notlarda ve kaynakçada koyu yazı karakteri kullanılmaz.
7. Tablo ve şekillere başlık ve numara verilmeli, başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ve grafiklerin altında yer almalı, kaynaklar ise tablo ve şekillerin altına yazılmalıdır.
8. Sayfa numaraları parantez, çizgi vb. işaretler kullanılmadan kağıdın altına ve sayfa yönüne göre sağa/sola yaslı yazılır.
9. Tarihler; gün, ay ve yıl rakamla, aralarına (/) işareti konularak yazılır (Örn: 22/11/2013). Yüzdeli ifadelerde ise yüzde işareti (%) ile rakam arasında boşluk bırakılmaz (Örn: %45).
10. Rakamlarda ondalık kesirler virgülle, dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplar halinde noktayla ayrılmalıdır. Denklemlere verilecek sıra numarası parantez içinde sayfanın sağında yer almalıdır. Denklemlerin türetilişi, yazıda

açıkça gösterilmemişse, yazı danışma kurulu üyelerinin değerlendirmesi için, türetme işlemi bütün basamaklarıyla ayrı bir sayfada verilmelidir.

11. "Kaynakça" bölümü, APA (American Psychological Association, 2001: 5. baskı) kurallarına uygun olacak şekilde aşağıdaki örneklerde gösterildiği gibi ve alfabetik sırayla yapılmalıdır:

Kaynak Gösterimi İçin Örnekler:

KİTAPLAR:

- Ceyhan S. ve Atay H. (2008), Açıklamalı İçtihatlı 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Beta Yayınevi, Ankara.

DERGİLER:

- Özsoy, H.H.M ve Gümüş, M. (2012), "Dış Ticaret ve Büyüme İlişkisi", Gümrük ve Ticaret Dergisi, Sayı: 80, ss.29-33.

DERLEMELER:

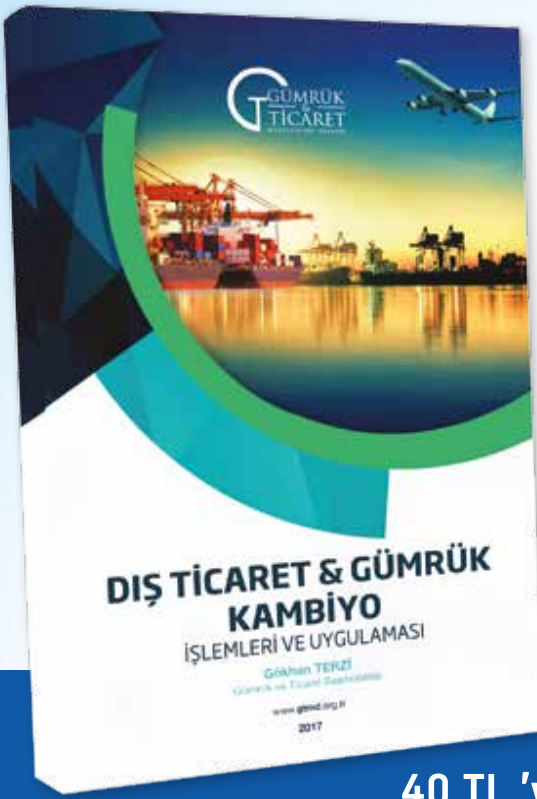
- Unal, Emre (der.) (2010), "Medya Etiği 2010." Gümrük ve Ticaret Dergisi, 4(2); 45-55

DIĞER KAYNAKLAR:

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2001), 2002 Yılında Para ve Kur Politikası ve Muhtemel Gelişmeler, Basın Duyurusu, 2 Ocak, Ankara, <<http://www.tcmb.gov.tr>>.
- Demircioğlu, E. (2005), "Çin'in Ekonomik Yükselişi", UEAP DiscussionPaper, 1748, Uluslar arası Ekonomik Araştırmalar Platformu, Adana
- 12.... Dergisinde kaynaklara göndermeler dipnotlarla değil, metin içinde, sayfa numaralarını da içererek, aşağıda gösterildiği gibi yapılmalıdır:
 -belirtilmiştir (Göktaş, 1982:210-5).
 -ÖZ (1970a:15-20) ileri sürmektedir.
 - (Gupta vd., 1982:286-7),

MAKALE GÖNDERME KURALLARI

"Gümrük ve Ticaret Dergisinin hakemli makale kabul, takip ve değerlendirme süreçleri online olarak DergiPark web sitesi üzerinden yürütülmektedir. Bu kapsamda DergiPark web sitesine üye olunduktan sonra hakemli makalelerin bu site üzerinden gönderilmesi, yazarların ORCID bilgilerine de yer verilmesi gerekmektedir. ORCID, Open Researcher ve Contributor ID'nin kısaltmasıdır. ORCID, Uluslararası Standart Ad Tanımlayıcı (ISNI) olarak da bilinen ISO Standardı (ISO 27729) ile uyumlu 16 haneli URI'dir. <http://orcid.org/register> adresinden bireysel ORCID için ücretsiz kayıt oluşturulabilir. Her türlü sorunuz için info@gtmd.org.tr, o.akcayli@gtb.gov.tr veya ersanoz@gmail.com adreslerinden destek alınabilir."

40 TL.'ye

kargo dahil temin edebilirsiniz.

**Dış Ticaret & Gümrük & Kambiyo
İşlemleri ve Uygulaması**

DIŞ TİCARET

Dış Ticaret

Dış Ticaret Terimleri

Dış Ticarete Kurumsal Çevre Dış Ticarete Ödeme Şekilleri
Dış Ticarete Teslim Şekilleri Dış Ticarete Vergiler ve Mali
Yükler Dış Ticarete Kullanılan Belgeler

GÜMRÜK

Gümrük Terimleri

Gümrük Tarifesi

Eşyanın Menşei

Gümrük Kıymeti

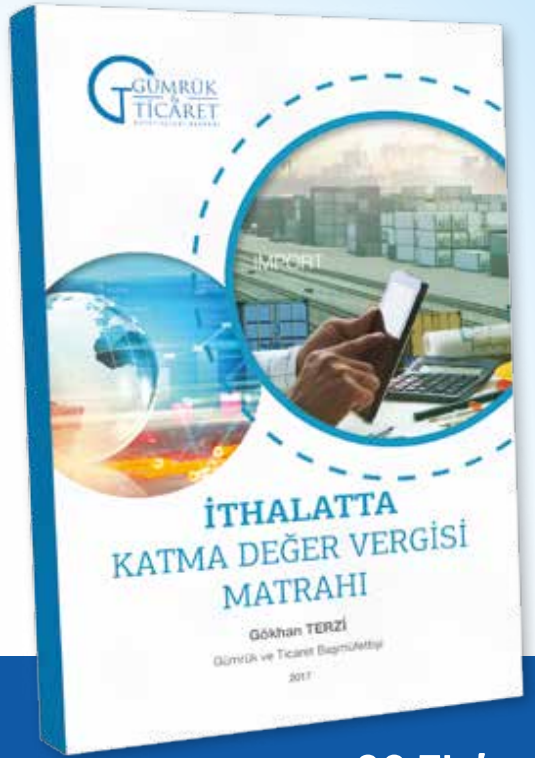
Eşyanın Gümrüğe Sunulması Gümrükçe Onaylanmış İşlem
veya Kullanım Gümrük Beyanı ve Beyanın Kontrolü Gümrükte
Rejimleri

Serbest Bölgeler

Gümrüklerde İş Takibi ve Gümrük Müşavirliği Gümrükte
Kullanılan Belgeler

KAMBIYO

Kambiyo Terimleri Kambiyo İşlemleri Kambiyo Belgeleri 1567
Sayılı Kanun 32 Sayılı Karar

30 TL.'ye

kargo dahil temin edebilirsiniz.

Katma değer vergisi, yalnızca yurt içi teslim ve hizmet yapan mükellefler için değil, aynı zamanda uluslararası alanda faaliyet gösteren şahıslar ve şirketler açısından da önemli bir yere sahiptir. Çünkü, verginin konusunu teşkil eden işlemlerden biri de mal ve hizmet ithalatıdır.

Bu nedenle, ithalatta katma değer vergisi matrahı hem mükellef hem de gümrük idaresi açısından önemli hale gelmektedir. Nitekim, verginin devlet için tam olarak tahsili mükellefin doğru beyanı kadar gereklidir.

Bu bağlamda eser ile ithalatta katma değer vergisi matrahı unsurlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında, yeterince açık olmayan ve taraflar arasında tereddüde konu olabilecek durumların irdelenmesi öngörülmüştür.

Çalışmada; katma değer vergisine değinildikten sonra ithalatta katma değer vergisi ele alınmıştır. Akabinde eserin esas konusu olan ithalatta katma değer vergisi matrahı değerlendirilmiştir. Daha sonra, katma değer vergisine dâhil olan ve olmayan unsurlar ile tartışmalı halde bulunan bir kısım durumlar açıklanmış, verginin hesaplanmasını göstermek amacıyla matrah unsurları dikkate alınarak bazı örnekler geliştirilmiştir. Nihai olarak, verginin tarafları arasındaki ihtilaf nedenlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan öneriler getirilmiştir.

www.gtmd.org.tr

GÜMRÜK VE TİCARET MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ

Uluslararası Maliye ve Vergilendirme

Prof.Dr. Osman PEHLİVAN - Prof.Dr. Ersan ÖZ

ÇIKTI

www.gtmd.org.tr

ADRESİNDEN SATIN
ALABİLİRSİNİZ

80 TL.

Prof.Dr. Osman PEHLİVAN - Prof.Dr. Ersan ÖZ

Uluslararası Maliye ve Vergilendirme

YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ REHBERİ

Hasan ÖZMEN

E-Ticaret Müfettişi

KİTAP 40 TL.'ye

kargo dahil temin edebilirsiniz.

E-KİTAP 40 TL.

**SATIŞA
ÇIKTI**

satın almak için

www.gtmd.org.tr

MENŞE KURALLARI

TERCİHLİ MENŞE TERCİHLİ OLMAYAN MENŞE

Faruk ŞEN

Ticaret Başmüfettişi

ÇIKTI

www.gtmd.org.tr

**ADRESİNDEN SATIN
ALABİLİRSİNİZ**

Uluslararası ticarete rekabet üstünlüğünün en önemli unsurlarından birisi hiç şüphesiz maliyet üstünlüğüdür. Küresel seviyede maliyet avantajına dayalı bir rekabet üstünlüğü oluşturup bunu korumak isteyen firmalar, ürettikleri ürünü en küçük bileşenlerine ayırarak, maliyetlerini bu bileşenler bazında minimize etmektedirler. Bu minimizasyon sadece hammadde girdi maliyetlerinin düşürülmesini değil aynı zamanda işçilik maliyetlerinin de düşürülmesini gerektirmektedir...

ÜNSPED GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ

2021 İÇİN BİZ

Kurumsal Yönetimde Süreklilik

2015 KARNE NOTUMUZ

2015'teki ilk başarı adımımızda en büyük destekçilerimiz birbirimiz olurken bu yolda hep birlikte ilerlemeye devam edeceğiz.

2016 KARNE NOTUMUZ

İkinci adımı, birinci adımdan daha büyük atarak 2016'da çalışmalarımızın sonucunda başarılı bir yıl hepimiz için bir ödüldür.

2017 KARNE NOTUMUZ

Toplumu bilgilendirme faaliyetlerimiz bizi daha başarılı yaptı.

2018 KARNE NOTUMUZ

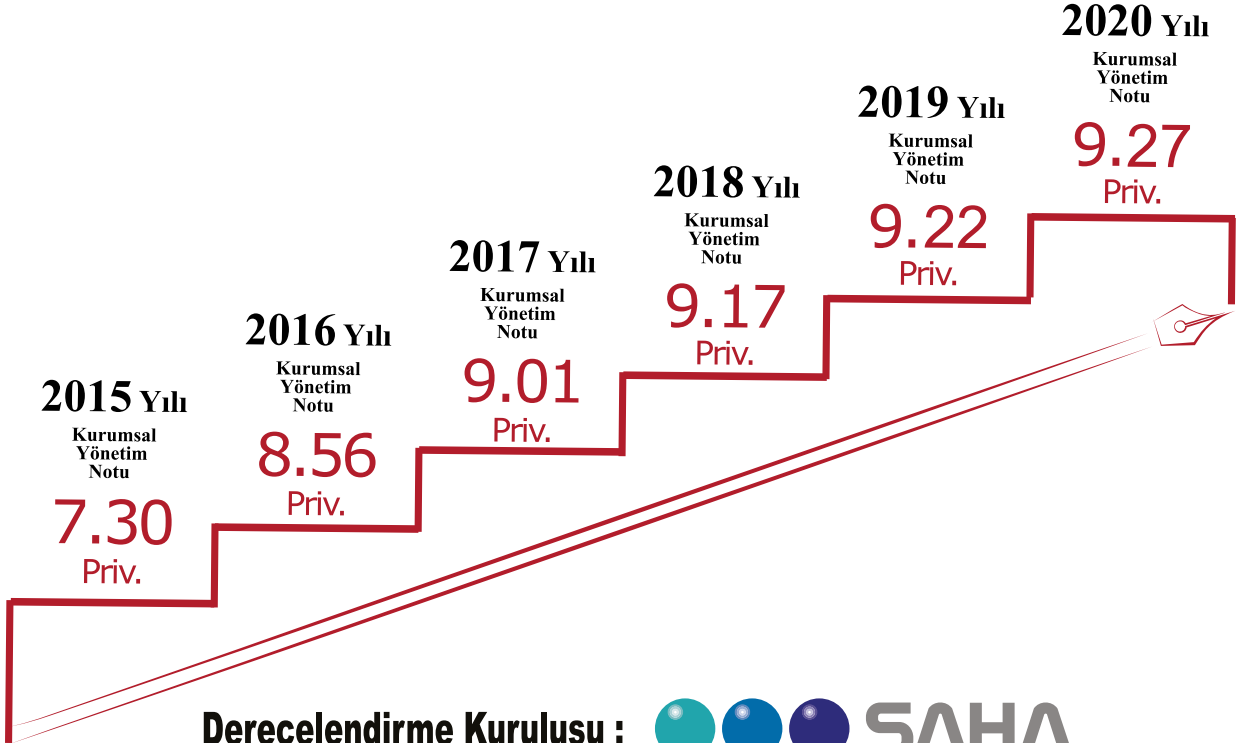
Dün bitti! Bugün hep birlikte yarın için çalışıyoruz!

2019 KARNE NOTUMUZ

Durmadık !

2020 KARNE NOTUMUZ

Yarın bugünden daha güzel olacak

Derecelendirme Kuruluşu :

Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.

